Bernard Sauvagnat

"PROBLEMATIKA DUCHA SVATÉHO V NZ"

TS CASD
KLÍNEC
1994

Problematika Ducha svatého v Lukášových spisech

Úvod:

Zabýváme-li se dějinami křesťanství, zjistíme, že teologie Ducha svatého byla častokrát příčinou napětí mezi různými skupinami křesťanů. Jedním z důvodů rozdělení západní a východní církve v 11. století byla problematika Ducha sv. Západní církev tvrdila, že Duch svatý vychází od Otce i Syna. Toto pojetí známe pod latinským označením "*filioque*". Na druhé straně měla východní církev jiné pojetí: Duch svatý vychází z Otce skrze Syna "*perquilium*". Mohli bychom studovat tuto problematiku z hlediska dějin dogmatu křesťanské církve. Já však nejsem historik a nebudu se příliš zabývat historickými aspekty. Když hodnotíme problematiku z hlediska dogmatiky, uvědomujeme si, že i dnes jsou křesťané v oblasti Ducha svatého rozděleni. V některých skupinách se o Duchu svatém mluví velmi málo, v jiných se hovoří o Duchu svatém hodně, přičemž chápání Ducha svatého je velmi rozdílné. Často i uprostřed jedné církve se vyskytují konflikty způsobené rozdílným chápáním Ducha svatého. Nebudu se zabývat tímto tématem z hlediska dogmatického. Dělal jsem sice některé studie dogmatického charakteru, ale není to mojí doménou. Zabývám se především biblickým textem. Jsem přesvědčen, že jestliže máme vybudovat správné chápání takové tématiky jako je tematika Ducha svatého, je třeba, abychom se především odvolávali na biblické texty.

Jsem spíš praktik, protože pracuji jako kazatel. Dělám evangelizační práci, starám se o dva sbory a jsem přesvědčen stejně jako vy, že bez pomoci Ducha svatého není možné naplnit poslání kazatele jako pastýře ani jako evangelisty. Mám mnoho textů, které nás odkazují v našem životě k účasti Ducha svatého. Jsem přesvědčen, že je to téma, které by nás mělo vždy zajímat. Hlavním důvodem, proč by nás toto téma mělo zajímat, je, že jsme adventisté. Jeden z výrazných rysů naší církve je víra, že jsme došli na konec času. Věříme, že naprostá většina biblických proroctví se už uskutečnila, že se Kristus brzy vrátí. Doba, která je bezprostředně před námi, je dobou velmi obtížnou a tváří v tvář této době není jiné pomoci, než jakou nabízí Duch svatý. Máme navíc v tomto naléhavém čase naplnit jisté poslání. To nemůžeme naplnit sami ze sebe, pro to nejsme dostatečně inteligentní ani dobří. Své poslání můžeme naplnit pouze tehdy, když budeme zvát na pomoc Ducha svatého. Víme, že i v našem biblickém slovníku je výraz "pozdní déšť". Tento výraz pramení z poselství starozákonního proroka a dovoluje nám věřit, že tak jako byl na začátku o letnicích vylit Duch svatý, bude vylit o nových letnicích, aby církev mohla dokončit své poslání.

Začínáme-li o tomto tématu hovořit v tomto bodu, dovolte mi předpokládat, že se na tuto problematiku díváte podobně jako studenti v zemích, které jsem již navštívil. Jsou lidé, kteří říkají: "To je otázka budoucnosti". Jiní zase tvrdí, že Duch svatý už začal působit. Bezpochyby je důležité, že všichni musíme toužit po tom, abychom plně přijali Ducha svatého. Podobné důvody mě vedly k tomu, abych si zvolil toto téma. Není to vyloženě intelektuální téma, ale věřím, že pro nás představuje společnou duchovní zkušenost. Přeji si, abychom na základě této studie nejen pochopili biblické učení o tomto tématu, ale abychom byli více k dispozici Duchu svatému, který může zasáhnout do našich životů.

Řekl jsem, že chci tuto tematiku studovat především z pohledu biblického. Nebudeme mít příležitost studovat všechny texty bible pojednávající o Duchu svatém. Jen velmi málo se zmíním o starozákonních textech. Zaměřím se především na Nový zákon, obzvláště texty, které pocházejí z Lukášova pera.

Jeden z nejvýznamnějších pisatelů NZ je apoštol Pavel. Hned na druhém místě je Lukáš. Evangelium Lukáše a Skutky představují velmi důležitou část NZ. Tento svazek je např. důležitější než spisy Janovy. I kdybychom dali dohromady tři epištoly Jana, evangelium Jana a Zjevení, nebudeme mít tolik textů, kolik poskytují spisy Lukášovy. Při pohledu na třetí evangelium a Skutky apoštolů si uvědomujeme, že se nejedná pouze o záznam dějin, ale že za všemi příběhy se skrývá také teologie. Je to vlastně teologie Ducha svatého v Lukášově podání. Není náhoda, že jsem toto téma omezil jenom na spisy Lukášovy. Pomocí konkordance zjistíte, že právě Lukáš se touto problematikou zabývá nejvíce. Stačí otevřít biblický nebo teologický slovník, který pojednává o Duchu svatém, aby se ukázalo, že podstatná část se zabývá právě Lukášovými spisy. Poté, co jsem podrobně studoval tyto dvě novozákonní knihy, musím říct, že Lukáš poskytuje odpověď na mnohé otázky ohledně problematiky Ducha svatého. Proto se budeme zabývat zvláště Lukášovými spisy. Otázky týkající se Ducha svatého budeme studovat více z knihy Skutky apoštolů, ale budeme se vracet i k evangeliu Lukáše. Nejprve bychom měli tyto knihy společně pročíst, a to z toho důvodu, abychom zdůraznili některá exegetická pravidla. Je naprosto nutné a nezbytné, abychom měli jasno v používání biblických exegetických metod. Diskutujeme-li nad různými biblickými tématy s křesťany, kteří nesdílejí stejné názory jako my, zjišťujeme, že když přemýšlíme a dotahujeme věci co nejdále, pak vždycky narazíme na to, že se naše interpretační metody rozcházejí. Předpokládám, že ve vašem kazatelském vzdělávání se pamatuje na to, abyste uměli správným způsobem vykládat a používat bibli. Měli byste bibli používat rozumně a s respektem, aby váš výklad bible byl v konečném důsledku poctivý.

Nejprve se podívejme blíže na tyto dvě knihy NZ. Rád bych k nim nyní předložil úvodní poznámky. Všechny texty, které budeme o Duchu svatém číst, musíme číst v jejich kontextu. To je první a základní hermeneutické pravidlo. Text má svůj význam ve svém kompletním kontextu. Jestliže nějak vyjmeme text z jeho kontextu, pak násobíme riziko, že do něj vneseme své názory a pohledy; poselství textu bude pouze domnělé, aniž bychom brali ohled na to, co ve skutečnosti říká.

Luk 1,1-4: "[1]*I když se již mnozí pokusili sepsat vypravování o událostech, které se mezi námi naplnily,* [2]*jak nám je předali ti, kteří byli od počátku očitými svědky a služebníky slova,* [3]*rozhodl jsem se také já, když jsem vše znovu důkladně prošel, že ti to v pravém sledu vypíši, vznešený Theofile,* [4]*abys poznal hodnověrnost toho, v čem jsi byl vyučován*".

Tento úvod je v NZ velmi zvláštní. Žádná jiná kniha NZ nezačíná takovým způsobem. Autor objasňuje své přesvědčení, svůj projekt. Když pozorně čteme toto vysvětlení, nemůžeme nijak utajit, že jeho plán napsat knihu není originální. Říká, že se už někteří lidé pokusili o těchto věcech psát. K tomu, co už bylo napsáno, se nestaví odmítavě, ale chce se také pokusit něco na toto téma napsat. Nepopírá to, co bylo napsáno před ním, ale zdá se, že chce přidat nějakou novou stránku k

osvětlení celé skutečnosti. Tento nový pohled má určitou charakteristiku, kterou autor sděluje. Nejdříve říká, že základem jeho práce je bádání. Luk 1,3: *"...rozhodl jsem se také já, když jsem vše znovu důkladně prošel...."* Lukáš usiloval shromáždit informace. Jeho práci můžeme přirovnat k práci historika. Lukáš nehovoří o tom, že by měl nějaké vidění, ve kterém by mu bylo sděleno *"..napiš"*, ale Lukáš tvrdí, že shromáždil některé dokumenty a informace. S největší pravděpodobností byly v té látce, kterou shromažďoval, také dokumenty překrývající se s dílem jiných autorů. Dále se zmiňuje o svědectví očitých svědků, které nazývá služebníky toho slova a jejichž látku zpracovává. To vše svědčí o tom, že Lukáš postupoval velmi seriózně.

V úvodu, který jsme četli, nejsou náznaky, že Lukáš bude přinášet jenom historické události. Je tam také zmínka, že svou knihu zasvěcuje jistému Theofilovi. Chce mu ukázat jistotu a spolehlivost toho učení, které obdržel. Nevím, jestli je Theofil skutečná historická osoba, nebo zda se jedná pouze o symbolickou osobu představující čtenáře tohoto evangelia. Text nám říká, že je to někdo, kdo byl křesťansky vychován, a Lukáš ho chce povzbudit ve víře. Cílem evangelia tedy není historie v nejčistším slova smyslu, ale jde o materiál, který si klade za cíl potvrdit víru člověka již věřícího. Tento spis má svými prvky ještě více potvrdit důvěru oné osoby, Theofila, v poselství o Ježíši Kristu. V tomto smyslu můžeme i Lukáše označit za služebníka slova. Je potřebné všimnout si ještě dalšího detailu, Luk 1,3c. Francouzký překlad říká, že *"...měl v plánu poskytnout spořádanou zprávu..."* Lukášův spis má v sobě určitý řád. Nemůžeme nikdy dobře pochopit Lukášovo evangelium, nepochopíme-li logiku myšlení stojící za tímto evangeliem. Existuje v něm zlatá nit a je třeba tuto niť najít, abychom pochopili autorův cíl. Pro nás bude nyní důležité srovnat korespondující pasáž v knize Skutků.

Skutky 1,1.2 - *" [1]První knihu, Theofile jsem napsal o všem, co Ježíš činil a učil od samého počátku [2]až do dne, kdy v Duchu svatém přikázal svým vyvoleným apoštolům, jak si mají počínat, a byl přijat k Bohu."* Můžeme konstatovat, že kniha Skutky apoštolů označuje stejného adresáta - Theofila, a že se tento druhý svazek odvolává na evangelium. Na knihu Skutky apoštolů se tedy můžeme dívat jako na druhý svazek jednoho díla. Nepochybujme o tom, že úvod Lukášova evangelia je určitě platný i pro tento druhý svazek. Lukášův plán je patrný v obou spisech. Uspořádání či pořadí je zřejmě velmi důležité pro oba svazky. Kdyby Lukáš žil v naší době, určitě by neváhal vydat oba svazky najednou. Na dnešní poměry není jeho text tak objemný, ale v jeho době byla délka svitků, na které se psal text, dána způsobem výroby, který byl normalizován a předem určoval délku literárního díla. Z té doby neexistuje svitek, jehož délka by umožnila napsat oba dva díly najednou. Proto je z praktického hlediska normální, že psal oba spisy zvlášť. Když jdeme dál do nitra obou knih, najdeme v nich svědectví o tom, že jejich autor byl jeden a tentýž. Stačilo by zaměřit se na použitý jazyk, a už bychom zjistili, že oba svazky byly napsány lepší řečtinou než většina ostatních spisů NZ. Narážíme zde na osobu, která má vysoké helénské vzdělání. Nalézáme zde gramatické vazby, které jsou ojedinělé, některé dokonce jedinečné v literatuře tehdejší doby. Když Lukáš cituje verše ze starého zákona, zcela pravidelně používá Septuagintu. Když se odvolává na slova Ježíše Krista, používá spíše semitský styl, což z jeho strany svědčí o velkém respektu k pramenům, které s největší pravděpodobností konzultoval.

Existují ještě další dva znaky, které spojují obě knihy. Některé termíny a pojmy jsou v nich používány daleko více než v ostatních knihách. Například se zde velmi často vyskytuje slovo "obrácení" a "pokání". V těchto dvou svazcích Lukáš zdůrazňuje myšlenku odpuštění. Nalézáme tedy nejen blízkost jazyka a stylu, ale i blízkost tematiky, kterou v obou svazcích autor řeší. Chci vám ukázat důkaz toho, že vazba mezi těmito knihami je opravdu velká. Souvisí to už s úvodními slovy, kde Lukáš říká, že chce svou látku nějak uspořádat. Obě knihy, evangelium i Skutky mají totiž určitou stavbu. Jejich stavby jsou paralelní. Každá zpráva se podává na určitém místě a týká se určitého času. Neměli bychom tyto skutečnosti přehlédnout.

Struktura Lukášových spisů

1. Zeměpisné údaje

Při četbě Lukáše a Skutků zjišťujeme, že je v nich velmi důležitý geografický - zeměpisný prvek. Hned v Luk 1,5 se nalézáme v Jeruzalémě, hovoří se o Zachariášovi. Luk 1,9 říká, že měl Zachariáš sloužit v chrámu a že jistý čas strávil v Jeruzalémě. Stejně tak i závěr evangelia se odehrává v Jeruzalémě. V tom se liší od ostatních synoptiků - Matouše a Marka. Lukáš neuvádí, že by se Ježíš setkal se svými učedníky v Galilei. V Lukášově evangeliu se vzkříšený Ježíš Kristus setkává se svými učedníky v Jeruzalémě. Nejprve na cestě z Jeruzaléma do Emauz, ale potom je s nimi znovu v Jeruzalémě. Potom je znovu v blízkosti Jeruzaléma, v malé vesničce Betánii, odkud vystupuje do nebe. Lukášovo evangelium začíná i končí v Jeruzalémě. Podobný způsob nalézáme i ve Skutcích, které sice začínají v Jeruzalémě, končí však v Římě.

Prostudujeme-li geografii Lukášova evangelia, můžeme vyvodit, že toto evangelium má čtyři etapy. Dotýká se Ježíše Krista, je vázáno na jeho dětství, začíná v Jeruzalémě a také tam končí. Dále vidíme také Marii, která navštěvuje těhotnou matku Jana Křtitele v blízkosti Jeruzaléma. Poté Marie odchází do Betléma, kde přivádí na svět svého syna. Později znovu nalézáme dvanáctiletého Ježíše Krista v Jeruzalémě, jak se ztratil a rodiče jej nalézají v chrámě. Tato geografie je velmi přesná - nejedná se pouze o geografii samotnou, ale o její důraz na chrám. Ve třetí kapitole vystupuje Jan Křtitel, píše se tam o jeho službě. Ježíš Kristus přichází k Janu Křtiteli, je pokřtěn a později odchází na poušť, kde bude pokoušen. Když porovnáme zmínku o Ježíšově pokušení u Lukáše a Matouše, zjistíme, se v některých místech liší. Druhé pokušení u Matouše se stává třetím pokušením u Lukáše. Je to pokušení, ve kterém ďábel odnáší Ježíše Krista na vrchol chrámu a vybízí ho - jestliže je Synem Božím -, aby skočil. Toto pokušení u Lukáše dokonce vrcholí v Jeruzalémě, v chrámu. Je zajímavé, že poté Ježíš odchází do Galilee.

Od Luk 4,13 Lukáš vstupuje do další etapy. Co se týče geografického umístění, můžeme říct, že první etapa se odehrává v Jeruzalémě a v chrámu jako ústředním bodu. (První etapa se nalézá v Luk 1,5 - 4,12.)

Druhá etapa je v Luk 4,13 - 9,50. Ježíšova služba je v ní zaměřena na prostor Galilee. Ježíš káže, povolává učedníky, uzdravuje nemocné - a to vše v Galilei. Podle Lukáše Ježíš neodchází čas od času do Jeruzaléma, jako je to popsáno např. u Marka. Matouš ani neuvádí, že se Ježíš účastnil svátků velikonočních a svátku stánků v Jeruzalémě jako Lukáš. Dokonce podle něj ani neodchází do Fénicie, do krajiny Sidónu, jak o tom píše Marek. U Lukáše zůstává na území Galileje. Galilea je

důležitou oblastí druhé fáze Lukášova líčení.

Od Luk 9,51 jsme tváří v tvář jistému zvratu. Asi 4krát nebo 5krát je zmínka o tom, že Ježíš Kristus chce jít do Jeruzaléma. Hovoří se o dlouhé cestě do Jeruzaléma. Zjišťujeme, že kdykoli od tohoto místa (Luk 9,51) pisatel hovoří o Ježíšově putování do Jeruzaléma, začíná další stupeň tohoto cestování. Cesta do Jeruzaléma je rozdělena do tří etap a každá z nich je uvedena slovy: "*Ježíš jde do Jeruzaléma*". Třetí etapu můžeme nazvat "Cesta Ježíše Krista do Jeruzaléma".

V Luk 19,28 Ježíš přichází do Jeruzaléma. Zbytek Lukášova evangelia se odehrává v Jeruzalémě anebo v jeho blízkosti. Ježíš sice nespí v Jeruzalémě, ale každý den přichází do chrámu a tam učí. Večer odchází do Betánie. Přechází přes kopec zvaný Olivový. V tomto kontextu a v těchto místech se odehrává celé drama utrpení, završené Ježíšovou smrtí a vzkříšením.

Jestliže se držíme těchto geografických údajů, získáváme čtyři části Lukášova evangelia. První část, jakési resumé všeho, hovoří o událostech mezi chrámem a chrámem. Od Zachariáše v chrámě po pobyt dvanáctiletého Ježíše v chrámě (Luk 1,5 - 4,12). Druhá část se odehrává v Galilei (Luk 4,13 - 9,50) a třetí část - na cestě mezi Galileou a Jeruzalémem - je označena jako Ježíšova cesta do Jeruzaléma (Luk 9,51 - 19,28). Poslední část začíná u Luk 19,28. Lukáš i Skutky mají opravdu zajímavou geografickou stavbu.

Skutky začínají také v Jeruzalémě. Ve Sk 1,1 - 8,3 se vše odehrává v Jeruzalémě, a mnohé věci přímo v chrámě. Geografický rozměr ve Skutcích je nastíněn v Sk 1,8: "Obdržíte Ducha svatého, který na vás sestoupí a vy budete mými svědky..." Dále jsou uvedeny tři geografické dimenze. První je v Jeruzalémě, druhá v Judsku a Samařsku a třetí dimenze sahá až do končin světa. O těchto třech dimenzích se hovoří ve Skutcích i později.

První část se tedy odehrává v Jeruzalémě. Od Sk 8,4 se začíná hovořit o Samařsku. Ve Sk 9,31 se znovu hoří o Samařsku, Judsku i o Galilei. Je to "malý" verš, který se souhrnně zmiňuje o životu církve. Říká se v něm, že církev měla pokoj, vnitřně i navenek rostla - v celém Judsku, Galilei a Samaří. Ve Sk 9,32 směřuje Petr k Césarei. 10. kapitola hovoří o Kornéliovi a ve Sk 11,19 čteme, že evangelium zasahuje až do Fénicie, Kypru a Antiochie.

Ve Sk 13 začínají velké cesty Saula, později Pavla, do Malé Asie. Jeho další cesty ho dovedou až do Evropy. Vše končí příchodem apoštola Pavla do hlavního města říše, do Říma. V určitém slova smyslu můžeme knihu rozdělit do těchto etap. Ve Sk 9,31 se jakoby říká: "...nyní je završena etapa v Samařsku, Judsku a Galilei", a přicházíme do další etapy naznačené slovy: "...až do všech končin světa". Tato etapa vrcholí příchodem apoštola Pavla do Říma.

Chtěl bych upozornit ještě na jednu zajímavost, která vyplývá ze srovnání struktur evangelia a Skutků. Podobně jako v evangeliu, i ve Skutcích se první část odehrává v Jeruzalémě. Podobně jako v evangeliu i ve Skutcích se druhá část odehrává v Galilei. A stejně i ve třetí části obou knih se cestuje. V evangeliu Ježíš putuje do Jeruzaléma, ve Skutcích Pavel uskutečňuje své čtyři velké misijní cesty. V této třetí části je velmi důležité povšimnout si smyslu a tematiky oněch cest. Můžeme snad namítnout, že v evangeliu je ještě čtvrtá část, která ve Skutcích nemá žádnou protiváhu. Čtvrtá část je ve Skutcích zastoupena tím, co se děje v Římě. Je ovšem obtížné dělat paralelu mezi Jeruzalémem a Římem - nyní šlo o pohled z geografického hlediska.

2. Chronologické údaje

Druhý způsob, jak můžeme studovat tyto knihy: všimnout si chronologických prvků. Zprávy obou textů probíhají v určitém čase. Všechny časové údaje jsou důležité, abychom si uvědomili spád událostí. V obou knihách nacházíme paradoxy. Globální schéma je jistě chronologické.

Evangelium Lukáše

První kniha začíná narozením Jana Křtitele a končí smrtí a vzkříšením Ježíše. Je samozřejmé, že se hovoří o křtu Ježíše až po jeho narození, o vzkříšení až po ukřižování a ne naopak - z hlediska času. Globálně je tedy chronologie respektována, v některých detailech však nikoli. Když narazíme na nějaký chronologický nesoulad, klademe si otázku: Proč to tak je?

Podobně v druhé knize je samozřejmé, že vylití Ducha svatého předcházelo návštěvu apoštola v Římě. Z obecného hlediska to, že se příběh postupně odvíjí z Jeruzaléma do dalších krajin až po vzdálenější končiny, je normální a je zachován. Tedy chronologie je obecně respektována, přestože v detailech zjistíme některé chronologické nesrovnalosti. Je zvláštní, že nesrovnalosti časového postupu ve Skutcích jsou podobné, jako byly v evangeliu. Ze systematických nesrovnalostí obou knih můžeme vyvodit, že tím autor sledoval nějakou myšlenku. Když nalezneme odpověď, proč se tak stalo, pochopíme některé texty v jejich kontextu.

Podívejme se nyní na některé chronologické problémy v evangeliu. U Luk 3, 18-21 nacházíme něco velmi zvláštního: "[18]*A ještě mnohým jiným způsobem napomínal lid a kázal radostnou zvěst.* [19]*Ale když káral vládce Heroda kvůli Herodiadě, manželce jeho bratra, a za všechno zlé, co činil,* [20]*Herodes všechno dovršil ještě tím, že dal Jana zavřít do vězení*". Zmiňuje se o uvěznění Jana Křtitele Herodem a v následujícím verši pokračuje: "*Když se všechen lid dával křtít a když byl povolán i Ježíš a modlil se, otevřelo se nebe...*" Tehdy křtil Ježíše Jan Křtitel. Z toho je patrné, že Lukáš nesleduje chronologii bezprostředně i v detailech. Jan přece pokřtil Ježíše dříve, než byl uvězněn. Ale Lukáš zmiňuje jeho uvěznění dříve než Ježíšův křest. Proč? Tento detail je velmi důležitý, protože ovlivní pochopení struktury evangelia.

Další příklad: Luk 4,16 se zmiňuje o Ježíši, jak přichází do Nazareta, jde do synagogy a mluví k lidem, kteří se tam sešli. U Luk 4,22c tito lidé říkají: "*Zdaliž to není syn Josefův?*" Ježíš odpovídá ve verši 23: "*Jistě mi řeknete toto přísloví: Lékaři, uzdrav sám sebe. O čem jsme slyšeli, že se dálo v Kafarnaum, učiň i zde, kde jsi doma*". Na tomto místě je poprvé zmínka o tom, že Ježíš byl v Kafarnaum. Z předchozího textu bychom to nezjistili. V jiných evangeliích se výslovně říká, že byl v Kafarnaum a teprve pak šel do Nazareta. Lukáš líčí události tak, jako by byl Ježíš nejdříve v Nazaretě a teprve potom šel do Kafarnaum. Přesto z Luk 4,23 poznáváme, že Lukáš věděl o Ježíšově návštěvě v Kafarnaum před cestou do Nazareta. Proč tedy nejdříve hovoří o Ježíšově epizodě v Nazaretu a až pak o Kafarnaum? Jedině tehdy, pochopíme-li, co tím Lukáš sleduje, nalezneme odpověď na otázku "Proč?" a objevíme poselství Lukášova evangelia.

Podobně i ve Skutcích jsou výrazné nesrovnalosti. První příklad se nalézá ve Sk 8. Začátek této kapitoly pojednává o ukamenování Štěpána. Je zde také uvedeno, že Saul schvaloval Štěpánovu smrt. Ve Sk 8,2 se říká, že Štěpána pochovali zbožní mužové. Sk 8,3 uvádí, že to způsobilo perzekuci církve. Všichni kromě apoštolů se rozptýlili do různých krajin. Sk 11,19: *"Po smrti Štěpánově nastalo v Jeruzalémě pronásledování. Ti, kteří se odtud rozprchli, dostali se až do Fénicie, na Kypr a do Antiochie; slovo evangelia však zvěstovali pouze židům."* O těchto lidech jsme četli už v 8. kapitole. Zde se navazuje na ono místo tím, že lidé, kteří se rozprchli, přišli do Fénicie, Kypru a Antiochie. Slovo evangelia zvěstovali pouze židům. Přesto čteme dále ve v. 20: *"Ale někteří z nich, původem z Kypru a z Kyrény začali po svém příchodu do Antiochie zvěstovat Pána Ježíše také pohanům"*. To je první příležitost, kdy evangelium slyší pohané - Řekové. Nejprve pronásledování, které přišlo po smrti Štěpánově ve Sk 8,3 a pak ve Sk 11,19.20 zmínka o tom, že evangelium bylo zvěstováno rozprchlými křesťany, kteří byli původem z Kypru a z Kyrény. Proč nenavazují tyto verše bezprostředně na sebe ve Sk 8?

Lukáš svou zprávu o pronásledování rozděluje na dvě části: první zmiňuje v 8. kap. a druhou v 11. kap. Zachovává v těchto zprávách chronologický pořádek? Nemůžeme říci, že absolutně.

Znovu si pod úhlem tohoto literárního jevu klademe otázku: Proč Lukáš podal věci právě tak? Proč umísťuje Jana Křtitele do vězení dříve než hovoří o příchodu Ježíše. Proč hovoří nejdříve o návštěvě Ježíše v Nazaretu, aniž by se zmínil o jeho zázracích v Kafarnaumské synagóze? Proč hovoří na dvou místech o důsledcích rozptýlení křesťanů po ukamenování Štěpána? Na tyto otázky je třeba najít odpověď.

Detailnější studie nám v tom pomůže. Uvědomíme si, že porušení chronologického sledu má u Lukáše svůj teologický záměr. Lukáš představuje zvláštní koncepci historie. Pro něho není historie něco neutrálního. Dějiny, o kterých vypráví, nesou poselství. Jeho starostí je, aby dějiny předávaly své poselství. Lukáš nechce vyprávět dějiny proto, abychom věděli, jak šly události za sebou, ale chce předat určité poselství. Své poselství zakládá na historických zprávách. Tato koncepce historie je v přímé souvislosti s teologií o Duchu svatém, kterou nám Lukáš prezentuje. Lukáš je novozákonní spisovatel, který hovoří nejvíce o Duchu svatém. Jeho historickou koncepci můžeme shrnout následujícím způsobem: Až do Jana Křtitele se nacházíme ve SZ. Hlavní osobou děje je Bůh Otec. Duch svatý působí aktivně i během této doby, ale jako typ toho, co nacházíme ve SZ. Ve SZ je působení Ducha svatého představeno zvláště v souvislosti s proroky.

Od doby, kdy začíná svou službu Ježíš, vstupujeme do nové etapy dějin. Tuto etapu můžeme nazvat "středem dějin". Tyto dějiny jsou zaměřeny na osobu Ježíše Krista. Středem pozornosti již není Bůh Otec, ale Bůh Syn. I v této době působí Duch svatý. Jeho hlavním posláním je být s Ježíšem, u Ježíše a v Ježíši. Ve chvíli, kdy Ježíš odchází do nebe, po svém vzkříšení a nanebevstoupení, přichází třetí etapa dějin, jejímž ohniskem je třetí osoba božství - Duch svatý. Tato etapa je svým způsobem připravovaná v evangeliu. Je připomenuta na začátku knihy Skutků. Ve skutečnosti začíná až o letnicích. Od té doby vstupuje církev do nové etapy.

Pojetí dějin u Lukáše je poměrně jednoduché. Jan Křtitel představuje přípravné období. To je etapa Boha Otce. Druhá etapa začíná Ježíšovým křtem a končí Ježíšovým nanebevstoupením, týká se Ježíše Krista. V obou etapách je přítomen Duch svatý. V první části ve vztahu k prorokům, ve druhé etapě Duch svatý působí v životě Ježíše Krista. Třetí etapa je obzvláště etapou Ducha svatého. Začíná o letnicích (v této etapě žijeme my) a v této etapě se božství sklání k člověku skrze Ducha svatého. Bůh přichází v osobě Ducha svatého, aby naplnil člověka, aby tak člověk mohl naplnit úkol, který mu Bůh svěřil. Tím se Lukáš zabývá nejvíce, je to středem jeho zájmu. Pravděpodobně jako jediný z evangelistů píše "druhý svazek". Jiní evangelisté se zaměřili pouze na ústřední etapu - na Ježíše Krista. Tato etapa byla pro ně podstatná. Pro Lukáše to není nějaká druhotná záležitost, ale Lukáš považuje za důležité to, co se děje v jeho době, což spadá do třetí etapy. V ní je vztah Boha k člověku a člověka k Bohu provázen především přítomností Ducha svatého. Lukášovu vizi historie může objasnit ta skutečnost, že Lukáš sám nebyl učedníkem Ježíše Krista a sám jej osobně nepoznal. On nemohl psát ve smyslu: "Já si vzpomínám, jak jsem s Ježíšem chodil po galilejských cestách". Také nemohl říct: "Viděl jsem Ježíše po jeho zmrtvýchvstání". On však může říct: "Skrze Ducha, kterého seslal Bůh, mohu v Ježíše věřit. Žiji pro něho a naplňuji poslání, které mi svěřil." Druhá příčina, proč má Lukáš takové vidění historie: on sám původem nebyl žid. Jeho způsob vyjadřování ukazuje, že nepocházel ze židů. Lukáš jako jediný novozákonní pisatel nepochází ze židů.

Všimněme si v Lukášových dějinách týkajících se jednak Ježíše Krista a dále rozvoje církve, že jsou používány prvky profánní historie. Jenom on se např. zmiňuje o Tibériovi, který byl císařem v tehdejší době. Jen Lukáš na rozdíl od ostatních evangelistů řekl, kdy začal Jan Křtitel své dílo a kde panoval tehdy Herodes a další panovníci. Jen Lukáš byl schopen označit správným termínem vládce různých míst, která např. navštěvoval apoštol Pavel během svých cest. Lukáš byl pravděpodobně Evropan. Např. v Sk 19,31 používá pro vládní úředníky termín "aziarchové". Soudce ve Filipech označuje výrazem "stratégové" (Sk 16,35). Tyto výrazy jsou přesným technickým označením, které se používá jen na určitých místech. Pouze ten, kdo tyto oblasti zná, mohl použít tyto údaje.

Jeden z mých profesorů se dokonce domnívá, že oním makedonským mužem, který se zjevil Pavlovi v Troadě a který volal "přijď k nám a pomoz nám", byl Lukáš. Ve svém líčení Lukáš zahrnuje sám sebe do děje (používá první osobu množného čísla) počínaje zmínkou o Troadě. Jaký byl Lukášův etnický původ? Bezesporu jeho helénské vzdělání a kultura je největší v porovnání s ostatními pisateli NZ. Zdá se, že právě proto měl snahu, aby křesťanství zařadil do dějin a kontextu helénské doby. Má zájem zájem o to, aby strukturoval křesťanství, které se nabízí světu. Aby uskutečnil svůj záměr, dokonce se dopouští chronologické nepřesnosti, konkrétně přemísťování údajů, protože chronologický vývoj sám o sobě by plně nesdělil jeho záměr.

Ve třech již zmíněných textech, kde je chronologický problém, můžeme zjistit poselství související s Lukášovým záměrem. Nejdříve text, který se týká uvěznění Jana Křtitele (Luk 3). Jeho hlavní poselství zní: Pozor, údobí SZ končí. Od té doby co je Jan Křtitel ve vězení, už není středem pozornosti. Hlavní postavou je Ježíš Kristus - s tím, že Lukáš musí svým způsobem předběhnout událost uvržení Jana Křtitele do vězení. Později se musí znovu zmínit o tom, že byl Jan uvězněn a že byl na příkaz Heroda sťat. Když Ježíš začíná svoji službu, není už pro Jana místo. Jan náleží jiné éře. Jan patří do SZ doby, ale Ježíš Kristus už do doby NZ. Lukáš pokládá tuto hranici mezi verše Luk 3,20 a Luk 3,21. Samozřejmě existují i verše, které jsou přechodné. Od 3,21 je však Ježíš Kristus prvotní a základní osobou, je středem zájmu. Od tohoto okamžiku je Duch svatý onou božskostí přítomnou v Ježíši Kristu. Kdybyste provedli srovnávací studii, která se týká zpráv o křtu Ježíše Krista v různých

evangeliích, určitě byste objevili plno zajímavých věcí. Zjistili byste, že způsob Lukášova podání křtu Ježíše Krista je zvláštní.

Z hlediska gramatiky (Luk 3,21) je na prvním místě tzv. absolutní genitiv (jedná se o adverbiální větu): "*Když se všechen lid dával křtít a když byl pokřtěn i Ježíš a modlil se, ...*" Na základě slova "*když*" jde o adverbiální - příslovečnou větu. V centru je Ježíšova modlitba. Slovo "*modlil se*" (3,21) má základní postavení. Chce se tím vyjádřit důležitá myšlenka, že Ježíš se modlil, a přitom byl také pokřtěn. Jako kdyby křest Ježíše Krista byl vedle jeho modlitby čímsi druhotným. Odpověď na Ježíšovu modlitbu se projeví tím, že se nebe otevírá a přichází Duch svatý v tělesné podobě jako holubice. Je pozoruhodné, že tato odpověď je více zdůrazněna než samotná modlitba. Kromě toho, že modlitba Ježíše v Lukášově podání je důležitější než jeho křest, je další zvláštností Lukášova podání také hlas, který přichází z nebe a který něco říká. Ostatní evangelisté říkají "*toto je můj Syn, ve kterém se mi zalíbilo*". Ty jsi můj milý Syn, tebe jsem si vyvolil.

Některé rukopisy zachovávají znění podobné Markovu a Matoušovu podání. Ale nejnovější výzkumy textové kritiky nás přivádí k tomu, že Lukáš zde cituje žalm 2,7: "*... ty jsi můj Syn, já jsem tě dnes zplodil.*" Když se Lukáš odvolává na tento žalm, chce svému čtenáři sdělit něco důležitého. Muž z Nazareta - Ježíš, který se nechal pokřtít jako všichni ostatní lidé, se při křtu modlil a na svoji modlitbu dostal odpověď. Odpovědí bylo sestoupení Ducha svatého na něj. Spočinutí Ducha svatého na Ježíši zvláštním způsobem ukazuje, že byl Božím Synem. Lukáš tím samozřejmě nechce říci, že Ježíš byl člověkem jako všichni ostatní. Vzpomínáte si na Gabrielova slova, která řekl Marii? Luk 1,35: *"Sestoupí na tebe Duch svatý a moc Nejvyššího tě zastíní; proto i tvé dítě bude svaté a bude nazváno Syn Boží"*. Lukáš nepovažuje za problematické Ježíšovo božství, Ježíš je pro něj Božím Synem už od začátku, ale celé jeho dětství, všechno, co prožil Ježíš před křtem a zahájením služby, je vlastně jenom jakási další stránka SZ.

Až od křtu, kdy se Ježíš modlí a kdy slyší hlas "*...ty jsi můj syn, kterého jsem dnes zplodil*", začínají dějiny NZ. A jako každé dějiny, i tyto začínají představením osoby. Proto právě po křtu uvádí Lukáš genealogii (Luk 3,23-38). Logicky bychom genealogii čekali spíše tehdy, když se představuje Mariin manžel Josef. Ale Lukáš tuto genealogii umisťuje tam, kde začínají nové dějiny. Všimli jste si, co je úmyslem Lukáše, když pracuje s převrácenou chronologií?

Podívejme se na druhý příklad chronologické nedůslednosti. Je to příběh z Nazaretské synagogy (Luk 4). Lukáš se nezmiňuje o tom, co Ježíš Kristus udělal před tím v Kafarnaum, i když o tom věděl (Luk 4,23). Už jsme si řekli, že Lukáš píše o začátku nových dějin. Tento zlom můžeme sledovat buď od Luk 4,13, nebo 4,14. Přečtěme si tyto verše, abychom viděli onen přechod.

Už jsme četli Lukášovu zprávu o křtu. Po následující genealogii Lukáš říká (Luk 4,1): "*Plný Ducha svatého vrátil se Ježíš od Jordánu; Duch ho vodil po poušti.*" Důsledek Ježíšovy modlitby při křtu a odpověď Otce na ni je ten, že Ježíš je naplněn Duchem svatým. Duch svatý je hybnou silou další etapy historie. Ježíš Kristus obdržel Ducha svatého viditelným způsobem. Nyní je jím naplněn.

První etapou jeho nové zkušenosti je vedení Duchem svatým a ďáblovo pokušení. Duch svatý řídí jeho život. Jeho život není životem nezávislého člověka, jeho služba nezáleží na tom, co sám chce. Jeho služby je řízena Duchem svatým, kterého obdržel. V závěru epizody o pokušení čteme (Luk 4,13.14): "[13]*Když ďábel skončil všechna pokušení, odešel od něho až do dané chvíle.* [14]*Ježíš se vrátil v moci Ducha do Galileje a pověst o něm se rozšířila po celém okolí.*"

Jestliže se nová etapa odehrává na území Galileje a jestliže byla tato etapa připravena přijetím Ducha svatého při křtu, vše, co Ježíš bude dělat během svého působení v Galileji, bude vykonáno jen v moci Ducha svatého. Není to rozum člověka Ježíše, není to jeho láska nebo nějaké lidské vlastnosti, ale je to moc Ducha svatého, která je v něm přítomna. Text končí malým shrnutím (Luk 4,15): "*Učil v jejich synagogách a všichni ho velmi chválili.*"

V následujícím odstavci je příklad toho, jak Ježíš učil. Je dobré si všimnout, že pro Lukáše je učení Ježíše Krista přednější než jeho zázraky. Samozřejmě Ježíš Kristus je schopen pod vlivem Ducha svatého uskutečňovat zázraky, jako je uzdravení a vyhánění ďáblů, ale to nám Lukáš sděluje až od verše 31, kde hovoří o Kafarnaum. Moc Ducha svatého v Ježíši Kristu není na prvním místě kvůli zázrakům, ale proto, aby ho vedla k určitému způsobu vyjadřování a učení.

Lukášův postup není chronologický, ale teologický, podle působení Ducha svatého. Duch svatý nejdříve způsobí kázání Ježíše Krista, které se odehrává v Nazaretské synagoze (Luk 4,16) "[16]*Přišel do Nazareta, kde vyrostl. Podle svého obyčeje vešel v sobotní den do synagogy a povstal, aby četl z Písma.* [17]*Podali mu knihu proroka Izaiáše; otevřel ji a nalezl místo, kde je psáno:* [18]*Duch Hospodinův je nade mnou; proto mne pomazal, abych přinesl chudým radostnou zvěst; poslal mne, abych vyhlásil zajatcům propuštění a slepým navrácení zraku, abych propustil zdeptané na svobodu,* [19]*abych vyhlásil léto milosti Hospodinovy.*" Duch svatý, působící v Ježíši Kristu, vede nejdříve ke čtení proroků v Písmu. Toto čtení ukazuje, že Ježíš je naplněním proroctví, které sám čte. Luk 4,21: "*Dnes se naplnilo toto slovo, které právě slyšíte.*" Lukáš chce říci: "Výsledek toho, že Duch svatý viditelně sestoupil na určitou osobu (Ježíše), je, že ona osoba zvěstuje dobré skutky Boha mezi lidmi". Lukáš tím také říká, že nejde jen o zvěstování dobrých Božích skutků, ale o to, že tato osoba je sama inkarnací (vtělením) oněch skutků.

Právě těmito činy začíná nová etapa historie, "epocha Boží dobroty". Je to epocha, kdy Bůh se snaží přesvědčit lidi, že je k nim dobrý a laskavý. Na základě celé řady textů vidíme, že Duch svatý působí. Vše nasvědčuje, že Duch svatý působí v osobě Ježíše Krista a že právě tato skutečnost uvádí novou etapu lidských dějin. Při studiu komentáře k Lukášovu evangeliu zjistíte, že mezi vykladači není úplná jednota ohledně začátku této etapy lidských dějin. Pro některé začíná na konci druhé kapitoly a na začátku třetí, pro jiné zase mezi 3,20 až 3,21, pro další u Luk 4,1 a pro jiné u Luk 4,13-14. S jistotou můžeme říci, že změna nastává mezi Luk 3,1 a 4,13. Nelze určit fixní hranici, rozpoznáváme však věci, které náleží ke staré smlouvě, a které k nové smlouvě. Beze vší pochybnosti můžeme říct, že sestoupením Ducha svatého na Ježíše Krista začíná epocha NZ.

To, co následuje po Ježíšově kázání a co pokračuje až do Luk 4,30, vlastně vyjadřuje, jak Ježíš uskutečnil své proklamované poslání. Technicky nazýváme toto kázání programovým prohlášením. Je to jako když před volbami přichází kandidáti různých stran a překládají své programy. Říkají: "Já mám ten a ten nápad a chci ho vykonat pro ty a ty lidi." Chcete-li, Lukášovo podání je podobné, když hovoří o kázání Ježíše v Jeruzalémě. "Já jsem ten a ten, toto jsou mé názory a toto je můj plán." Takovým způsobem je inaugurována nová doba, doba NZ. Všechno, co se zde odehrává, je rovněž děleno do

geografických etap. První je v Galileji a důsledně nás seznamuje s Ježíšem Kristem. Tato etapa nám umožňuje pochopení toho, co Ježíš řekl. Pomáhá nám objevit, co učinil. Odkrývá jeho skutečnou totožnost. Podle teologického rozdělení je tato etapa objevováním Ježíšovy osobnosti a identity.

Další etapa začíná u Luk 9,51. Zřetelně se říká, že Ježíš jde do Jeruzaléma. Když porovnáváme texty, které jsou shromážděny v této části evangelia, s paralelními texty jiných evangelistů, uvědomíme si, že uspořádání textů je jiné. Pozorní badatelé objeví to, co sjednocuje všechny texty Lukášova evangelia. Je to obraz cesty učedníka. Na základě minulé etapy už víme, kdo je Ježíš Kristus. Nyní Ježíš povolává lidi, aby ho následovali. Ježíš Kristus je na cestě a život učedníků spočívá v tom, že jsou také na cestě. V tomto úseku předkládá Lukáš všechny texty, které nám pomohou objasnit, co znamená stát se následovníkem Ježíše Krista. Tato část evangelia je velmi dynamická, jejím prostřednictvím oslovuje Lukáš svého čtenáře. "Už víš, kdo je Ježíš Kristus, proto jdi s Ním."

V poslední části, ve které se vracíme do Jeruzaléma, přicházíme k tomu, co apoštol Pavel nazývá klíčové, totiž ke kříži. Kdo objevil, kým je Ježíš Kristus, a ten, kdo chce následovat Ježíše Krista, bude jej následovat až k dramatu utrpení a nakonec přijde ke kříži. Určitě je vzrušující číst příběh utrpení v Lukášově podání, ve srovnání s ostatními evangelisty. Při porovnání zjistíme, že Lukášovo evangelium má jeden vážný rozměr navíc. V Lukášově evangeliu je uzdraveno ucho toho, který byl zraněn v okamžiku, kdy byl Ježíš zatýkán. V Lukášově evangeliu se také říká, že ženy plakaly na cestě vedoucí na Golgatu a že jim Ježíš říká - "neplačte nade mnou, ale sami nad sebou." Ježíš je zde představen jako ten, který se stará o lidi okolo, protože právě za ně přišel položit svůj život. V Lukášově evangeliu se setkáváme s Ježíšovým výrokem: "*Odpusť jim, neboť nevědí co činí*", který vyslovuje nad těmi, kteří ho křižují. V Lukášově evangeliu přináší Ježíš Kristus potěšení tomu, který je ukřižován po jeho pravici. Tyto čtyři epizody se nacházejí jen u Lukáše, ostatní evangelia o tom nehovoří. To přimělo slavného italského malíře Danteho k vyjádření, že ve zprávě o Ježíšově utrpení je zároveň i poselství o Ježíšově laskavosti. Poslání Ježíše Krista nepochopíme lépe nikde jinde než z popisu jeho utrpení. V ní se hovoří o Ježíši nespravedlivě zatčeném, vyslýchaném, přibitém. Tento Ježíš, který je v takovém postavení, zůstává v Lukášově podání k dispozici těm, kdo ho potřebují. To je velká pravda, kterou vyjadřuje Lukášova zpráva o Ježíšově utrpení.

Máme tedy určité poselství, které se zvěstuje ve čtyřech fázích tohoto evangelia. První část, která se odehrává v Jeruzalémě, oznamuje, že Starý zákon končí a že Nový zákon začíná. NZ nacházíme v osobě Ježíše Krista, to je cílem druhé části. Třetí část je vlastně výzvou těm, kteří poznali, kdo je Ježíš Kristus, aby ho následovali. Ve čtvrté části je vše shromážděno nakonec do zvláštního poselství. Je třeba projít křížem, přes nespravedlivé utrpení, protože je zde určitá hodnota, která přesahuje všechno ostatní. Poselství této části zní: "Bůh vás miluje, je k vám milostivý". Pouze osoba, která je naplněna Duchem svatým, může nést toto poselství.

Skutky apoštolů

Pokusili jsme se globálně a přehledně rozdělit Lukášovo evangelium. Seznámili jsme se s dělením na základě geografie, které bylo potvrzeno pochopením teologického poselství Lukášova evangelia. Podobným postupem můžeme rozdělit Skutky apoštolů.

První část začíná ve Sk 1,8: "*Ale dostanete sílu Ducha svatého, který na vás sestoupí, a budete mi svědky v Jeruzalémě a v celém Judsku, Samařsku a až na sám konec země.*"

Od Sk 8,3 do 9. kap. pokračuje druhá část. Třetí část se odvolává na Ježíšova slova o svědectví po celém světě (Sk 9,32): "*Když Petr procházel všechna ta místa, přišel také k bratřím, kteří žili v Lyddě...*" Počínaje tímto textem se evangelium rozšiřuje přes Malou Asii do Evropy, do všech končin země. Setkáváme se s něčím překvapujícím v redakci Skutků apoštolů. Vysvětlení, které se zabývá rozptýlením křesťanů na základě pronásledování a ukamenování Štěpána, vychází z toho, že tato událost je rozdělena na dvě části - jedna událost je v 9. kapitole a druhá v 11. kapitole. Tento chronologický problém nás vede k tomu, abychom uvažovali nad dalšími skutečnostmi této knihy. Již jsme si všimli, že v evangeliu existuje rovněž velký počet paralelních textů a myšlenek s knihou Skutků. Základní událost, která uvádí druhou epochu, je sestoupení Ducha svatého na Ježíše Krista. Tato skutečnost je rozvedena a potvrzena SZ textem, který se odvolává na proroka Izaiáše.

Podobně i ve Skutcích apoštolů začíná první část lidských dějin tím, že Duch svatý sestupuje na věřící lidi, o letnicích. Tato událost je také podobně komentovaná kázáním apoštola Petra. V první části kázání se hovoří o naplněných slovech proroka Joele. Druhá část kázání dává programové prohlášení pro ty, kteří naslouchají. V uspořádání těchto událostí je paralelismus. V této události můžeme vidět začátek poslední epochy lidských dějin. Tento důležitý bod je pak následně potvrzen dvěma zvláštními zmínkami.

První zmínka je ve Skutcích 11,15. Zde Petr vysvětluje, co se odehrávalo v domě Kornélia: "*Když jsem k nim začal mluvit, sestoupil na ně Duch svatý, jako už na počátku sestoupil na nás.*" Francouzský text říká: "*Jako tomu bylo s námi na počátku.*" Je také zajímavé, že v kázání z desáté kapitoly sloveso "*začínat*" označuje předcházející časový úsek a že toto sloveso "*začínat*" se odvolává na začátek působení Ježíše Krista v Galileji po křtu Janem Křtitelem. Sk 10,37: "*Dobře víte, co se dálo po celém Judsku: Začalo to v Galileji po křtu, který kázal Jan.*" Můžeme říct, že pro Lukáše existují dva počátky: První se vztahuje na Ježíše Krista a na dějiny, které jsou uprostřed. Je to počátek Ježíšova působení v Galileji, které následuje po působení Jana Křtitele. Ukázali jsme si, že tento začátek je označen sestoupení Ducha svatého na Ježíše při křtu. Druhy počátek se týká poslední etapy lidských dějin. Tuto etapu můžeme nazvat etapou křesťanské misie. Zakládajícím činem této etapy je sestoupení Ducha svatého. Existuje paralela mezi těmito dvěma událostmi, přičemž v jejich středu je vždy sestoupení Ducha svatého.

Prvním důkazem je tedy sestoupení Ducha svatého na počátku. Druhé potvrzení nacházíme ve výrocích o křtu. U Lukáše 3,16 nalézáme slova Jana Křtitele: "*Na to Jan všem řekl: Já vás křtím vodou. Přichází však někdo silnější než já; nejsem ani hoden, abych rozvázal řemínek jeho obuvi; on vás bude křtít Duchem svatým a ohněm.*" Jan svědčí o tom, že není nikým jiným než jen hlasem volajícím na poušti. Ježíš, který má přijít po něm, je hlavní postavou děje. Obě postavy, Jan i Ježíš, jsou vztaženy ke křtu. O Janovi se hovoří ve vztahu ke křtu vodou, o Ježíši se hovoří jako o tom, který

bude křtít Duchem svatým a ohněm. Ježíšova poslední slova před odchodem ze země po vzkříšení se v podání Lukáše liší od podání Matouše. Matouš uvádí: "*Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky, křtěte je ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého.*" Lukáš je podává jinak (24,46-49): "[46]*Řekl jim: Tak je psáno: Kristus bude trpět a třetího dne vstane z mrtvých:* [47]*v jeho jménu se bude zvěstovat pokání na odpuštění hříchů všem národům, počínajíc Jeruzalémem.* [48]*vy jste toho svědky.* [49]*Hle, sesílám na vás, co slíbil můj Otec.*" Není tady řeč přímo o křtu, ale přesto se říká, že má být kázáno evangelium všem národům na pokání z hříchů. Tyto dva výrazy, totiž pokání a odpuštění hříchů, napomáhají vysvětlení křtu Jana Křtitele. Můžeme se odvolat na Lukáše 3,3, kde zjistíme, že Jan křtil křtem na pokání a odpuštění hříchů. Rozdíl je pouze v tom,že Jan Křtitel adresoval křest pouze Izraeli. Zde však je pokání a odpuštění hříchů kázáno všem národům. Stojíme tváří v tvář požadavku, který překračuje hranice vyvoleného národa. Toto poselství je adresováno židům i nežidům, tzn. i těm, kteří nenáleží k Božímu lidu svým narozením.

Jakým způsobem bude kázáno o pokání a o odpuštění hříchů? Jsou tři termíny, které jsme četli u Lukáše ve 24. kapitole. Tyto termíny nás napojují na první kapitolu Skutků. V Luk 24,47: "*počínajíc Jeruzalémem*" je také narážka na počátek, narážka na geografickou skutečnost, podle které Jeruzalém byl výchozím bodem. Druhá myšlenka je v Luk 24,48: *"Vy jste toho svědky"*. Tuto myšlenku nacházíme ve Sk 1,8: "*...budete mi svědky...*", a na konci Luk 24,49: "*...dokud nebudete vyzbrojeni mocí z výsosti...*". Znovu se o tom hovoří ve Sk 1,8. Je tedy úzký vztah mezi slovy vzkříšeného Ježíše, která jsou uvedena na konci evangelia, a slovy vzkříšeného Ježíše Krista, která Lukáš cituje na začátku Skutků.

Tento vztah je zesílen další myšlenkou, myšlenkou zaslíbení. Luk 24,49a: *"Hle, sesílám na vás, co slíbil můj Otec"*. Zde není upřesněno, že se jedná o Ducha svatého, ale toto doplnění se objevuje na začátku knihy Skutků. V první kapitole Skutků najdeme mnoho podnětů k tomu, abychom ztotožnili příchod Ducha svatého s naplněním Otcova zaslíbení. Sk 1,4.5: "*Když byli u stolu, nařídil jim, aby neodcházeli z Jeruzaléma: Čekejte, až se splní Otcovo zaslíbení, o němž jste ode mne slyšeli. Jan křtil vodou, vy však budete pokřtěni Duchem svatým, až uplyne těchto několik dní.*" Takže předpověď Jana Křtitele - "já vás křtím vodou, ale ten, který přichází, vás bude křtít Duchem svatým a ohněm" se naplňuje v Jeruzalémě několik dnů po nanebevstoupení Ježíše a nazývá se křest Duchem svatým. Nemusíme váhat v tom, jak chápal tyto věci Lukáš. Pro Jana byl křest vodou příležitostí přijetí Ducha svatého. Podobně i ve dnech letnic bude příležitost pro učedníky, aby přijali Ducha svatého. Ve Skutcích je tato událost nazvána křtem Ducha svatého.

Nalézáme odvolávku na tentýž křest - ve Sk 11,16. Zde hovoří Petr, který vysvětluje, co se přihodilo v domě Kornélia: "*Tu jsem si vzpomněl na to, co řekl Pán: Jan křtil vodou, ale vy budete pokřtěni Duchem svatým.*" Petr tím dosvědčuje, že Kornélius a jeho lid obdrželi Ducha svatého tak, jak ho obdrželi učedníci během letnic. Tyto dvě události, letnice a sestoupení Ducha svatého na Kornélia, odpovídají tomu, co Lukáš nazývá křtem Ducha svatého. Tolik tedy texty Lukášova evangelia a Skutků, které nám dávají oprávnění, abychom viděli v letnicích začátek nové éry. Je to nejdříve počátek, ale také naplnění zaslíbení, které dal Otec, a je to také křest Ducha svatého, který může dát jedině Kristus. Tento křest je mocí, která proměňuje učedníky na svědky. Tato událost umožňuje, aby poselství o pokání a odpuštění hříchů proniklo ke všem národům. Zde jsme svědky úžasného programu, který je líčen ve Skutcích apoštolů.

První kapitola Skutků vypráví o setkání vzkříšeného Ježíše s učedníky, o nanebevstoupení Ježíše. Popisuje první skupinu křesťanů, která se modlí společně v horní místnosti. A nakonec také událost, ve které je Jidáš, který zapřel Ježíše, nahrazen jiným učedníkem. Tato první kapitola má přípravnou funkci podobně jako začátek Lukášova evangelia. Všechno však začíná příchodem Ducha svatého ve druhé kapitole. Tak jako v Lukášově evangeliu vše začíná přijetím Ducha svatého při křtu Ježíše, tak ve Sk 2 vidíme začátek křesťanských dějin. Starý zákon sahá do Ježíšova křtu, a ústřední část dějin, která začíná křtem Ježíše Krista, sahá do předvečera letnic. Etapa, ve které žijeme dnes my, začíná sestoupením Ducha svatého o letnicích a skončí návratem Ježíše Krista. Nemusíme pochybovat o tom, že se nacházíme v době Ducha svatého, kdy úlohou křesťanů je být svědky. Úlohou Ducha svatého je dát moc těmto svědkům, aby naplnili své poslání.

Při pozorném studiu textu, který pojednává o letnicích si všimněme, že ke geografickému pojmu, který se skrývá ve slově Jeruzalém, Lukáš připojuje další pojem, který je spíše sociálního charakteru. Evangelium, které je kázáno v Jeruzalémě, je kázáno ortodoxním židům, což můžeme dokázat řadou veršů, z nichž jeden je ve Sk 2,5: "*V Jeruzalémě byli zbožní židé ze všech národů na světě*". Tito lidé se shromáždili o letnicích a jim je vysvětlováno to, co se právě událo. V tomto verši jsou v originále použity zvláštní a přesné výrazy. Ti, kteří jsou v tváři v tvář události letnic, jsou židé a ne cizinci. Svým rodem náleží k vyvolenému národu. Nejsou to ledajací židé, ale židé zbožní. Jsou to židé věrní víře svých předků. O nich je řečeno, že bydleli v Jeruzalémě. V originále je jasný výraz, který nehovoří o lidech, kteří pouze procházeli jako poutníci. Máme ve zvyku vysvětlovat události letnic jinak, protože letnice jsou podle Starého zákona velkým poutním svátkem. Z toho vyvozujeme, že Petrovi posluchači o letnicích byli všichni židé z blízka i z daleka, kteří přišli při příležitosti svátků. Tento verš chce říci něco jiného. Neříká, že tito lidé navštívili Jeruzalém při příležitosti svátků, ale říká, že tito lidé bydleli v Jeruzalémě, že město Jeruzalém bylo jejich bydlištěm. Řecký text uvádí, že se jedná o zbožné muže, kteří měli svůj dům v Jeruzalémě.

Je to možné pochopit dvěma různými způsoby. Buď je to z gramatického hlediska přístavek židů, což je podle gramatiky nejpřirozenější, protože v textu se nenachází výraz *kai* a není tam tedy žádná další skupina. Tito židé v Jeruzalémě bydleli, nebyli tam pouze přechodně jako poutníci.

Tato křesťanská misie je tedy určena ortodoxním židům. V tomto smyslu nemá výraz "Jeruzalém" pouze význam geografický, ale má také svůj význam sociální a náboženský. "Jeruzalém" v textu označuje skupinu lidí - zbožných židů, jejichž střediskem je Jeruzalém. Dále tuto myšlenku můžeme pochopit na základě kontextu. Studujme Sk 2,9-11: "*Parthové, Médové a Elamité, obyvatelé Mezopotámie, Judeje a Kappadokie, Pontu a Asie, Frygie a Pamfylie, Egypta a krajů Libye u Kyrény a přistěhovalí Římané, židé i obrácení pohané, Kréťané i Arabové; všichni je slyšíme mluvit v našich jazycích o velikých skutcích Božích!*" Nejdříve tam jsou jména tří národů: Parthové, Médové a Elamité, dále jména oblastí: od Mezopotámie až do Kyrény jsou jmenovány provincie řazené z geografického hlediska. Poslední jméno jako jediné označuje město - Římané - lid z Říma. Výraz, který doprovází slovo Řím je: *kai oi epidémountes romaioi.* Běžně toto slovo označuje lidi, kteří bydlí v Římě a náleží k Římanům.

Dál přichází velmi zvláštní výraz. Na začátku 11. verše se říká: židé i nově obrácení (pohané). Výrazy "neonárody", "provincie" nebo "lid" však označují náboženské skupiny. Kdyby výraz "židé" vyjadřoval oblast nebo provincii, autor by se opakoval, protože pojem "Judsko" se nachází už mezi Mezopotámií a Kapadokií. V tomto verši slovo "židé" musí označovat náboženství. Znovu je to potvrzeno v textu slovem "proselyté". Je třeba přesně pochopit tato dvě slova. Žid je ten, který je židovského vyznání, ale tento výraz v sobě částečně pojímá myšlenku národa. On je svým původem členem židovského národa. Na tomto místě se označuje jako ten, který je ze svého přesvědčení vyznavač židovského náboženství. Proselyta na druhé straně nepochází svým původem z židovského národa, ani se nenarodil v židovské rodině, ale obrátil se na židovskou víru. Jeho obrácení je úplné. Je to člověk, který se rozhodl stát se židem. Víme, že v oné době bylo velmi obtížné "stát se" židem. Takový člověk byl povinen nejen rozhlašovat židovskou víru, vyznávat ji, ale musel se také podrobit obřadu, který se velmi podobal našemu křtu. Pro muže to znamenalo povinně se podrobit obřízce. A když byly tyto požadavky naplněny, dotyčný byl přičleněn k židovskému národu. Ovšem nejen jako osoba, která pouze sdílí židovskou víru. Existoval ještě jiný termín označující lidi, kteří sice sdíleli židovskou víru, nechtěli však jít až k obřízce. A tyto lidi bible nazývá "bojící se Boha", řecky - *senomenoi Deu.* V našem textu je velmi přesný technický jazyk, který nám pomůže rozeznat, o koho se jedná. Kromě seznamu provincií si autor dal tu práci, že přidal další dvě slova, která měla vyjádřit, že rozmanitost původu ať etnického či geografického neznamená rozmanitost náboženskou. Všichni tito lidé patří plně do židovského náboženství. Buď proto, že se v této víře narodili a přijali ji, nebo protože přijali židovství a nechali se obřezat.

Text nám tedy říká, že první poselství zaznělo židům, těm, kteří jsou plně integrováni v židovském náboženství. Tuto skupinu nazývám ortodoxní židé. Podívejme se, jak se k ním Petr obrací ve svém kázání (**2,14**): *"Muži judští a všichni, kdo bydlíte v Jeruzalémě, toto vám chci oznámit, poslouchejte mě pozorně:"* Znovu je zde vyjádření - *"..vy, kteří bydlíte v Jeruzalémě"*. Později říká (**2,22**) *"Muži Izraelští.."*. Do tohoto pojmu patří všichni ti, kteří jsou židovského vyznání. Petr se k nim ve svém kázání obrací se slovy (**2,29**): *"Bratří..."* Všechna tato vyjádření mají potvrdit, že ti kteří naslouchali apoštolům v době letnic, byli jednotné víry. Jedná se tedy o křesťany ze zbožných židů, v případě obrácených pohanů jde o proselyty, kteří jsou obřezáni.

Ve Sk 6 můžeme vidět něco nového, nový jev. V prvním verši šesté kapitoly čteme: *"V té době, kdy učedníků stále přibývalo, začali si ti z nich, kteří vyrostli mezi Řeky, stěžovat na bratry z židovského prostředí, že se jejich vdovám nedává každodenně spravedlivý díl..."* Aniž bychom předem dostali nějaké vysvětlení, najednou zjišťujeme, že v původní církvi existují dvě kategorie lidí. Jedni jsou nazýváni Řeky - helénisty, a druzí se nazývají židé - hebrejové. Je velmi důležité, abychom porozuměli těmto dvěma skupinám. Ti první, helénisté, to nejsou Řekové, to jsou židé, kteří sdílejí izraelskou víru, kteří však byli ovlivněni řeckým myšlením. Tito lidé se např. rozhodli, že budou používat řecká jména. Je zde určitý důkaz: jména těch, kteří jsou uváděni v seznamu sedmi diakonů jsou řecká. *Stefanos* - Štěpán, ten který má věnec vítězství; *Filipos*, ten který miluje koně, atd. Nejlepším příkladem žida - helénisty je velmi známý alexandrijský učenec Filon. Je to původem žid, který má izraelskou víru a je také autorem naučného literárního díla. Zná řečtinu a používá ji, v pozadí jeho spisů je řecká filozofie. Je přesvědčen, že i Řekové mohou něčím přispět. Tito lidé jsou otevřeni současné společnosti, ale přitom jsou ortodoxními židy považováni za ty, kteří dělají ústupky své víře. Není tedy divu, že se spor mezi těmito dvěma skupinami odehrává i na křesťanské půdě.

Mezi židy, kteří se narodili židovským rodičům, je skupina těch, kteří se nechtějí kompromitovat s těmi, kdo přicházejí z Řecka. Domnívají se, že je důležité, aby si zachovali onen mrtvý jazyk, totiž hebrejštinu. (Hebrejština byla mrtvým jazykem už v době babylonského zajetí.) Tito lidé se považovali za ochránce autentické izraelské víry. Proto vznikly spory, když se do křesťanského společenství přidali také židé nazývaní helénisté. Jak se tam dostali, to kniha Skutků neříká přesně. My pouze na základě Sk 6 víme, že v církvi byly tyto dvě skupiny lidí. Aby se vyřešil problém, který vznikl mezi těmito dvěma skupinami, církev vybrala sedm lidí, kteří se budou "věnovat vdovám". Jak jsem už ukázal, jedná se o helénisty. Všichni mají řecká jména, tzn. že jejich rodiče byli natolik otevření kultuře, která je obklopovala, že dali svým dětem helénská jména.

Všimněme si, že i tito lidé byli všichni naplnění Duchem svatým. (To říká Lukáš zvláště o prvním z nich - o Štěpánovi, o němž se pak hovoří ve Sk 7. a 8. kapitole.) O těchto lidech se zde nemluví proto, abychom pochopili, jak dobře a spolehlivě plnili svoji službu při stole, ale proto, abychom pochopili, jakým způsobem se křesťané podělili o svoji víru s těmi, které tehdejší židovská společnost nazývala helénisty. Podobně se hovoří i o Samaritánech nebo dokonce o eunuchovi z Etiopie. Tito lidé napomohli křesťanskému společenství překročit první hranici, která oddělovala Judsko a Samařsko.

Sk 8,1: *"Saul schvaloval, že zabili Štěpána. Tehdy začalo kruté pronásledování jeruzalémské církve; všichni kromě apoštolů se rozprchli po Judsku a Samařsku"*. Chci zmínit příklad Filipa. Ve Sk 8,5 se hovoří o něm, jak odchází do Samaří. Evangelium překračuje hranice Jeruzaléma ne kvůli apoštolům, ti zůstávají v Jeruzalémě dokonce i během pronásledování, ale kvůli těm, kteří je opouštějí, kvůli dalším učedníkům. Mohli to být židé, ale také i héleničtí. Ten, kdo je jmenovitě citován a kdo káže v Samaří, je Filip - helénista. Díky tomu, že helénisté byli v křesťanské církvi, nezůstalo evangelium omezeno pouze na židy, ale mohlo překročit onu první hranici, která byla mezi židy a Samařany.

Je zajímavé sledovat charakteristiku Samařanů a eunucha. Je známo, že Samařané jsou smíšeným národem. Na konci 2. knihy Královské se vysvětluje, jak Samařsko padlo do rukou asyřanů v roce 722 př. Kr. a jak asyřané přivedli na toto místo další národy, které podrobili. Tito lidé se cítili ohrožováni divokými zvířaty a požádali asyrskou vládu, aby přivedla zpět část původního obyvatelstva, zvláště ty, kteří měli v kompetenci uctívaní boha této země, aby přistěhovalci byli ochráněni před těmito divokými zvířaty. Asyrská vláda přesídlila některé lévity a tito lévité se pokoušeli vyučovat izraelské víře, ale plně se jim to nedařilo. Jak roky ubíhaly, tvořilo se samařské společenství. Toto společenství je známo podle určitých rysů, a především tím, že jejich svatým místem byla hora Garizim, o čemž svědčí také rozhovor Pána Ježíše se samařskou ženou (Jan 4).

Druhé svědectví nalézáme v samaritánském Pentateuchu. Je to vlastně jedná ukázka textu, který byl přenesen prostřednictvím samaritánů přes dlouhá staletí až do dnešní doby. Dnes existuje ještě několik fragmentů z tohoto samařského společenství. Moji přátelé byli v Palestině a strávili sobotu s těmito samaritány na hoře Garizim. Mezi jejich zvláštnosti patří to, že praktikují obřízku a že se pokoušejí být věrní většině naučení Pentateuchu. V určitém slova smyslu jsou blízko židovství. Jistě známe onen sociální fenomén, který říká, že když se určité skupiny velmi podobají, pak jsou navzájem největšími

nepřáteli. Pozorujeme to na stránkách evangelií. Samaritánka nechápe to, že Ježíš jako žid ji oslovuje. Židé, kteří cestovali z Judska do Galileje, nechodili přes Samařsko. V podstatě sestoupili do údolí Jordánu a raději obcházeli Samařsko, než aby přes něj museli jít. V Lukášově evangeliu se setkáváme se zvláštním zájmem o Samařany. Tento zájem je především tlumočen po fázi galilejské, a sice ve fázi, ve které se hovoří o cestě do Jeruzaléma. Zcela na začátku Ježíšovy cesty do Jeruzaléma, když učedníci s Ježíšem procházejí Samařskem, žádají učedníci o přenocování a pohostinství. Když jsou odmítnuti, Jakub a Jan žádají Ježíše Krista, aby nechal sestoupit oheň z nebe, aby zničil samařskou vesnici. Je to velmi výstižný příklad toho, jak se může projevit rasismus. Odmítnutí pohostinství - a na druhé straně je odvetou pomsta. Ježíš nepřemýšlí stejným způsobem a na takovou věc nepřistupuje. Ježíš nepřišel, aby zahubil Samařany, ale aby jim něco dal. V Luk 10, když k Ježíši přichází učitel Izraele a ptá se, které přikázání je největší, Ježíš vypráví, kdo je vlastně bližním, vypráví slavné podobenství o milosrdném Samařanovi. Ježíš usiluje o to, aby jeho posluchači pochopili, že i Samařany je možné přijmout. O něco později se Ježíš setkává s deseti malomocnými, kteří jej žádají, aby je uzdravil. Ježíš je uzdravuje a posílá ke knězi, který měl odsouhlasit jejich zdraví. Jeden z uzdravených si uvědomil, že je uzdraven, vrací se a děkuje Ježíši, a byl to Samařan. A Ježíš? - jakoby Samařanovi blahopřál. Stojí za povšimnutí Lukášovo úsilí ukázat, že i Samařany je třeba přijímat. Vrátíme se k tomuto tématu při studiu Skutků 8. I apoštolové měli jisté problémy, aby dokázali přijmout Samařany za křesťany. Tato skutečnost má přímou souvislost s učením o Duchu svatém, jak je prezentována v knize Skutky.

Nejprve se hovoří o Samařanech. Potom o etiopském eunuchovi. Ve Sk 8,27 se říká, že tento muž přichází do Jeruzaléma, aby se modlil. Francouzský text říká doslova "jako poutník". Originál uvádí, že cíl jeho cesty není politický či administrativní, ale náboženský. Přicházel do Jeruzaléma, aby uctíval Boha, a tuto cestu si cenil natolik, že byl ochoten investovat peníze na koupi svitku. Je také důležité si uvědomit, že když Filip zvěstuje eunuchovi pravdu, pokládá překvapující otázku (**8,36**): "*...Dvořan řekl: Zde je voda. Co brání, abych byl pokřtěn?*" Filip odpovídá, že není nic, co by mohlo bránit. Tato otázka je bezesporu inspirována prožitkem v Jeruzalémě. Tento člověk přišel do Jeruzaléma, aby oslavoval a uctíval živého Boha. Pravděpodobně se i on chtěl stát proselytou. Zřejmě zde však bylo něco, co mu v tomto skutku zabránilo. Možná mu rabíni v Jeruzalémě řekli, že to není možné. Pravděpodobně mu poukázali na známý text v Deut 23. (Text říká, že kdo je nějakým způsobem tělesně poškozen či je dokonce eunuchem, nemůže být členem Božího lidu.) Dostal tedy negativní odpověď ("my tě nemůžeme přijmout") a nyní, když je ve styku s křesťanským poselstvím, je v něm možná obava, že ani jej nebudou moci přijmout. Proto pokládá otázku: "Co brání? Může mi něco bránit?" Eunuch je vzápětí pokřtěn a přijat do křesťanského společenství. Pravděpodobně je přijat na základě slova proroka (Iz 66): "*Ať neříká kleštěnec, »jsem strom suchý«*". Eunuch, který zachovává sobotu, může být podle Izajáše přijat do společenství Božího lidu. Je zde tedy člověk, který chtěl být přijat mezi židy, ale stal se křesťanem, protože mezi židy ho nepřijali. Po zmínce o samaritánech je ve Skutcích zmínka o proselytech, které je nutné také akceptovat. Další osobou je Pavel, velmi zbožný žid, nepřítel křesťanů. Pavel putuje až k Damašku, aby tam uvěznil křesťany. Kristus však proměnil jeho život. Z nepřítele a pronásledovatele dělá Pán Ježíš kazatele, který bude sám nakonec pronásledován. Celý Pavlův příběh, jak jej podává Lukáš, ukazuje na to, jak se z pronásledovatele stává pronásledovaný. Tento Pavel bude pronásledovaný právě proto, že chce zvěstovat evangelium ostatním národům. Je poslán k těm, kteří jsou vně národa izraelského. Zde začíná druhá, další fáze knihy Skutky apoštolů. Evangelium, které bylo adresováno Judsku a Samařsku, se pomalu otevírá těm, kteří nejsou původem židé. Kniha Skutků uvádí tři příklady. (1) Jsou to Samařané, (2) eunuch a (3) Saul z Tarsu. Jsme v etapě, kdy křesťanství překračuje hradby vystavené judaismem. A touto etapou musí křesťanství projít, aby mohlo postupovat do všech končin světa a splnit svěřené poslání.

Ze Sk 9,31 je zřejmé, že se křesťanské sbory rozprostřely na území starého davidovského království: "*A tak církev v celém Judsku, Galileji a Samaří měla klid, vnitřně i navenek rostla, žila v bázni Páně a vzrůstala počtem, protože ji Duch svatý posiloval.*" Toto malé shrnutí vlastně ukončuje druhou etapu v knize Skutky apoštolů. První etapa začíná vylitím Ducha svatého o letnicích v Jeruzalémě. Druhá začíná tím, že je vybráno 7 helénských diakonů. Skutečný začátek etapy však nastává až v době pronásledování po smrti Štěpána. Čelní postavou je Filip - helénista, který působí v Samaří. Na základě druhé etapy je zřejmé, že křesťané existují i v Damašku. Ale Lukáš nijak nevysvětluje, jak se tito židé stali křesťany, ani kdo jim kázal evangelium. Pro jeho koncepci to není důležité. Možná, že neměl žádné historické dokumenty, které by to objasnily. Jeho zájem je směřován jinam. Poslední část knihy Skutky apoštolů je možno vyjádřit slovy - "*až do posledních končin světa*".

Událostí naznačující průlom je příběh o Kornéliovi. O tom svědčí závěrečný text (**Sk 11,18**): "*Po těchto slovech bratři už nic nenamítali, ale velebili Boha: »Tak i pohany povolal Bůh k pokání, aby dosáhli života!«*" Pohanské národy (řecky *ta etné*) - to jsou ty končiny světa vzato z geografického hlediska. Z hlediska sociálního se jedná o ty, kteří vůbec nejsou židy. Nejsou to ani ortodoxní židé hebraisté nebo židé helénisté, ani židé rození či proselyté. Dokonce to nejsou ani lidé, kteří žili v sousedství židů nebo měli se židy něco společného - např. Samařané, kteří dokonce byli obřezáni, nebo eunuch, který se chtěl stát židem, ale nebylo mu to umožněno. Jsou to lidé, kteří nebyli obřezáni a neměli o to ani zájem.

Příběh o Kornéliovi je nejdelším a nejobsáhlejším příběhem v knize Skutky - zaujímá 48 veršů 10. kapitoly a 19 veršů 11. kapitoly. Pro Lukáše je tento text základní, klíčový. Když Lukáš pojednává o jeruzalémském koncilu (Sk 15), na kterém se také diskutuje, zda je nutné obřezat křesťany, kteří nemají židovský původ a jsou pohané, chce upozornit na to, jak si apoštol Petr sám bere slovo a vysvětluje na základě Kornéliovy zkušenosti, že není nutné se obřezat a že obrácení nastává bez obřízky. Příběh o Kornéliovi je použit jako teologický argument, který má dokázat, že obřízka není nutná k tomu, aby se člověk stal křesťanem. Naopak, příběh o Kornéliovi se stává příkladem a důkazem toho, že křesťanem se člověk stává na základě přijetí Ducha svatého (**15,8**): *"A sám Bůh, jenž zná lidská srdce, se za ně postavil: Dal jim Ducha svatého tak jako nám."* Duch svatý je pro židy i pro pohany. Je to Duch svatý, kterého přijímáme a který z nás dělá křesťany. Nezávisle na našem etnickém původu, nezávisle na našich náboženských názorech, které jsou v nás.

Když bylo nakonec toto rozhodnutí jeruzalémským koncilem přijato, kniha Skutky začíná líčit, jak Pavel a ostatní misionáři zvěstovali evangelium mezi pohany ve všech oblastech. Poslední částí knihy Skutky apoštolů je evangelizace nežidů. Je to vyjádřeno geografickým pojmem - do posledních končin světa. Tento výraz nachází svůj ekvivalent ve slovech "ti, kteří nejsou původem židé".

Poté, co jsme pochopili tuto skutečnost na základě předchozích textů, je předpoklad, že pochopíme všechna obtížná místa v evangeliu Lukáše a ve Skutcích. Možná tento úvod připadal někomu příliš rozvláčný a může se zdát, že se vlastně do této chvíle ani moc o Duchu svatém nemluvilo. Nyní si však uvědomíme, oč po takovém úvodu bude všechno jasnější, protože každý text, kterým se budeme zabývat, budeme moci zasadit do kontextu Lukášovy stavby. Mnohem lépe pochopíme, co pro nás každý text znamená a jak jej můžeme co nejlépe aplikovat do našeho života.

Diskuze:

Podobá se Lukášova teologie Pavlově? Osobně věřím, že Lukáš - autor evangelia a Skutků apoštolů je tou osobou, o které se zmiňuje Pavel v epištole Koloským *"..lékař milý"*. Z toho vyplývá, že Lukáš byl po boku apoštola Pavla při jeho misijní práci. Pavlovy myšlenky jsou natolik silné, že je těžké připustit, že by jimi nebyl Lukáš ovlivněn. Jsem však přesvědčen, že je rozdíl mezi apoštolem Pavlem a Lukášem, a sice v jejich původu. Pavel byl rodilý žid, byl odborníkem na SZ a na teologii vyvoleného lidu. Měl vizi Krista, toho, který jej zastavil, aby ho povolal ke zvěstování evangelia nežidům. Lukáš na druhé straně nebyl původem žid. Objevil však v židovské víře něco, co mu učarovalo. A byl také přesvědčen, že jsou v právu ti, kteří se orientují na zvěstování evangelia pohanům. Velice těžce Lukáš snášel židovskou mentalitu, která židům naprosto zabraňovala, aby se otevírali pohanům. Lukáš ve svých dvou knihách podtrhuje, jak důležitý byl ekumenický duch křesťanů, jejich otevřenost k jiným národům a k jiným skupinám. Pro něj bylo velmi důležité, že se křesťanství nestalo další sektou uvnitř židovství, ale naopak univerzálním světovým náboženstvím - i když ne nezávislým na židech, protože od židů převzalo dědictví správného pochopení vlastního židovství. Lukáš se dívá na křesťany jako na ty, kteří jsou schopní přinést křesťanství všem lidem na světě. Myslím, že tento rozdíl mezi Pavlem a Lukášem vysvětluje jejich orientaci.

Působil Duch svatý na Ježíše před jeho křtem stejně jako po něm? Lukášovo evangelium neříká skoro nic o Ježíši a jeho činech před křtem; hovoří o dvanáctiletém Ježíši, když byl v chrámu, a při této příležitosti se vůbec nehovoří o duchu. Lukáš pouze říká, že si Ježíš uvědomoval, že má být ve věcech svého nebeského Otce. A věci nebeského Otce se odehrávají v chrámu. Ježíš se chová jako normální (byť poněkud výjimečné) židovské dítě tehdejší doby. Pravděpodobně se tehdy nachází v tom věku, kdy se chlapec nazýval *barmicva* - chlapec zákonů a předpisů. Tato jeho etapa jakožto příslušníka židovského národa mu postačila k tomu, aby si uvědomil, že Bůh je jeho otec. Nalézáme se stále ještě v údobí Starého zákona, i když je nám řečeno, že Ježíš byl narozen z Marie působením Ducha svatého. Stále jsme v přípravném období. Ježíš se stane Mesiášem skrze pomazání Duchem svatým při svém křtu. To vysvětluje text, který čte v nazaretské synagoze - Iz 61 (Luk 4,18.19). To všechno jde mimo zájem fundamentální teologie, která se zabývá podstatou Krista. Lukáše vůbec nezajímá, zda Ježíš byl Božím Synem před křtem a jak se jím stává později. Pro Lukáše je to Syn Boží stále. Ale jeho zvláštní poslání ještě nezačalo. V Lukášově evangeliu nemůžeme hledat odpověď na podstatu Kristovy přirozenosti, ale spíše na jeho poslání a funkci.

Srovnání Janovy a Lukášovy teologie Ducha svatého

Svým způsobem je učení o Duchu svatém, které vyvěrá z evangelia Janova, blízko učení Lukášovu. Janovo evangelium říká, že Ježíš Kristus měl Ducha "bez míry" (Jan 3). Dále v 7. kapitole používá Ježíš obraz pramene, ze kterého tryská voda. Tím vysvětluje působení Ducha svatého. Na konci tohoto oddílu přidává evangelista Jan malý komentář. V něm říká, že tento obraz se vztahuje na Ducha, který zde však ještě není. To je ještě silnější vyjádření než v Jan 16,7. Svým způsobem se Jan v tomto bodu připojuje k tvrzení Lukášovu, že během působení Ježíše Krista je Duch svatý pouze v Ježíši a jenom na něm. Dále říká, že až po této etapě (Ježíše Krista) Duch svatý spočine na církvi. Myslím, že ani tady nesmíme z těchto výroků přecházet do fundamenální teologie; pak bychom museli skutečně říci, že Duch svatý před letnicemi neexistoval, což je samozřejmě v rozporu se svědectvím Písma. Duch svatý byl přítomen už při stvoření, kdy se vznášel nad vodami. Je třeba číst tyto texty v rámci systematické teologie. To znamená, že během působení Ježíše Krista jsme v přítomnosti největšího Božího působení a největší Boží intervence v lidských dějinách. Nikdy se Bůh nezajímal o lidstvo tak intenzivně jako v osobě Ježíše Krista. Jako by zde bylo řečeno, že všechny tři osoby božství jsou v tomto historickém okamžiku najednou v jedné osobě - v Ježíši Kristu. Proto jsme křesťané, protože Kristus je ústřední postavou. Nepatříme k náboženství, které by se nazývalo duchovní, podle Ducha, ale jsme kristovci. Nejsme "duchovci", ale křesťané. Vraťme se k výrazu, který používá Jan - že Duch svatý byl na Ježíši Kristu bez omezení, "bez míry" (citát Ž 3,34). Kdybychom se neodvolávali právě na takového Ježíše, pak bychom nebyli křesťané. Mohli bychom být nějakými spiritualisty nebo možná charismatiky (ctitely Ducha), aniž bychom museli být nezbytně křesťané. Pro zdravou biblickou teologii je však takové pojetí neakceptovatelné.

Jaký je rozdíl mezi působením Ducha svatého ve Starém zákoně a v Novém? Duch svatý je nejdříve ten Duch, který je především v Ježíši Kristu, a teprve potom v osobě následovníka Ježíše Krista. Tato teologie chce říct, že příchod Ježíše Krista na naši zemi byl největším Božím činem, který vyjadřoval zájem a lásku nebe k člověku. V tom činu byl Otec i Duch. To však neřeší existenci Ducha svatého před Kristem. Na základě studia Lukáše o Duchu svatém v době před Kristem se dá ve stručnosti říci, že Duch svatý se ve starozákonní době intervenoval do lidské společnosti především prostřednictvím zvláštních osob, zejména těch, kteří měli prorocký dar. Naopak, od letnic všichni věřící lidé jsou proroky. Intervence Ducha svatého je stejná. Jeho vliv zasahuje a působí na všechny. Ti pak mají stejnou úlohu, být tlumočníky Božími. Bibličtí pisatelé nikdy nehovoří o tom, že by Duch svatý působil přes svědomí. To je náš způsob vyjadřování, oni však tento problém neměli. Poselství, které tlumočili, není ve svém důsledku ve Starém zákoně prezentováno jako důsledek působení Ducha svatého v každém člověku. Tuto možnost naznačuje jediný text ve 4. Mojžíšově, a sice jen jako přání. Jedná se o příběh, ve kterém určití lidé prorokovali mimo izraelské společenství, které bylo zasaženo Duchem, a Mojžíš tam vyslovuje přání: "Přál bych si, aby všichni prorokovali." Tak tomu ovšem nebylo - teprve až zaslíbení Joelovo říká, že vlastně všichni, mladí i staří budou prorokovat (Joel 2,28). A způsobem, jímž to vyjádřil, Joel naznačuje, že tomu tak v izraelském národě nebylo. Pouze někteří jednotlivci zakoušeli působení Ducha svatého. Joel očekával dobu, kdy Duch svatý bude vylit na všechny. Lukášovo poselství říká, že dnes je doba, ve které všichni (počínaje letnicemi) jsou pod přímým působením Ducha svatého.

Duch svatý v knize Skutky apoštolů:

1. kapitola

A nyní ke knize Skutky apoštolů. První zmínka o Duchu svatém v úvodu druhé Lukášovy knihy zní (**1,1**): "*První knihu, Theofile, jsem napsal o všem, co Ježíš činil a učil od samého počátku až do dne, kdy v Duchu svatém přikázal svým vyvoleným apoštolům, jak si mají počínat, a byl přijat k Bohu.*" První kniha končí v okamžiku, kdy Ježíš vystupuje do nebe. A předtím než byl Ježíš vzat, učil učedníky, muže, které si vybral a které nazval apoštoly. Toto naučení bylo dáno skrze Ducha svatého. Ježíš je podmět, který jedná, a Duch svatý je zde představen jako ten, jehož prostřednictvím Ježíš jedná. Je to dost podivné, ale ukazuje to na dvojí svazek mezi Kristem a Duchem svatým. V Lukášově evangeliu jsme četli, že Ježíš přijímá Ducha svatého, je veden Duchem svatým nebo že je oděn mocí shůry (Lukáš 3 a 4). Z tohoto textu se zdálo, že Ježíš působí a jedná prostřednictvím Ducha svatého. Lukáš se snaží ukázat na to, že je rovnost mezi Ježíšem a Duchem. Je to text, který můžeme ve fundamentální teologii použít jako důkaz, že Ježíš je Bůh a Duch svatý je také Bůh. Duch může jednat skrze Ježíše a Ježíš skrze Ducha. Tento verš nás odkazuje na konec Luk 24. kapitoly. Těsně před tím, než Ježíš vystupuje nahoru, dává instrukce a vyučuje své apoštoly. To, co čteme v 1. kapitole knihy Skutků, připomíná to, co je v poslední kapitole evangelia Lukáše.

Další zmínka o Duchu svatém (**1,4.5**): "*Když s nimi byl u stolu, nařídil jim, aby neodcházeli z Jeruzaléma: »Čekejte, až se splní Otcovo zaslíbení, o němž jste ode mne slyšeli. Jan křtil vodou, vy však budete pokřtěni Duchem svatým, až uplyne těchto několik dní.«*" Vzkříšení připomíná zaslíbení, které pronesl Jan Křtitel. Svým způsobem byl Jan Křtitel mluvčím Otce, protože vyjadřuje Otcovo zaslíbení.

Budete pokřtěni - vyjádření je v pasívu, *Duchem svatým* - tento výraz není v dativu, ale je uvozen předložkou *(en pneumati hagio)*. Lukáš jako jediný pisatel evangelií dělá tento rozdíl. Když Marek uvádí text o Janu Křtiteli (Mar 1,8), po gramatické stránce má stejné vazby pro křest vodou i pro křest Duchem. Podobně i Matouš, když uvádí Janova slova, používá paralelismus, i když trochu jiný. Marek používá dva dativy, ale Matouš předložkovou vazbu. Z toho vyplývá, že pro Marka a Matouše existuje mezi křtem vodou a Duchem určitá rovnost. U Lukáše je naopak rozdíl. Tento rozdíl je zajímavý - chce totiž naznačit, že jedno nevylučuje druhé. Kdyby byl paralelismus dokonalý, jak je tomu u Marka a Matouše, mohli bychom z toho vyvodit, že křest Duchem svatým nahrazuje křest vodou. Když se však zabýváme Lukášem, který používá rozdílné vazby - nejdřív dativ a pak předložku - je zachován určitý protiklad mezi křtem vodou a křtem Duchem; přitom však křest Duchem svatým nevylučuje křest vodou. Je zachována možnost křtu vodou, který stále trvá. Chápeme, proč právě Lukáš dělá tuto vazbu? Ani Marek ani Matouš nenapsali druhý díl, který by pojednával o tom, co se dálo v církvi později. Lukáš přesně ví, že v církvi se ve křtu vodou pokračovalo i později, proto se vyjadřuje tak, aby ve svém paralelismu nevyloučil křest vodou. Jan Křtil vodou (dativ), ale křesťané budou později křtěni Duchem. Tím se ovšem nechce vyloučit, že by nebyli pokřtěni vodou. Ve Sk 1,5 je ještě upřesněno, že křest Duchem se uskuteční v několika dnech. Tyto dny nás odkazují na letnice.

K tomuto textu chci přidat určitou vsuvku. Dotkli jsme se zhruba všech veršů, které hovoří o křtu Duchem svatým nebo v Duchu svatém (Mar 1,8; Mat 3,11; Lukáš 3,16; Skutky 1,5; 11,16). Jiné už neexistují. Můžeme k nim také přidat text u Jana 3,5, kde Ježíš říká Nikodémovi, že je třeba se znovuzrodit z vody a z Ducha. Na tomto místě není slovo křest ani křtít. Je třeba se tedy zamyslet nad původem výrazu křest Duchem či křest v Duchu. (V českých překladech je pravděpodobně uveden pouze výraz křest Duchem, i když v originálu je také křest v Duchu.) Můžete se setkat s lidmi "letničního ražení", kteří se vám budou pokoušet namluvit, že křest Duchem svatým nebo křest v Duchu nemá vůbec žádný vztah ke křtu vodou, že je na něm zcela nezávislý.

Chci nyní poukázat na to, že pouze jediný text hovoří o křtu Duchem, u ostatních se v souvislosti s otázkou vody a Ducha vždycky jedná o Jana Křtitele a Ježíše. Tyto texty však zároveň vysvětlují, kde má původ výraz "křest Duchem". Kdyby neinspiroval v té době Pán Bůh Jana Křtitele, aby učinil srovnání mezi svým posláním a posláním Ježíše Krista - Mesiáše, a kdyby vzkříšený Ježíš neopakoval tato Janova slova svým učedníkům, pak by výraz křest Duchem neexistoval.

Sloveso "křtít" a podstatné jméno "křest" patří původně do technické mluvy. S těmito slovy se setkáváme ve dvou různých oblastech. Nejprve v oblasti vaření. Když člověk chtěl nějak konzervovat zeleninu, ponořil ji do vařící vody. Zde se používal výraz "křtít". Mezi nejstarší výskyty slovesa *baptizein* v tomto použití patří text z 2. st. př. Kr., ve kterém vysvětluje kuchař, jak upravovat cibulky a jinou zeleninu. Druhá oblast, ve které se používalo slovo *baptizein*, je oblastí barvířství. Když chtěl někdo obarvit látky, ponořil je do barevného roztoku. Tomu se říkalo pokřtít látku.

Tyto příklady ukazují na to, že slovo *baptizein* se užívalo vždy v souvislosti s kapalinou. Proto bylo také možné přirovnat vyjádření Jana Křtitele o Duchu svatém ke křtu, který dával Ježíš Kristus, protože vlastní analogie říká: "někoho do něčeho ponořit". Kdybychom neměli toto srovnání, pak by ani neexistoval výraz, který vyjadřuje "křest Duchem". Spíše bychom hovořili tak, jak to vyjadřují některé jiné texty, mluvili bychom o daru Ducha svatého. Hovořili bychom o Duchu, který na někoho sestupuje nebo který je někým přijímán. Hovořili bychom také o někom, kdo je naplněn Duchem, ale nikdy bychom nehovořili o někom, kdo je ponořen do určité kapaliny, která představuje Ducha svatého, protože ve Starém zákoně se nikde nehovoří o ponořování do Ducha svatého.

Skutky 1,8: "*Ale dostanete sílu Ducha svatého, který na vás sestoupí, a budete mi svědky v Jeruzalémě a v celém Judsku, Samařsku a až na sám konec země.*" Už jsme měli příležitost se zabývat tímto veršem při studiu zeměpisného - geografického rozdělení a strukturou knihy. Nyní chci ještě poukázat na vztah mezi Duchem svatým a silou. Gramatická konstrukce v řečtině ukazuje, že není rovnítko mezi mocí a Duchem. Duch má přijít na apoštoly, a moc je důsledkem tohoto příchodu. Není legitimní používat tento text pro tvrzení, že Duch je moc. Tento "argument" se většinou používá ve skupinách, které nevěří v Boží trojici a nepovažují Ducha svatého za osobu. Oni na základě tohoto textu tvrdí, že Duch svatý je pouhou silou a mocí. Výstižnější překlad tohoto verše zní takto: *"Když obdržíte Ducha svatého, budete mít moc, která vám dovolí, abyste byli mými svědky"*. Duch svatý je tedy zdrojem moci, v něm je zahrnuta moc. Připomeňme si, že právě skrze tuto moc, kterou zprostředkovával Duch svatý Ježíši Kristu, začal Ježíš svoji službu v Galileji. Pro Lukáše

je moc, kterou dává Duch svatý, mocí, která pomáhá následovníkům Pána Ježíše naplňovat jeho poslání. Není to moc a síla, skrze kterou by ten, kdo ji přijímá, došel chvály - ale je to moc, která má dát člověku schopnost, aby jeho misie a poslání byly co nejlepší.

Skutky 1,16: "*Bratři, muselo se splnit slovo Písma, kde Duch svatý už ústy Davidovými mluvil o Jidášovi, o tom, který na Ježíše přivedl stráže...*" To jsou Petrova slova o tom, jak byl nahrazen Jidáš. Je to typické vyjádření bible, které tlumočí myšlenku, že Duch svatý existoval v době Starého zákona. Lukáš rovněž sdílí myšlenku, že Písma SZ byla přivedena k životu působením Ducha svatého, že jejich inspirace je činem Ducha svatého. Podobné texty nacházíme v evangeliu a později i ve Skutcích. Ve všech těchto textech se Lukáš snaží vyjádřit, že Duch svatý pomáhá člověku, aby se stal nositelem a tlumočníkem Božího poselství, případně mluvčím Boha.

Je zajímavé srovnat Sk 1,16 a Sk 2,30. Znovu je řeč o Davidovi. Říká se zde, že David byl prorokem, a protože byl prorokem, poznal něco z toho, co Bůh hodlá dělat. Duch svatý je tedy Bůh sám, Duch svatý předává a sděluje určitým lidem poznání - vědění. Toto poznání z nich dělá proroky. Tak se někteří z nich také stali pisateli Starého zákona.

Absolvovali jsme čtyři místa Sk 1. kapitoly, kde se hovoří o Duchu svatém. Na těchto čtyřech místech je resumé Lukášova učení o Duchu svatém z celé knihy. Vezmeme-li tyto texty v chronologickém pořádku, pak lze říci toto: V době Starého zákona zde byl Duch svatý proto, aby inspiroval proroky; v době Ježíše Krista je zde proto, aby vedl Ježíše Krista (**1,2**); v další etapě dějin, která začíná letnicemi (viz **Sk 2**), budou Ježíšovi učedníci pokřtěni Duchem, budou pověřeni zvláštním posláním od Ducha svatého, který jim dá sílu a moc, aby toto poslání mohli naplnit.

Pro Lukáše Duch svatý není jenom nějaká síla nebo moc. Je víc než moc. Nemáme ještě k dispozici takové údaje, které by nám dovolili plně říct, že je to osoba; přesto zde však určité náznaky pro toto tvrzení existují. Na jednom místě je řečeno, že Duch svatý působil skrze Krista, nyní zase Ježíš působil skrze Ducha svatého. Jde o vzájemnou reciprocitu.

2. kapitola

Nyní ke druhé, klíčové kapitole Skutků. Nejdříve uvedu dvě poznámky. V Luk 24 i v Sk 1 jsou učedníci zváni k tomu, aby očekávali naplnění Božích zaslíbení. Během doby očekávání se modlí (**Sk 1,14**). Výrazy, které tento text používá, jsou velice zajímavé. Jedná se o společnou modlitbu všech. Jejich modlitba je vyjádřením jejich jednoty. V textu je skryta myšlenka pravidelné modlitby - jedná se o modlitbu, která sjednocuje jak muže tak ženy.

Druhá poznámka je ke Sk 1,26. Aby církev získala náhradníka za Jidáše, přistupuje k losování. Osobně jsem přesvědčen, že Lukáš chce ukázat, na co je omezena církev, když ještě je bez Ducha svatého. O losování se hovoří ve Starém zákoně, a to nejen v souvislosti s pohany. Vzpomeňte si, jakým způsobem byl nakonec Jonáš označen jako zodpovědný za neštěstí, které stihlo loď. V SZ existují i zmínky použití losu věrnými židy. Co se např. přihodilo izraelitům po první porážce u města Haj? Jozue nechal metat los, aby zjistil, které pokolení je zodpovědné za tuto prohru. Nejprve bylo označeno pokolení Juda, a losem se nakonec došlo až k Achanovi jako viníku. Losování nacházíme také ve válce Filištejců a Saula. Saul nechá metat los, který má rozhodnout mezi jeho vojskem, nebo mezi ním a jeho synem. Los označil jeho a Jonatu. Nakonec dá metat los mezi sebou samým a Jonatou. Označen je Jonata. Jonata přestoupil otcovo přikázání, které nařizovalo, aby nikdo ničeho neokusil. Jonata okusil medu předtím, než bylo v boji dosaženo úplného vítězství. V těchto textech není přesně popsáno, jakým způsobem se losovalo. Když čteme knihy Samuelovy a knihy Královské, zdá se, že se losovalo způsobem, který známe, totiž používáním dvou kamenů Urimu a Tumimu. Tím se asi chce ukázat, že když není bezprostřední spojení s Bohem, používají se prostředky více méně "materialistické". Ve Starém zákoně totiž nevidíme, že by kterýkoliv prorok používal Urim a Turim. K tomu dochází až poté, co Duch svatý sestupuje na prvotní společenství prostřednictvím proroků. Proto není třeba, aby se církev uchylovala v podobných situacích k losování, o jakém čteme na konci 1. kapitoly Skutků. Je zde poukázáno na rozdíl mezi postavením "neproroka" a proroka.

Sk 2,1-4: "*Když nastal den letnic, byli všichni shromážděni na jednom místě. Náhle se strhl hukot z nebe, jako když se žene prudký vichr, a naplnil celý dům, kde byli. A ukázaly se jim jakoby ohnivé jazyky, rozdělily se a na každém z nich spočinul jeden; všichni byli naplněni Duchem svatým a začali (ve vytržení) mluvit jinými jazyky, jak jim Duch dával promlouvat.*"

Po skončení období padesáti dnů, po určité lhůtě přichází vylití Ducha. Toto datování události je velmi důležité. Připomeňme si (Jan 20), že v den Ježíšova vzkříšení dechl Ježíš Kristus na učedníky a řekl jim: "Přijměte Ducha svatého. Komu odpustíte hříchy, tomu jsou odpuštěny, komu je neodpustíte, tomu odpuštěny nejsou" (Jan 20,23.24). Podle těchto textů by se mohlo jevit, že letnice se podle Jana odehrály v den Kristova vzkříšení. U Lukáše je naopak důraz na to, že se letnice odehrály o 50 dní později. Proč na tom tak trvá? Budeme o tom přemýšlet při studiu textu.

"*Byli všichni jednomyslně spolu*". Francouzský text říká, že byli společně shromážděni (ekumenický - viz výše). To je tedy indikace, která chce říci, že byli shromážděni po nanebevstoupení celých padesát dnů a modlili se. Jednotlivci, kteří tvořili tuto skupinu, nejsou jmenováni ani rozděleni, ale jako skupina tvoří všichni jednotku, společenství.

Druhý verš podtrhává jednak náhlost události, dále nebeský původ, sílu a moc této události. Je zde použit prvek, který se vyskytuje i v jiných biblických textech - vítr. Tento projev doprovází teofanii, tedy Boží projev. "*Naplnil všechen dům*". Shromáždění učedníků bylo v domě. Podle řeckého znění se jednalo o jakýkoliv dům, nebyla to stavba speciálně připravená pro tento účel. V tomto domě mohla bydlet kterákoliv jeruzalémská rodina. Sloveso, které je zde použito, říká, že seděli. Je to zvláštní, protože tento výraz vůbec neodpovídá postoji, který zaujímali židé při modlitbě. V biblickém textu nacházíme v podstatě tři polohy při modlitbě. 1. poloha - ve stoje. Židé se modlili ve stoje. I dnes při návštěvě synagogy uvidíte, že se modlí ve stoje. I u Západní zdi se Židé modlí ve stoje. To je nejběžnější postoj. 2. poloha - "prosternace". Tak se dnes modlí i muslimové, když se jejich čelo dotýká země a oni se položí na zem. Je to postoj, který vyjadřuje velkou pokoru. Jsou ještě jiné texty, které hovoří o další - 3. poloze - vkleče. Několik takových textu nacházíme ve Skutcích. Pokud jde o modlitbu vsedě: V bibli není vytvořen nějaký vztah mezi sezením a modlitbou. Samozřejmě tím bible nechce říct, že se nemůžeme modlit vsedě. Chce se tím však říci, že když někdo sedí, zaujímá jakýsi neutrální postoj. Pro Lukáše to zřejmě znamená, že onen náhlý

příchod Ducha svatého nebyl vázán bezprostředně na modlitbu. Kdyby chtěl Lukáš vyjádřit, že sestoupení Ducha svatého bylo vázáno na modlitbu těch, kteří tam byli shromážděni, mohl docela obyčejně napsat: "V domě, kde se modlili". Ale on říká: "V domě, kde seděli".

První výraz se týká toho, co slyšeli. Je slyšet zvuk větru, který vniká do domu. Ve 3. verši se hovoří o tom, co viděli. Vidí ohnivé jazyky tvořící na počátku tvoří velký plamen, který se při sestupu rozděluje a každý plamínek ve formě jazyku spočívá na přítomné osobě.

Je užitečné si připomenout, že doprovodným jevem při teofanii je kromě zvuku i oheň. Oba projevy, audiální i vizuální, jsou již v Lukášově díle zmíněny dříve, v zaslíbení, které vyjádřil Jan Křtitel (Luk 3,16): "*Já vás křtím vodou, ale on, který je větší než já, vás bude křtít v Duchu a ohni*". Slovo "pneuma", které je překladem hebrejského "ruach", se používá i k označení větru. Slovo "ruach" původně znamená vanutí, dech a později vítr. Pro nás to znamená jakékoliv hnutí vzduchu - a to je podle našeho původního textu slyšet. Dál je zmínka o ohni, který lze vidět. Velmi pravděpodobně tímto vyjádřením chtěl Lukáš říci: "To je to, o čem hovořil Jan Křtitel". Duch a oheň pokřtí shromážděné učedníky.

Popis těchto projevů se podobá skutečnostem, které jsou popsány v knize Exodus, konkrétně při příležitosti největší teofanie v historii Izraele, při Božím zjevení na vrcholu hory Sinaj, když Bůh předával svému služebníku Mojžíšovi zákon. Historici provedli velmi zajímavé studie, které prokázaly, že už v té době svátek letnic měnil svůj význam. Ve Starém zákoně byly letnice nazvány svátky týdnů a původně se jednalo výhradně o zemědělský svátek. Byl to svátek, který se vázal na konec žně obilovin. Při této příležitosti se Pánu Bohu obětovaly nové chleby. Ale v době Ježíše Krista bylo přidáno k tomuto zemědělskému významu svátku ještě něco navíc. Na základě tradice, kterou můžeme poznávat ve spisech intertestamentální doby, byly letnice uznány za výroční den, kdy se vzpomínalo na den vydání zákona na hoře Sinaj. Víme, že vydání zákona na Sinaji je vlastně uzavřením smlouvy mezi Bohem a jeho lidem. Není tedy nesprávné mít představu, že když Lukáš psal tento text, narážel na tuto myšlenku. Bůh se zjevuje v teofanii, jak tomu bylo na Sinai, aby tímto projevem vzbudil nový lid, se kterým udělá zvláštní smlouvu. Tato smlouva se nebude vyznačovat tím, že je napsána na kamenných deskách, ale především tím, že Duch svatý sestupuje a ujímá se každého člověka, který je tam shromážděn. Text ve Skutcích je opravdu pozoruhodně bohatý.

Sk 2,4: "*Všichni byli naplněni Duchem svatým...*" Všimněme si slova *pantes* - všichni. Nikde v knize Skutků není verš, který by křest nebo naplnění Duchem spojoval s určitou elitou lidí, nebo jen s některými křesťany. Pro Lukáše neexistují dvě skupiny křesťanů či dvě úrovně křesťanů. Nelze ani říci, že jsou křesťané naplněni Duchem svatým a křestané bez Ducha. Ne, všichni křesťané přijímají Ducha svatého. Lukáš nevidí výjimku. Pro něj neexistuje mezi křesťany elita, která má Ducha svatého, zatímco ostatnímu lidu by Duch svatý chyběl. To je pro naši dobu velmi důležité, protože musíme čelit tendencím, které se ubírají tímto směrem.

Nejběžnější tendence je rázu katolického. Katolická koncepce rozděluje křesťany na kléros a laiky. Druhá tendence je méně rozšířená, je však pro křesťany dnes velkým pokušením, a nacházíme ji mezi charismatiky. Podle nich je třeba být nejdříve křesťanem a pak je třeba prožít druhou zkušenost, která není dostupná všem, totiž že člověk je pokřtěn či naplněn Duchem svatým. Je velmi těžké určit, nakolik jsou dnes v naší zkušenosti důležité projevy teofanie, oheň a vítr.

V dalším textu uvidíme, že jsou i jiné projevy, svým způsobem srovnatelné, ale tyto projevy už nejsou takovým fenoménem. Možná tedy Lukáš nepovažoval projevy ohně a větru za naprosto nezbytné. Jejich primární význam podle všeho spočívá v tom, že měly dát prvnímu letničnímu projevu mimořádnou důležitost. Pro Lukáše letnice jsou začátkem, velkou událostí, kdy se naplňuje Boží zaslíbení, které zprvu tlumočil Jan Křtitel a později opakoval Ježíš Kristus. Je to tedy událost, která má obzvláštní místo v křesťanských dějinách. Nejsme si jisti, zda naše osobní zkušenost s Duchem svatým má tutéž důležitost pro celé dějiny ve srovnání se zkušeností letnic. Z knihy Skutků je zřejmé, že pokaždé, když se Lukáš zabýval doprovodnými projevy a líčil je, jednalo se určitě o důležitý moment nebo další etapu v dějinách misie. Zdá se, že podobně i v určitých důležitých předělech misijního působení v historii křesťanů mohly slyšitelné a viditelné projevy doprovázet sestoupení Ducha svatého.

Nyní bych rád vysvětlil výraz "*naplněni Duchem*". Tento výraz nacházíme 7-8krát v knize Skutků. Nacházíme jej u různých osob, dokonce někdy opakovaně. Způsob vyjádření v tomto verši prozrazuje, že Duch svatý není pojímán jako předmět. Můžeme být naplněni Duchem svatým jeden den, několik dní, nebo o nějaký čas později můžeme být znovu naplněni Duchem. Tento obraz bychom neměli příliš zjednodušovat. Použijeme-li obraz Jana, který přirovnává Ducha k vodě a říká, že Duch svatý je jako pramen, který vychází z člověka, možná nás napadne myšlenka, že když pramen ustane, potřebujeme být znovu naplněni. Jako kdyby člověk byl nějakou nádobou, která je naplněna, a když se vyprázdní, je ji třeba znovu naplnit. Takové uvažování by bylo příliš zjednodušující. Lukášova antropologie i biblická antropologie obecně, i když používá někdy výraz nádoba pro označení člověka, je si vždy vědoma svobody člověka i jeho zodpovědnosti. Myslím, že pro nás je daleko užitečnější, abychom chápali toto vyjádření jako něco, co vyjadřuje spíše okolnosti vztahů. Měli bychom nechat Duchu svatému dostatek prostoru v naší bytosti. Tato zkušenost se samozřejmě musí neustále obnovovat. Protože náš život jakoby vždy znovu začíná, musíme znovu utvrzovat či dokonce obnovovat naše spojení s Bohem. Bůh obnovuje každého dne svůj vztah k nám tím, že nám dává Ducha svatého. Bylo by určitě chybné považovat Ducha svatého za nějakou hmotu ve smyslu kvantitativním, jako něco, co bychom mohli přijmout jednou provždy. Takové chápání by bylo příliš materialistické. Uvidíme, že v některých textech Lukáš představuje Ducha svatého jako osobu. Když jsou vztahy mezi dvěma osobami vynikající, můžeme říct: jeden je naplněn druhým. To však nijak nebrání tomu, aby zítra tento vztah byl ještě více prohlouben. Protože jde o vztah života, jsem přesvědčen, že bychom měli naše chápání výrazu "naplněni Duchem" orientovat právě tímto směrem. V oblasti našeho duchovního života je toto pojetí daleko dynamičtější. **Sk 2,4b**: "*... a začali (ve vytržení) mluvit jinými jazyky, jak jim Duch dával promlouvat.*" Důsledek přítomnosti Ducha svatého má verbální podobu. Tito lidé začali mluvit jinými jazyky, než byl jejich vlastní. Duch svatý používá prostředek lingvistický, který je různočetný a který se liší od běžného způsobu dorozumívání pro tamní lidi (*Lalein heterais glosais*). V závěru verše se hovoří znovu o Duchu, aby se opět potvrdilo, že to, co se děje, je dílem Ducha svatého. Duch dává a Duch způsobuje, že se to tak děje. V návaznosti na další verše zjistíme, že projev Ducha svatého není výhradně projevem verbálním.

Sk 2,6: "*A když se ozval ten zvuk, sešlo se jich mnoho a užasli, protože každý z nich je slyšel mluvit svou vlastní řečí.*" Tento projev se odehrává na úrovni každého shromážděného člověka. Způsobuje, že když lidé slyší někoho vyprávět, rozpoznávají, že dotyční mluví jejich vlastním jazykem. Slyší řeč ve svém rodném jazyce (Sk 2,8). To je jazyk, kterým se učili mluvit a který slyšeli jako děti.

Sk 2,7: "*Byli ohromeni a divili se: "Což nejsou všichni, kteří tu mluví, z Galileje?*" Jak v Judsku tak v Galileji se mluvilo aramejsky. Navíc aramejština se v Galileji vyslovovala poněkud jinak než v Judsku. Proto bylo možné označit mluvící za Galilejce. Shromáždění lidé konstatovali, že oni Galilejci nemluví svým vlastním jazykem. Už jsme se zabývali seznamem národů a provincií (**2,9-11**), je však velmi zajímavé zastavit se u posledního výrazu v 11. verši: "*Všichni je slyšíme mluvit v našich jazycích o velikých skutcích Božích!*" Obsah toho, co se říká, je dostatečně srozumitelný pro ty, kteří jej slyší, aby rozpoznali, že je řeč o Bohu a že Bůh je podle tohoto poselství veliký. Toto vyjádření naznačuje, že tato řeč je smysluplná, má obsah a poselství. Svědčí o velikosti Boží. Z textu je zřejmé, že někteří ze zástupu rozpoznávají v tomto projevu, že jde o Boží věc.

12. verš říká, že je tam skupina lidí, kteří zůstávají neutrální, spíše vyjadřují překvapení, očekávání. Podle 13. verše je v tom davu i třetí skupina, která se posmívá. Tato skupina označuje tento projev za opilost. Každopádně se tento projev hodnotí jako něco překvapujícího a sám v sobě nezaručuje jediné vysvětlení. Verš v podstatě říká, že posluchači mají svobodu interpretovat fenomén, jehož jsou svědky, podle svého uvážení.

Samozřejmě musí být také přinesena zpráva, jaké je oficiální vysvětlení tohoto projevu. Toto oficiální vysvětlení dává Petr (**2,14**): "*Tu vystoupil Petr spolu s jedenácti, pozvedl hlasu a oslovil je: »Muži judští a všichni, kdo bydlíte v Jeruzalémě, toto vám chci oznámit, poslouchejte mě pozorně...«*" Tváří v tvář této větě si můžeme položit několik otázek. Proč se zde hovoří o jedenácti? Toto vyjádření používají někteří jako argument, že vylití Ducha se vztahovalo pouze na apoštoly. To však určitě neuspokojí ty, kteří jsou přesvědčeni, že Duch svatý sestoupil na 120 lidí. Je docela přirozené, že se pozornost lidí v takové situaci obrátila na zodpovědné činitele.

Další podivuhodná věc je, že není uveden jazyk, ve kterém Petr mluvil. Není jasné, zda mluvil jazyky. Lukáš jakoby přeskočil tuto problematiku. Spíše máme dojem, že Petr mluvil jazykem, kterým mluvil obyčejně. Je zvláštní, že shromážděné společenství nemá žádné problémy, aby Petrovi rozumělo. V knize Skutky apoštolů od E. Whiteové nacházíme velmi zajímavý výrok: Dar jazyků není pouze dar, na základě kterého mluvíme jazyky, které neznáme nebo neovládáme, ale je to také dar, na základě kterého se vyjadřujeme přesným, účinným a výstižným způsobem. Není zcela nemožné, že Petr mluvil aramejsky a že shromáždění lidé byli schopni rozumět aramejštině.

Toto vysvětlení však vyvolává otázku. Víme, že pro Lukáše jazyk, kterým mluvili lidé naplnění Duchem svatým, byl jazyk, kterým se hovořilo v té době různým způsobem. Zdá se však, že od 14. verše není smyslem vyjadřovat se. Zdá se, že i když prvním cílem tohoto projevu bylo vyjadřovat se v cizích jazycích, první cíl daru jazyků nespočíval v tom, aby se mluvilo srozumitelně, protože Petr nakonec mluvil v aramejštině a shromáždění lidé mu rozuměli. Ptáme se, k čemu sloužilo mluvení v cizím jazyku.

Podle Sk 2,5-13 sloužil tento projev především k tomu, aby získal pozornost lidí a shromáždil je. Když se na to podíváme tímto způsobem, nalezneme různé interpretace tohoto projevu.

Někteří např. říkají, že jazyk, kterým se mluvilo, byl jazyk extatický, kterým nemluví nikdo z lidí. Podle mého názoru tuto hypotézu není možné obhájit, protože text jasně říká: "Shromáždění lidé poznali v mluveném jazyce svůj mateřský jazyk".

Jiní si myslí, že to byla směs různých existujících jazyků, kterými se měla získat pozornost různých skupin lidí. Osobně se přikláním k této hypotéze, která mi také pomáhá velmi jednoduše vysvětlit reakci oněch posměvačů.

Zdá se, že tento projev nacházíme u některých proroků Starého zákona. Co se přihodilo, když byl Saul pomazán Samuelem? Snažil se najít oslice, které mu utekly, a tehdy se setkává s prorokem, začíná prorokovat a od té chvíle se říká přísloví, které je do jisté míry nepříznivé: "Copak Saul je také mezi proroky?". V tomto vyjádření se jasně dává najevo, že prorok má poněkud zvláštní chování, mluví zvláštním, překvapujícím způsobem. Zdá se, že prorok je pod vlivem jiné síly. Byly to zvuky, které se nedaly nazvat běžným jazykem, nebyly příliš vázány na gramatiku, strukturu, sloh apod. Přesto si však nemyslím, že by tento náhled mohl vysvětlit všechno, co se dělo o letnicích. Přesto je jisté - podle toho, co jsme četli v 11. verši -, že přinejmenším jedna část tohoto projevu byla správně chápána ostatními lidmi, neboť dosvědčili, že slyší velké věci Boží.

Třetí, poslední hypotéza říká, že jazyky, kterými mluvili lidé o letnicích, byly jazyky lidí, kteří se shromáždili u příležitosti svátku letnic. Toto je nejobecněji přijímaná hypotéza, která má ovšem v sobě dva malé problémy. Jakým jazykem se vyjadřoval Petr, že mu všichni rozuměli? Jestliže bylo možné mluvit jedním jazykem, kterému rozuměli všichni shromáždění, proč předtím různé jazyky? Je třeba si také uvědomit, že tehdy stačily dva jazyky, abyste se domluvili se všemi, kteří byli shromáždění v Jeruzalémě. Jednalo se o aramejštinu, kterou se mluvilo v té oblasti, a řečtinu - *koiné*, kterou se mluvilo v celé středozemní oblasti.

Přestože rozseknout tento problém definitivně je obtížné, je jisté, že první hypotéza je důvěryhodná nejméně. Je nemožné připustit, že tímto fenoménem byly extatické jazyky. Mluvení jazyky je problém, který zaměstnává mnohé. Je to věc, o které bible mnoho nemluví. Kromě těch textů, které jsme četli, existují ještě dva texty ve **Sk 10,44-46** a 19. kapitole, a nakonec ještě ona slavná kapitola listu Korintským (**1 Kor 14**). Je zřejmé, že těchto pár textů týkajících se tohoto předmětu, nám musí stačit ke konstatování, že mluvení jazyky není ústředním tématem křesťanů, ale že je to fenomén charakteru druhotného. I když ho nelze přehlížet, přesto nepatří na první místo. Bylo by nebezpečné, kdybychom jej tam vkládali. K problému "mluvení jazyky" se ještě vrátíme při studiu zmíněných dvou míst knihy Skutků (o 1 Kor 14 bude řeč také - pozn. ed.)

Všimněme si kázání apoštola Petra, zvláště těch míst, která se týkají Ducha svatého. Nejdříve citace Joelova proroctví (**Sk 2,17-21**). Bůh je činitel, vylévá svého Ducha na každé tělo. Důsledek toho je, že lidé prorokují. Lidé pak mají také spojení s Bohem prostřednictvím vidění a snů. Získávají schopnost komunikovat s ostatními jakožto proroci. Všimněme si, že v této citaci přidává Lukáš některé drobnosti.

Sk 2,17: "*A stane se v posledních dnech, praví Bůh, sešlu svého Ducha na všechny lidi, synové vaši a vaše dcery budou mluvit v prorockém vytržení, vaši mládenci budou mít vidění a vaši starci budou mít sny.*" Výraz "v

posledních dnech" nahrazuje za Joelovo "potom". Lukáš vyzdvihuje eschatologický aspekt. Starý zákon byl první etapou dějin, čas Ježíše Krista je střed dějin a čas, který začíná vylitím Ducha svatého o letnicích, je tímto posledním časem, který nazýváme *eschaton*. V této eschatologické době a perspektivě má být Boží lid prorokem. V této perspektivě Petr interpretuje Joelův text.

Sk 2,33: "*Byl vyvýšen pravicí Boží a přijal Ducha svatého, kterého Otec slíbil; nyní jej seslal na nás, jak to vidíte a slyšíte.*" Petr zde hovoří o Ježíši. Tento fenomén je viditelný i slyšitelný. Že shromáždil onen zástup, je zde vysvětleno velmi jasně. Je to naplnění Božího zaslíbení. Toto zaslíbení se mohlo stát a také stalo, protože Ježíš Kristus vstal z mrtvých, vystoupil na nebesa a je u Boha. Ježíš Kristus ve svém novém postavení po boku Otce přijímá od Něho Ducha a sám jej vylévá na své učedníky.

Tento text byl použit ve sporu v 11. stol. mezi východní a západní církví a tato diskuse pomohla rozdělit východní a západní církev. Východní církev tvrdila, že Duch přichází od Otce prostřednictvím Syna, zatímco západní říkala, že Duch svatý přichází od Otce a Syna. Zdá se, že text, který studujeme, dává za pravdu názoru východní církve, ale to je jen jediný text. Tento text je v knize Skutků ostatně také jediný, který nám pomůže odpovědět na otázku ohledně závislosti mezi darem Ducha svatého a službou Ježíše Krista v nebeské svatyni. Podle tohoto textu je jasné, že Duch svatý nemohl přijít do té doby, dokud Ježíš Kristus nebyl vyvýšen. Zdá se však, že tento výrok protiřečí výrokům z evangelia Janova, kde Ježíš Kristus vdechuje Ducha svatého učedníkům dokonce už v den svého vzkříšení, tzn. ještě před svým nanebevstoupením. Celá tematika je tedy pravděpodobně rozsáhlejší.

Sk 2,37-39: "*Když to slyšeli, byli zasaženi v srdci a řekli Petrovi i ostatním apoštolům: »Co máme dělat, bratři?« Petr odpověděl: »Obraťte se a každý z vás ať přijme křest ve jménu Ježíše Krista na odpuštění svých hříchů, a dostanete dar Ducha svatého. Neboť to zaslíbení platí vám a vašim dětem i všem daleko široko, které si povolá Pán, náš Bůh.«*" Tak zní závěr Petrova kázání, který je nám představen ve formě rozhovoru. Posluchači pokládají Petrovi otázku, protože slova, která řekl, se jich dotkla. Ptají se, co mají dělat. Apoštol uvádí určité kroky, které by měly vést k přijetí Ducha svatého. Já bych tyto kroky nepovažoval za nějaké zvláštní kvůli době, kdy to bylo vyjádřeno - v den, kdy začíná nová etapa. Toto byla také reakce na Petrovo vysvětlení, proč cizí jazyky. Jeho slova svým způsobem vyjadřují program, jak se to má do budoucna dít.

"*Pokání čiňte a pokřtí se jeden každý z vás ve jménu Ježíše Krista na odpuštění hříchů.*" Nalézáme zde dvě slovesa v imperativu - a obě nás přivádějí zpět k poselství Jana Křtitele. V **Luk 3,3** je poselství Jana Křtitele shrnuto týmiž slovy. Ve Skutcích je to křest pokání na odpuštění hříchů, u Lukáše pokání, odpuštění hříchů a křest. Jediný rozdíl je v tom, že ve Skutcích je křest ve jménu Ježíše Krista. (V řečtině *epi tou onomatou Jesou Christou.*) Křest vodou prostřednictvím Jana Křtitele je vyjádřen v dativu - *en pneumaté hagio* (předložka + vazba v 3. pádě).

V knize Skutků je uvedena jiná předložka. Při pohledu na všechny ostatní texty s výskytem slova *onoma* je téměř nemožné dělat rozdíl mezi předložkou *en* a *et*. Překládá se tak semitské vyjádření, které znamená - skrze autoritu lidského jména nebo člověka, který toto jméno nese.

Fráze končí výrazem, který již není v imperativu. "*Dostanete dar Ducha svatého.*" (budoucí čas) Přechod mezi rozkazovacím a oznamovacím způsobem umožňuje spojka *kai* - "a". Tento gramatický obrat má vyjádřit důsledek. Nejprve jsou vyjádřeny dvě podmínky (2krát imperativ) a pak důsledek vyjádřený budoucím časem. Pokání a křest ve jméno Ježíše Krista jsou zde prezentovány jako normální podmínky pro přijetí Ducha svatého. Od letnic "stát se křesťanem" znamená přijmout Ducha svatého. Jak se to děje? Člověk činí pokání a nechá se pokřtít ve jméno Ježíše Krista. Tento proces je zde vyjádřen naprosto "lukášovsky" tak, že se jedná o normální pravidlo, jak se stát křesťanem. 39. verš ukazuje, že toto pravidlo je platné pro všechny. "*Neboť to zaslíbení platí vám.*" Nejprve se Petrova slova adresují všem jeho posluchačům. Znovu upozorňuji na použití slova zaslíbení: Duch svatý není rezervován jenom apoštolům, případně prvotním křesťanům, ale všem těm, kteří toto zaslíbení chtějí přijmout. Ti, kdo učiní kroky, které byly Petrem zmíněny - pokání a křest ve jméno Ježíše Krista obdrží toto zaslíbení. 39. verš se vztahuje i na děti. Výraz, který je zde použit, neznamená malé dítě, ale děti budoucích pokolení. Jako by se chtělo říci, že toto zaslíbení je pro shromážděné posluchače, ale i pro další generace. Toto zaslíbení je časově rozšířeno. Věta pokračuje: "*všem daleko široko*". Toto vyjádření rozšiřuje zaslíbení prostorově. Nejen ti, kteří jsou v Jeruzalémě, ale všichni až do posledních končin země. To je Lukášův záměr ve Skutcích i v evangeliu. Neexistuje silnější výraz než v 39. verši, který by vyjádřil, že toto zaslíbení je bez hranic.

Tento text oponuje těm, kteří někdy vyjadřují pochybnosti, je to text protielitářský. Zaslíbení je pro všechny. Konec 39. verše zní: "*které si povolá Pán, náš Bůh.*" Tento text je zajímavý, tvoří součást Joelova proroctví, o kterém se Petr zmiňuje na začátku svého kázání. Znovu chce Lukáš podtrhnout, že zaslíbení, které se naplnilo o letnicích, Pán Bůh prorokoval už napřed, a toto zaslíbení se bude vztahovat na každého, i když Pán Bůh nakonec použil své svědky, aby předali toto zaslíbení. Prostřednictvím těchto učedníků rozšířil své zaslíbení na všechny.

Sk 2,41: "*Ti, kteří přijali jeho slovo, byli pokřtěni a přidalo se k nim toho dne na tři tisíce lidí.*" Posloupnost veršů 37-41 vede čtenáře k tomu, aby pochopil, že ti, kdo byli onoho dne pokřtěni, přijali vlastně požehnání na základě kroků, o kterých se psalo už dříve. Oni činili pokání, byli pokřtěni ve jméno Ježíše Krista, a nemáme žádnou pochybnost o tom, že v důsledeku toho přijali dar Ducha svatého. Nic v tomto textu nám neříká, jakým způsobem se Duch svatý v nich projevil. Nikde už není zmínka o tom, že by zástup 3000 lidí mluvil cizími jazyky. Jediná zmínka o nich v následujícím textu je, že žili v jednotě a v bratrství jeruzalémského společenství. Projevy, které se tam ukázaly, jsou důsledkem působení Ducha svatého v životě těch lidí.

Přítomnost Ducha byla projevena znameními zřetelně slyšitelnými a viditelnými, aby získala pozornost zástupu. Výklad, který poskytnul Petr, je založen na proroctví Starého zákona, na službě Krista, který vstal z mrtvých, vstoupil na nebe a jeho přítomnost v nebi umožňuje, aby byl Duch svatý blízko všem těm, kteří se chtějí stát křesťany. Působení Ducha svatého vede k vytvoření ideálního, vzorového společenství. To byl pohled do Skutků 2. kapitoly. Tato kapitola je bezpochyby pro Lukáše nejdůležitější kapitolou.

4. kapitola

Ve **Sk 4** nacházíme dvě zmínky: (a) **Sk 4,8**: "*Tu Petr, naplněn Duchem svatým, k nim promluvil: »Vůdcové lidu a starší...«*" Toto naplnění Duchem svatým je naplněním prorockého zaslíbení, které dal Ježíš svým učedníkům a které zaznamenal Lukáš v evangeliu **12,11.12**: *"Když vás povedou do synagóg a před úřady a soudy, nedělejte si starosti, jak a čím se budete hájit nebo co řeknete. Vždyť Duch svatý vás v té hodině naučí, co je třeba říci."* (b) **Sk 4,31.32**: *"Když se pomodlili, otřáslo se místo, kde byli shromážděni, a všichni byli naplněni Duchem svatým a s odvahou mluvili slovo Boží."* Toto se odehrálo, když se Petr vrátil zpět ke svým přátelům a oznámil, co jim řekli velekněží a starší a když se pak společně jednomyslně modlili (**Sk 4,24**: "*Když to bratří uslyšeli, pozdvihli jednomyslně hlas k Bohu...*").

Nebudu se už vracet ke skutečnosti, že Duch svatý může naplnit člověka postupně několikrát za sebou. Je tu už druhý projev, který je doprovázen určitými fyzikálními fenomény. Tentokrát to není ani vítr ani oheň, spíš něco, co se podobá zemětřesení. I tento způsob se v některých textech vyskytuje jako doprovodný jev teofanie. Důsledek nového projevu Ducha svatého se týká slov, která učedníci vyjadřují. Tentokrát se ale nejedná o cizí jazyky, ale spíše se tím chce říci, že poselství je vysloveno s jistotou. Je zde použit řecký výraz (*parezia*). A pro Lukáše tento termín označuje jeden z typických projevů Ducha svatého. Dokonce i když nalézáme tento termín v jeho spisech bez souvislosti s Duchem svatým můžeme říci, že Lukáš, aniž by se zmínil o Duchu, určitě myslí na důsledek působení Ducha svatého.

5. kapitola

V 5. kapitole se Lukáš zmiňuje několikrát o Duchu svatém. Především v příběhu o Ananiášovi a Zafíře. Tam nalézáme výraz, který nám dovoluje tvrdit, že Lukáš pojímal Ducha svatého jakožto osobu. **Sk 5,3**: "*Ale Petr mu řekl: »Ananiáši, proč satan ovládl tvé srdce, že jsi lhal Duchu svatému...«*" Nemůžeme lhát předmětu nebo věci, nemůžeme lhát ani síle. Lež je záležitostí vztahu. Lukáš ukazuje, že Duch svatý je někdo, s kým můžeme mít vztah, je tedy osobou. **Sk 5,9**: "*Petr jí řekl: »Proč jste se smluvili a tak pokoušeli Ducha Páně?«*"

Sk 5,32: "*My jsme svědkové toho všeho a s námi Duch svatý, kterého Bůh dal těm, kdo ho poslouchají.*" Tuto větu řekl Petr před sanhedrinem. Tímto způsobem uzavírá svědectví o tom, že Ježíš Kristus byl vzkříšen a vyvýšen na pravici Boží, aby přinesl Izraeli pokání a odpuštění hříchů. Jeho shrnutí je opravdu pozoruhodné. Připomíná základní myšlenku, že Bůh dává Ducha svatého, zdrojem není křest. Bůh dává Ducha těm, kteří jsou ochotni jej poslouchat. Poslušnost, o které zde Lukáš mluví, zřejmě spočívá v ochotě učinit kroky, které jsme už zmínili: činit pokání, přijmout odpuštění svých hříchů, tzn. nechat se pokřtít ve jméno Ježíše Krista a přijmout Ducha svatého. Poté žít v ideálním společenství, o kterém se mluví na konci druhé kapitoly.

6. kapitola

Sk 6 hovoří o Duchu svatém v souvislosti s volbou sedmi diakonů: **Sk 6,3**: "*Bratři, vyberte si proto mezi sebou sedm mužů, o nichž se ví, že jsou plni Ducha a moudrosti, a pověříme je touto službou.*" Poprvé je zde slovo moudrost spojeno s Duchem. Toto vyjádření nás má přivést k myšlence, že Duch svatý nezpůsobuje vždy v člověku stejný způsob chování. Duch svatý umožňuje např. vyjadřovat se cizími jazyky, ale Duch svatý také umožňuje lidem, aby žili v bratrském společenství. Dále umožňuje těm, kteří v jeho síle hovoří, aby se vyjadřovali s jistotou. Duch svatý také dává schopnost moudře zvažovat věci a moudře naplnit poslání služby, které Pán Bůh dává.

Štěpán byl muž plný víry a Ducha svatého. Všimněte si, že k Duchu je vázána víra. To by nás nemělo překvapovat, protože výraz "víra" nebo "věřit" Lukáš často používá, aby vyjádřil proces, jak se člověk stává křesťanem. Když někdo uvěřil či má víru, pak se bezesporu tento člověk obrátil, podrobil se křtu ve jméno Ježíše Krista na odpuštění hříchů a přijal dar Ducha svatého. Není to nic nenormálního, že víra a Duch svatý jsou ve vzájemné souvislosti.

Sk 6,6: "*Přivedli je před apoštoly, ti se pomodlili a vložili na ně ruce.*" Je zcela jasné, že vzkládání rukou nemá za cíl udělit těmto lidem dar Ducha svatého. Ve skutečnosti je to obráceně. Oni byli vybráni, protože měli Ducha svatého. Akt vzkládání rukou je zde v prvé řadě vyjádřením uznání křesťanského společenství. Společenství souhlasí s tím, aby tito lidé, kteří již mají Ducha svatého, vykonávali poslání, ke kterému jsou těmi ostatními povoláni. Někteří tvrdí, že akt vzkládání rukou přivolává a uděluje (dosl. "vyprovokovává") Ducha svatého, aby sestoupil. Beze vší pochybnosti je z tohoto textu jasné, že Duch svatý byl v nich přítomen už před vkládáním rukou.

7. kapitola

7. kapitola obsahuje Štěpánovo kázání a nacházíme v ní dvě zmínky o Duchu svatém: (a) **Sk 7,51**: "*Jste tvrdošíjní a máte pohanské srdce i uši! Nepřestáváte odporovat Duchu svatému, jako to dělali vaši otcové.*" Výraz "odporovat Duchu svatému" je formulace, která naznačuje, že Duch svatý je osoba. Podle Lukášova vyjádření Duch svatý jedná dokonce ve prospěch těch lidí, kteří jej ještě nepřijali. Tito lidé ho tedy mohou přijmout, nebo také odmítnout. Můžeme přijímat Ducha svatého, nebo jej odmítnout. Boží starost o člověka je výstižně vyjádřena obrazem člověka, který klepe na dveře. Buď je vpuštěn dovnitř, nebo odmítnut. Tato pravda platila i v době starozákonní. V našem textu se jedná o dobu starozákonní, protože se hovoří o otcích. Velký rozdíl je v tom, že ve Starém zákoně člověk mohl odmítat Ducha svatého - je však možné Ducha svatého přijmout. Ve Starém zákoně Duch svatý působil, ale nevstoupil do člověka, pouze v případě, že byl dotyčný povolán za proroka. Na druhé straně v Novém zákoně Duch svatý působí stále. Velký rozdíl v tomto novém eschatologickém společenství je, že Duch svatý podle Božího plánu vstupuje do každého věřícího. Je dokonce nutné, aby Duch svatý vstoupil do těchto "novozákonních proroků".

(b) **Sk 7,55**: "*Ale on, plný Ducha svatého, pohleděl k nebi a uzřel Boží slávu i Ježíše, jak stojí po pravici Boží.*" Tento verš se týká Štěpána. Takovým způsobem je Štěpán přiřazen k prorokům, kteří vidí něco z nebeské skutečnosti, jež je

skryta přirozeným očím a jež umožňuje i Štěpánovi vidět Boží slávu jako za dnů starozákonních proroků. Rozdíl v nové etapě či nové éře je, že kromě Boží slávy, kterou vidí, stojí po pravici Boží Ježíš.

10.-11. kapitola

Dosud jsme podrobněji studovali verše týkající se první etapy - etapy evangelizace v Jeruzalémě -, která zahrnovala židovský národ.

V dalším studiu přejdeme ke **Sk 10**, k příběhu o Kornéliovi, který je velmi důležitý. Zahrnuje v sobě nejvíc podrobností a je typický pro třetí etapu knihy. Jedná se tedy o evangelizaci až do posledních končin země. Příběh o Kornéliovi je vyprávěn dvakrát, nejdříve v **Sk 10,1-48** a pak je opakován v **Sk 11,1-18**. Duch svatý je zde aktivní. První zmínka je v **Sk 10,19**: "*A Petr stále ještě přemýšlel o svém vidění, když mu Duch řekl: »Jsou tu tři muži a hledají tě.«*" Duch působí tím, že hovoří k Petrovi. Povzbuzuje ho, aby přijal návštěvu. Není zde nějaké zvláštní učení o Duchu svatém, říká se pouze, že Duch intervenuje a hovoří. Stejně jak to bylo v době starozákonní, Bůh hovoří a člověk naslouchá.

Sk 10,38: "*Bůh obdařil Ježíše z Nazareta Duchem svatým a mocí, Ježíš procházel zemí, všem pomáhal a uzdravoval všechny, kteří byli v moci ďáblově, neboť Bůh byl s ním.*" Petr zde káže Kornéliovi a jeho přátelům. Káže jim o Kristu. Na tento text jsme už narazili u **Luk 4**. Na obou místech je použit text ze Starého zákona. Pro nás není tedy nic nového, že v životě Pána Ježíše působil Duch svatý.

Sk 10,44: "*Ještě když Petr mluvil, sestoupil Duch svatý na všechny, kteří tu řeč slyšeli.*" Zde je popsána mimořádná, překvapující událost. Sloveso "sestoupil" ukazuje na mimořádnou a náhlou situaci. Také okamžik, kdy k tomu dochází, je překvapující. Jako kdyby bylo přerušeno Petrovo kázání. Jsou zde také přesně označeni ti, kteří přijali Ducha. Jsou to všichni ti, kteří naslouchali Petrovu kázání. Je zde vztah mezi sesláním Ducha svatého a naslouchánim Božímu slovu. Všichni, kteří naslouchají, jsou naplněni Duchem. **Sk 10,33**: "*Hned jsem tedy pro tebe poslal a ty jsi ochotně přišel. Nyní jsme tu všichni shromážděni před Bohem a chceme slyšet vše, co ti Pán uložil.*" Záměrem tohoto shromáždění bylo naslouchat všemu, co chtěl Pán říci. Lukáš zdůrazňuje, že užitek ze seslání Ducha mají všichni shromáždění.

Sk 10,45: "*Bratří židovského původu, kteří přišli s Petrem, žasli, že i pohanům byl dán dar Ducha svatého.*" Tento text upozorňuje, že Petr nepřišel sám, přišel spolu se svými spoluvěřícími židovského původu z Joppe. Jejich přítomnost je zmíněna už dříve (10,23) a ještě později (11,12), kde se hovoří o počtu šesti lidí. Tedy šest bratří spolu s Petrem žasnou překvapením nad touto událostí. Dokonce i pohanům byl dán dar Ducha svatého. Pro židy bylo něco mimořádného, že stejnou zkušenost jako oni prožili i pohané (jak je Lukášem označen Kornélius spolu s jeho přáteli - *ta etchné*; tímto výrazem Lukáš označuje území, kde nesídlí židé, nýbrž lidé, kteří jsou neobřezaní).

Sk 10,46: "*Vždyť je slyšeli mluvit ve vytržení mysli a velebit Boha.*" V řečtině je užita spojka *gar*, která vysvětluje onen údiv. Výsledkem daru Ducha byla řeč, kterou ostatní slyšeli. Když je uslyšeli mluvit, označili jejich slova za řeč v jazycích (*lalei glosais*). Není zde použit výraz *heterais* (tedy ne v jiných jazycích, pouze v jazycích). Je zde ještě jiný termín, který ukazuje na chválení Boží velikosti. V **Sk 2** jsme se setkali s podobným termínem - když shromáždění velebí mocného Boha (2,11). Boží velikost je tam vyjádřena podstatným jménem, zatímco zde je sloveso. Obě slova však mají stejný kořen. Podle Lukášova vyjádření, které obsahuje podobné slovo, čtenáři vyvstává představa, že se jedná o stejný fenomén jako o letnicích. Lukáš popisuje událost vylití Ducha tak, jak je zvyklý, aby čtenář jeho knihy hned poznal, že něco podobného už četl.

Sk 10,47: "*Kdo může zabránit, aby byli vodou pokřtěni ti, kteří přijali Ducha svatého jako my?*" Petr už nevidí zábrany. Pochopil a vyjadřuje, že tito lidé přijali Ducha svatého. Vyjádření "oni jej přijali tak jako my" uvádí do souvislosti ty, kteří prožili letnice, s těmi, kteří nyní stojí před Petrem. Vše nasvědčuje tomu, že tato událost byla v podstatě sesláním Ducha, letnicemi pro pohany.

Příběh končí ve **Sk 10,48**: "*A dal pokyn, aby byli pokřtěni ve jménu Ježíše Krista. Potom jej pozvali, aby u nich zůstal několik dní.*" Tento příběh nás staví před určitý problém. Ve Sk 2 jsme pochopili, že seslání Ducha svatého je začátkem normálního života křesťana a že je třeba činit pokání a pak být pokřtěn vodou ve jméno Pána Ježíše, aby mohly být odpuštěny hříchy. Důsledkem je přijetí daru Ducha svatého. V tomto příběhu však přichází dar Ducha svatého před křtem vodou a vůbec se v této souvislosti nemluví o pokání. Jak si to máme vysvětlit? Někteří říkají, že neexistuje žádná norma, jakým způsobem se člověk stává křesťanem. Všechno se může odehrát odlišně - v závislosti na lidech a okolnostech. Osobně si nemyslím, že je to pravda. Samotný text nám totiž v některých momentech ukazuje na něco jiného. Hned první náznak je ve 47. verši. Proč Petr doporučuje křest pro ty, kteří už přijali Ducha svatého? Petrův návrh není možné pochopit jinak, než že v jeho teologii je křest vodou a křest Duchem svatým propojen. Je zde úzký vztah mezi těmito dvěma událostmi. Petrovi bylo jasné, že když byl dán dar Ducha svatého, je také třeba, aby byl "dán" křest vodou. Z příběhu je zřejmé, že ten, kdo přijal dar Ducha svatého, má být pokřtěn.

Jaký je důvod Petrova jednání? To je vysvětleno následujícím příběhem. **Sk 11,12**: "*Duch mi řekl, abych bez rozpaků šel s nimi. Se mnou se vydalo na cestu i těchto šest bratří a všichni jsme vstoupili do Kornéliova domu.*" Dále Petr vysvětluje sestoupení Ducha svatého. **Sk 11,15**: "*Když jsem k nim začal mluvit, sestoupil na ně Duch svatý, jako už na počátku sestoupil na nás.*" Zde je stejné sloveso "sestoupil" i stejné okolnosti "když jsem k nim mluvil" Znovu je tento projev Ducha svatého spojen s událostí letnic - "sestoupil na ně Duch svatý, jako už na počátku sestoupil na nás". Klíčovou myšlenkou zde je ono "na počátku".

Sk 11,16: "*Tu jsem si vzpomněl na to, co řekl Pán: »Jan křtil vodou, ale vy budete pokřtěni Duchem svatým.«*" Tento výrok je v podstatě výrokem Jana Křtitele. **Sk 11,17**: "*Jestliže tedy jim Bůh dal stejný dar jako nám, když uvěřili v Pána Ježíše Krista, jak jsem já v tom mohl Bohu bránit?*" Všimněme si, jak Petr zdůrazňuje, že tady byl Pán Bůh v akci, že On je původcem všeho, On dává Ducha. I dar Ducha je darem milosti, není závislý na nějakém výkonu či skutcích, ale je to dar, který dostávají všichni bez rozdílu, ať se jedná o žida nebo pohana, Petra nebo Kornélia. Je to dar, který Bůh dává těm, kteří věří v Ježíše Krista. Tedy Petr se snaží celou událost vysvětlit tím, že říká: Kázal jsem o Pánu Ježíši, posluchači věřili v Krista Ježíše, proto jim Bůh dal ve své milosti svobodně dar Ducha svatého. Tento dar Ducha svatého byl

totožný s darem Ducha o letnicích, aby Petr a šest bratří, kteří byli s ním, neměli žádné pochybnosti při identifikaci daru Ducha svatého.

Zajímavý je závěr **Sk 11,18**: "*Po těch slovech bratří už nic nenamítali, ale velebili Boha: »Tak i pohany povolal Bůh k pokání, aby dosáhli života!«*" "Pokání" (*metanoia*) je použit také ve Sk 2 - ve výčtu toho, co je třeba dělat, aby se člověk stal křesťanem. Kornélius a jeho přátelé prožili obrácení - pokání, měli víru, přijali Ducha svatého, a co jim scházelo, byl křest vodou. Proto Petr řekl: "Je třeba je pokřtít." V porovnání s "body" v 2. kapitole je zde jasná souvislost. Je třeba činit pokání, být pokřtěn a přijmout dar Ducha svatého. Je-li druhý a třetí bod obrácen, pak Petr říká, že to bylo díky tomu, že měl v sobě velké zábrany přijmout pohany. A nebyl to jen problém Petra, ale i oněch šesti bratří, kteří jej doprovázeli. Ještě větší problém to byl pro ty, kteří o té události slyšeli a potom kritizovali Petra. Takže změněné pořadí bylo z Božího popudu, Bůh sám změnil pořadí, aby vedl, ba přímo tlačil křesťany židovského původu, aby přijali křesťany původu pohanského. Pro židy to znamenalo revoluci v myšlení, a bylo třeba mimořádného projevu, aby byli byli přesvědčeni.

Přijetí pohanů do křesťanské církve bylo velmi náročné. Pro Lukáše je klíčovou událostí Kornéliuv příběh. Pro něho to je důsledek toho, co se odehrálo po smrti Štěpánově. O Štěpánovi se opět hovoří v **Sk 11,19**: "*Po smrti Štěpánově nastalo v Jeruzalémě pronásledování.*" V kapitole, kde se hovoří o Duchu svatém, je zmínka také o Barnabášovi. A říká se tam o něm, že to byl muž dobrý, plný Ducha svatého a víry. Znovu stejné vyjádření jako o Štěpánovi a o ostatních šesti helénistech, kteří byli vybráni za diakony (Sk 6).

Sk 11,27.28: "*V těch dnech přišli z Jeruzaléma do Antiochie proroci. Jeden nich, jménem Agabus, veden Duchem předpověděl, že po celém světě nastane veliký hlad. To se také stalo za císaře Klaudia.*" Opět typický příběh popisovaný Lukášem, ve kterém ukazuje na intervenci Ducha v křesťanské církvi, v níž se křesťané mohli stát proroky (mohli být jako proroci Starého zákona). Byli ovšem poznamenáni letnicemi. O letnicích všichni byli naplněni Duchem a všichni se stali proroky, ale nyní už je vidět, že je zde určitá zvláštní služebnost. Agabus patří mezi ty, kteří jsou označeni termínem "proroci".

13. kapitola

Malé srovnání s 13. kapitolou, kde se hovoří o Duchu - **Sk 13,1**: "*V Antiochii byli v církvi proroci a učitelé.*" Nejednalo se o všechny členy antiochejského sboru - ne všichni byli proroci, také ne všichni byli doktory. Pak jsou jmenováni ti, kteří byli proroky a učiteli **Sk 13,1b-2**: "*Barnabáš, Simeon zvaný Černý, Lucius z Kyrény, Manahem, který býval druhem tetrarchy Heroda, a Saul. Když konali bohoslužbu Pánu a postili se, řekl Duch svatý: »Oddělte mi Barnabáše a Saula k dílu, k němuž jsem je povolal.«*" Zde je další intervence Ducha svatého a opět je to typologické ve vztahu k Starému zákonu. Vždy se zde předává nový úkol nebo poslání. Zde má být oddělen pro novou služebnost Barnabáš a Saul. Toto oddělení k službě je potom vyjádřeno postem a vkládáním rukou (**Sk 13,3**): "*A tak po modlitbách a postu na ně vložili ruce a vyslali je k dílu.*" Další verš zdůvodňuje věci konkrétně (**Sk 13,4**): "*Posláni tedy Duchem svatým, odešli Barnabáš a Saul do Seleukie a odtud se plavili na Kypr.*" Byl to tedy Duch svatý, který je poslal do misie. Duch svatý používá lidské nástroje, proroky, doktory a učitele, kteří rozpoznali výzvu a odevzdali do služby Saula a Barnabáše. Ani zde nemůžeme říci, že prostřednictvím vkládání rukou dostali ti dva Ducha svatého, protože Lukáš už v předchozích kapitolách ukázal, že tito muži jsou plni Ducha svatého. (O Saulovi je to řečeno už v **Sk 10,17** a o Barnabášovi v **Sk 11,24**.)

Sk 13,9: "*V tu chvíli Saul, kterému říkali také Pavel, byl naplněn Duchem svatým, upřel na Elymase zrak a řekl: "Ty svůdce všeho schopný, synu ďáblův, nepříteli Boží spravedlnosti, kdy už přestaneš podvracet přímé cesty Páně?*" To je způsob, jakým chce Lukáš sdělit, že Pavlova slova jsou pro něj slovy inspirovanými Bohem.

Sk 13,52: "*Ale učedníci byli naplněni radostí a Duchem svatým.*" Pavel káže v Pisidské Antiochii, a když odchází, křesťané z Antiochie jsou naplněni radostí a Duchem svatým. S podobným vyjádřením, že byli naplněni radostí a Duchem svatým, jsme se už setkali. Toto je způsob, jakým Lukáš vyjadřuje účinek Ducha svatého v životě křesťana.

Další zmínka o Duchu svatém je v souvislosti s velkým shromážděním věřících v Jeruzalémě, kdy se diskutovalo, jestli je správné přijmout do církve pohany **Sk 15,7-8**: "*Když došlo k velké rozepři, povstal Petr a promluvil k nim: »Dobře víte, bratří, že si mě Bůh hned na začátku mezi vámi vyvolil, aby ode mne pohané uslyšeli slovo evangelia a uvěřili. A sám Bůh, jenž zná lidská srdce, se za ně postavil: dal jim Ducha svatého jako nám.«*" Stále se opakuje, že Duch svatý je Boží dar. Tento dar byl dán pohanům stejně tak, jako byl dán apoštolům. **Sk 15,9-11**: "*A neučinil žádného rozdílu mezi námi a jimi, protože jejich srdce očistil vírou. Proč tedy nyní pokoušíte Boha a chcete vložit na učedníky břemeno, které nemohli unést ani naši otcové ani my! Věříme přece, že jsme stejně jako oni spaseni milostí Pána Ježíše.*" Lukáš zde zdůrazňuje milost, víru a mluví o Božím daru. Právě prostřednictvím těchto věcí se projevuje Duch svatý.

15. kapitola

Sk 15,28: "*Toto jest rozhodnutí Ducha svatého i naše: Nikdo ať vás nezatěžuje jinými povinnostmi než těmi, které jsou naprosto nutné.*" Jejich chápání je pozoruhodné: protože všichni jsou věřící v Krista a všichni přijali dar Ducha svatého, je ono rozhodnutí také rozhodnutím Ducha svatého.

16. kapitola

Sk 16,6n: "*Poněvadž jim Duch svatý zabránil zvěstovat Slovo v provincii Asii, procházeli Frygií a krajinou galatskou.*" Duch svatý je vůdcem skupiny misionářů. "*Když přišli až k Mysii, pokoušeli se dostat do Bythinie, ale Duch Ježíšův jim to nedovolil.*" V tomto verši a na několika dalších místech je použit výraz "Duch Ježíšův". Lukáš píše "Duch Ježíšův", protože je to Duch, kterého přijal Ježíš - je to týž Duch, který po Ježíšově nanebevstoupení byl seslán na učedníky. Tyto texty chtějí ukázat, že právě Duch svatý je posílá do služby a vede je v misii. Neříká se zde, jak to Duch svatý udělal,

že jim zabránil, aby šli do oné krajiny. Nemyslím si však, že by bylo nějak užitečné si představovat nějakou nadpřirozenou intervenci ze strany Ducha svatého. Lukáš se už předtím zmínil o některých projevech Ducha svatého prostřednictvím lidí, zvláště ve 13. kapitole, kdy společenství v Antiochii vysílá díky Duchu svatému Barnabáše a Saula. Je velmi pravděpodobné, že to byly přirozené okolnosti, které vedli misionáře k tomu, aby nešli do takového prostředí, protože by to bylo nevhodné, nesprávné a hříšné.

19. kapitola

Další zmínka o Duchu svatém je velmi významná a je zasazena do souvislosti s krátkým příběhem. (**Sk 19,1-7**): "*Zatímco byl Apollos v Korintě, prošel Pavel hornatým vnitrozemím a přišel do Efezu; tam se setkal s nějakými učedníky. Zeptal se jich: »Když jste uvěřili, přijali jste Ducha svatého?« Odpověděli mu: »Vůbec jsme nevěděli, že je seslán Duch svatý. Pavel řekl: »Jakým křtem jste tedy byli pokřtěni?« Oni řekli: »Křtem Janovým.« Tu jim Pavel prohlásil: »Jan křtil ty, kteří se odvrátili od svých hříchů, a vybízel lid, aby uvěřili v toho, který přijde po něm - v Ježíše.« Když to uslyšeli, dali se pokřtít ve jméno Pána Ježíše. Jakmile na ně Pavel vložil ruce, sestoupil na ně Duch svatý a oni mluvili v prorockém vytržení. Těch mužů bylo asi dvanáct.*" Tento příběh působí problémy, proto je důležité mu správně rozumět. Tito mužové jsou nazváni apoštoly, učedníky (*matchenai*). Pro Lukáše je to "terminus technikus", kterým označuje křesťany. Neuvádí se, proč Pavel pokládá svou první otázku. Nemáme tedy právo předpokládat, jak to vysvětlují někteří vykladači, že ti lidé nemluvili cizími jazyky a že si toho Pavel všiml, a proto začal pochybovat, jestli přijali Ducha svatého. Text nám nic takového neříká. Dobrý exeget nikdy nemůže tvrdit něco, co text neříká. Je důležité všimnout si, co text sděluje a nepředpokládat, co by text měl údajně říct. Nevím, co Pavla k této otázce vedlo, je to však formulováno takovým způsobem, že je jasné, že to nebylo sděleno jen tak bezděčně. Otázka má svůj záměr: "Když jste uvěřili, přijali jste Ducha svatého?" Tento dar Ducha svatého se znovu klade do souvislosti s událostí, ve které se člověk stává křesťanem. Abychom mohli pochopit tuto otázku, je potřebné si uvědomit, že pro Pavla víra a dar Ducha svatého jde ruku v ruce. Zdá se, že tuto myšlenku zdůrazňuje Lukáš ve své knize už od samého začátku. Duch svatý je zaslíben všem věřícím, a Ježíš, Bůh je věrný svému zaslíbení. Naplňuje toto zaslíbení ve chvíli, kdy se někdo stává věřícím.

Je zvláštní, že ti učedníci vůbec nevěděli, že je seslán Duch svatý. Je možné, aby někdo byl křesťanem, učedníkem, a vůbec nic neslyšel o Duchu svatém? Toto překvapení vede Pavla k tomu, aby položil druhou otázku: "Jakým křtem jste tedy byli pokřtěni?" Bylo by možné položit takovou otázku, kdyby nebyl žádný vztah mezi křtem vodou a křtem Ducha? Už jsme jasně poznali, že v Lukášově teologii, v celé jeho knize je úzký vztah mezi křtem vodou a darem Ducha svatého. Je to vztah natolik úzký, že křest Jana se dal dát do protikladu se křtem, který je za éry Ježíše. "Jan Křtitel křtil pouze vodou, ale vy budete pokřtěni Duchem svatým." Je úplně normální, že Pavel klade druhou otázku. Logika dvou Pavlových otázek jen potvrzuje teologii, která je v Lukášových spisech. Protože člověk věří, přijímá dar Ducha svatého.

Jak odpověděli na druhou otázku? - Byli pokřtěni křtem Janovým. Takže tito lidé o sobě říkají, že jsou vlastně učedníky Jana Křtitele. Nebyli pokřtěni ve jméno Pána Ježíše, viditelně se nestali křesťany. Měli zkušenost, která byla podobná křesťanské zkušenosti. V prvním století byly určité skupiny, které považovaly za svého vůdce Jana Křtitele. I v Ježíšově době byly určité dizkuse mezi učedníky Jana Křtitele a učedníky Pána Ježíše, o tom hovoří Janovo evangelium hned v první kapiole. Z historického hlediska není tedy žádným problémem skutečnost, že se v té době Pavel setkal v Efezu s učedníky Jana Křtitele. Zřejmě i evangelista Jan napsal své evangelium v Efezu nebo někde v jeho blízkosti. Po druhé odpovědi Pavel vysvětluje vztah, který byl mezi Janem Křtitelem a Ježíšem. Ukazuje, že křest Jana Křtitele byl přípravnou cestou pro křesťanství, protože Jan Křtitel byl předchůdcem Pána Ježíše a přiváděl učedníky k němu. Byli zde lidé, kteří neslyšeli nic o Duchu svatém. Pavel je "nepřihlásil do kurzu", místo toho jim vyprávěl o Ježíši. To by nám mělo připomenout některé výroky o Duchu svatém, které jsou zaznamenány v Janově evangeliu - o tom, že Duch nebude mluvit sám o sobě, ale že Duch svatý je vždy přítomen, aby vedl lidi ke Kristu. Kristus je centrem poselství, není to Duch. Na to bychom neměli nikdy zapomenout: nikdy by nauka o Duchu neměla být na místě zvěsti o Kristu. Christologie, to je jádro křesťanského poselství. Text dále říká, že tito lidé naslouchali (pro "naslouchání" je v originále použit silný termín). Naslouchání vede nejen k pozornosti, ale i k rozhodnutí - v podstatě vede k poslušnosti. Zde je to dáno do souvislosti se křtem ve jméno Pána Ježíše. To je jediný případ v bibli, že by nějaký člověk byl dvakrát pokřtěn. Tito lidé byli nejdříve pokřtěni křtem Janovým, a nyní jsou znovu pokřtěni ve jméno Pána Ježíše. To je jedinečný a jediný případ něčeho podobného v bibli. Je důležité si uvědomit, že není žádná zpráva o tom, že by oněch 120 lidí, kteří přijali křest Duchem svatým při letnicích, přijalo křest ve jméno Pána Ježíše. Možná, že někteří z nich byli pokřtěni předtím Janem Křtitelem. Možná, že někteří byli pokřtěni Kristem nebo jeho učedníky, jak o tom hovoří Jan 4. kapitola. Nemáme ovšem žádnou zprávu, že by tito lidé přijali dar Ducha svatého (Sk 2) a že by byli pokřtěni vodou. Křest vodou - jak se praktikoval v křesťanské církvi - viditelně začíná až po letnicích.

Jasně je zde vyjádřen projev Ducha svatého - *lalei glosais*. Už potřetí se v knize Skutků vyskytuje tento výraz. Poprvé o letnicích, pak u Kornélia a v případě 12 mužů v Efezu. Na předchozích místech se se termín *lalei glosais* dával do souvislosti s tím, že vyprávěli veliké věci o Bohu. Zde je zase dán do souvislosti s prorokováním. Opět je nutné vidět náznak toho, co se odehrálo o letnicích, kdy Petr vysvětloval tuto událost slovy proroka Joela: "Vaši synové a dcery budou prorokovat." Zdá se, že je zde opět odkaz na letnice. Je zřejmé, že letnice jsou pro Lukáše klíčovou záležitostí.

Zbývají dvě otázky: (a) Proč vkládání rukou? (b) Jestliže letnice jsou klíčovou událostí, neměli bychom všichni žít událostí letnic - i se stejnými projevy Ducha svatého? Odpovědět na první otázku je dost složité, protože samotný text nedává vysvětlení. Proto je třeba porovnávat jednotlivé texty.

Zde je několik hypotéz. (1) Vkládání rukou je gesto, které je nezávislé na křtu a je více než křest vodou vázáno na dar Ducha svatého. Na tento typ výkladu se odvolávají jak letniční, tak i katolíci. Letniční zdůrazňují, že je třeba vkládání rukou, aby bylo možné přijmout dar Ducha svatého - nezávisle na křtu vodou. Katolíci v tom druhém vidí příležitost, jak zdůvodnit konfirmaci, což je další krok k tomu, abychom dospěli ke křtu malého miminka. S touto hypotézou nemohu souhlasit, protože existuje spousta textů, i ze Skutků apoštolů, podle kterých je dar Ducha svatého přijat bez vkládání rukou. I my jsme našli dva

texty, ve kterých byly vkládány ruce na lidi, kteří už předtím přijali dar Ducha svatého. Potom si klademe otázku, jaký význam má vládání rukou?

(2) Jiná, velmi jednoduchá hypotéza říká, že křest zahrnuje v sobě i vkládání rukou. Tato praxe se objevuje během našeho způsobu křtu, kdy na člověka vkládáme ruku. Z tohoto pohledu je křest a vkládání rukou jednou událostí. I tento výklad je velmi přitažlivý, ale ne vždy se tak snadno obhajuje, protože nemáme žádný text, na základě kterého bychom to potvrdili.

(3) Další teorii zastávají zvláště kritičtí učenci. Říkají, že v prvotní církvi byly různé tradice a že v některém prostředí byl pouze křest vodou, zatímco v jiném byl křest vodou i vkládání rukou. Mezi argumenty, kterými chtějí zdůvodnit tuto hypotézu, se nachází i tento: pokaždé, když se dává do vztahu křest vodou a vkládání rukou, termín pro křest vodou je jiný než na ostatních místech (viz kniha Skutky apoštolů). Ve **Sk 19,5** ("dali se pokřtít ve jméno Pána Ježíše") je použita předložka *eis*, nikoli *en* jako v jiných případech. Druhá významná souvislost je, že se zde nemluví o Ježíši jako o Kristu, ale jako o Pánu (jiný christologický titul - *Kyrios*). Je to důkaz k tomu, abychom mohli vyvodit, že se tyto věci praktikovaly odlišně v různém prostředí prvotní církve? Osobně jsem ochoten připustit, že v prvotní církvi mohla být určitá rozdílnost v přístupu, než se ustálila celková praxe. Každopádně však nelze ospravedlnit výrok, že pro jednu skupinu křest a pro jinou zase vkládání rukou byly příčinou daru Ducha svatého. Duch svatý přichází jako dar Boží, a ten nemůže být podmíněn nějakým lidským činem. Když Petr v Jeruzalémě diskutoval, zdůraznil, že dar Ducha je darem milosti. Křest nebo vkládání rukou po křtu jsou události, které Pán Bůh používá, aby při nich ze své milosti seslal dar Ducha svatého. Nemohou to tedy být v žádném případě nějaké svátosti, které působí "samočinně".

8.-9. kapitola

Po této exegezi se podívejme na místa, která jsme zatím pominuli. Ve **Sk 8** a **9** máme trojici vyprávění, která jsou velmi důležitá. První část 8. kapitoly nás vede do Samaří. Filip, který opustil Jeruzalém, šel do Samaří, protože bylo pronásledování. **Sk 8,7n** ukazují, že to byl on, který tam zvěstoval Krista, a také konal zázračná znamení. Ve **Sk 8,12** se říká, jaký byl výsledek jeho kázání a činnosti. "*Ale když uvěřili Filipově zvěsti o Božím království a o Ježíši Kristu, dávali se pokřtít muži i ženy.*" Tady máme pozitivní výsledek Filipovy činnosti. To nebyla misie nějak dopředu organizovaná, ale byla dána pronásledováním. **Sk 8,14-17**: "*Když apoštolové v Jeruzalémě uslyšeli, že v Samařsku přijali Boží slovo, poslali k nim Petra a Jana. Oni tam přišli, modlili se za ně, aby také jim byl dán Duch svatý, neboť ještě na nikoho z nich nesestoupil, byli jen pokřtěni ve jménu Pána Ježíše. Petr a Jan na ně tedy vložili ruce a oni přijali Ducha svatého.*" Tento text přichází jakoby ve stejné podobě, jakou jsme už viděli ve **Sk 19**. Jistě je zde časový odstup, protože v 19. kapitole nejsou lidi, kteří byli pokřtěni pod vlivem toho, co slyšeli od Filipa. Později se zpráva o tom, co se tam odehrálo, dostala do Jeruzaléma. Z Jeruzaléma přišli Petr a Jan do Samaří, vkládají ruce na věřící a oni dostávají Ducha svatého. Je jasné, že mezi křtem těchto lidí, křtem vodou, a přijetím Ducha svatého muselo uplynout několik dní. Tento text byl jistě příčinou mnoha diskuzí. Nejčastější interpretací je katolický výklad, který říká, že Filip nebyl apoštol, ale byl ve služebnosti, která byla druhořadá. Mohl křtít, ale bylo třeba, aby přišli apoštolové nebo někdo, kdo náleží do apoštolské tradice, kdo je biskupem, který může křest potvrdit tím, že na ně vloží ruce, aby nově věřící mohli obdržet Ducha svatého. Tento výklad má tři velké problémy. Později se v této kapitole říká, že Filip pokřtil etiopského dvořana. V následující kapitole Ananiáš, křesťan z Damašku zve Pavla, aby byl pokřtěn, a on na něho vkládá ruce. Uvádí se tam explicitně, že Pavel byl naplněn Duchem svatým, a je zřejmé, že Ananiášovo poslání a jeho služebnost je nižší než Filipova - není ani takovým apoštolem jako je Filip. Filip byl zase podle 6. kapitoly vybrán apoštoly, aby byl evangelistou a v **Sk 6,6** je také napsáno, že na něj apoštolové vložili ruce. Tedy kdybychom to vzali "katolicky", Filip prožil ordinaci, takže je jasné, že rozdíl mezi apoštoly a jinými věřícími se v textu Skutků apoštolů nenalézá. Ve Skutcích také není žádný text, který by podpořil toto katolické učení. Na základě některých jiných textů zjišťujeme, že apoštolská sukcese nabývala na důležitosti až ve druhém století po Kristu.

Také výklad, který dávají letniční, je docela jednoduchý. Podle nich v životě křesťana jsou dvě rozdílné zkušenosti: nejdříve obrácení a potom nová zkušenost, při které je člověk pokřtěn Duchem svatým. První zkušenost je spojena se křtem vodou, druhá s vkládáním rukou. Proto se můžete setkat s letničním, který vám řekne: Příteli, bratře, vy jste jistě křesťanem, vy jste byl i pokřtěn a určitě věříte v Krista Ježíše, ale vy nemáte Ducha svatého. Je třeba, abyste prohloubil svou křesťanskou zkušenost tímto druhým aktem.
Přijďte, já na vás vložím ruce, a vy přijmete Ducha svatého. Je to správný výklad?

Podle **Sk 8,14** apoštolové v Jeruzalémě uslyšeli, že v Samařsku přijali Boží slovo. Text hovoří obecně, neříká se, že se obrátilo několik lidí v Samaří, ale že v Samaří přijali Slovo Boží všichni. To je určitý druh zevšeobecňování, který můžeme vidět i v příběhu o Kornéliovi. Nečteme tam, že se obrátil Kornélius, členové rodiny a někteří další, kteří přijali dar Ducha svatého, ale čteme, že pohanské národy přijali evangelium. Tato formulace nám pomůže pochopit, že pro Lukáše se jakoby vytrácí jednotlivé osoby. Tím podstatným je totiž určitá fáze evangelizace. **Sk 10** uvádí, jak jde evangelium až do posledních končin země, a já si myslím, že text **Sk 8,14** nás vede k tomu, že zde je zvláštní etapa evangelizace pro Samařany. Vše, co se odhrálo před tím, se odehrálo v Jeruzalémě. Všichni obrácení dosud byli židé nebo proselyté. V druhé části Skutků se opět hovoří o evangelizaci Judska a Samaří. To jsou dva termíny, které mají význam zeměpisný, ale také sociálně náboženský. Tito lidé jsou téměř jako židé, ale nejsou to židé. Jsou to lidé na "pomezí" judaismu.

Do té doby bylo i pro apoštoly velice těžké přijmout pohany do církve, připustit, že by samaritáni mohli být součástí církve. I Jan a Petr, kteří byli posláni do Samaří z Jeruzaléma, chtěli před tím seslat na samařské vesnice oheň z nebe, protože jejich obyvatelé nepřijali Ježíše Krista. Navzdory všemu tomu, co z nich udělalo apoštoly, i navzdory tomu, že už byli pokřtěni, ještě nebyli ochotni rozmělnit svoje "antisamařské" předsudky.

Ještě jedna myšlenka ke **Sk 8,14.** Petr a Jan jsou delegovanými apoštoly, není to tedy jejich iniciativa, že by chtěli jít do Samařska. Je to kolektivní rozhodnutí a to ukazuje, že apoštolové tvořili určitou radu, a tedy i Petr, který byl podle prvních kapitol knihy Skutků mluvčím, nemá takovou moc a postavení jako papež.

Sk 8,15: Petr a Jan se modlí za samaritány, aby přijali dar Ducha svatého. Je důležité si všimnout úzkého vztahu mezi modlitbou a darem Ducha svatého. Duch svatý je dar Boží a "role" člověka je modlit se za seslání tohoto Ducha.

Ve **Sk 8,16** je také důvod, proč se takto modlit: "Neboť ještě na nikoho z nich nesestoupil; byli jen pokřtěni ve jméno Pána Ježíše." Výraz "pouze" nebo "jen" způsobil mnoho různých diskuzí. A mnozí lidé při četbě tohoto textu říkají: "Scházelo tam vkládání rukou." Osobně si nemyslím, že když tam je termín "jen", znamená to, že tam chybělo vkládání rukou. Nalezám souvislost mezi výrazem "ještě ne" a mezi výrazem "jen". Tato fráze je krásným vyjádřením, které zapadá do teologie Lukáše. A tento pohled znamená, že když je někdo pokřtěn, tzn. že se vyznal ze svých hříchů a činil pokání, Bůh potom má splnit své zaslíbení a dát svého Ducha. Termín "jen" chce vyjádřit překvapení, že navzdory tomu, že tito lidé byli pokřtěni, nepřijali dar Ducha svatého.

Sk 8,17: "*Petr a Jan tedy na ně vložili ruce a oni přijali Ducha svatého.*" Podobná situace je popsána v 6. kapitole. Tento text sice nechce říct, že vkládání rukou způsobilo seslání Ducha svatého, ale nebylo by správné tvrdit, že není žádný vztah mezi vkládáním rukou a sesláním Ducha svatého. Je třeba si všimnout, že v **Sk 8,16** křest ve jméno Pána Ježíše je přesně tentýž křest jako v **Sk 19**. Je tam stejná předložka *eis* a titul *kyrios* - Pán. A hned poté dochází ke vkládání rukou.

Celý obraz bych chtěl doplnit dvěma poznámkami. Ta první se bude zabývat osobností, která v tomto příběhu zaujímá hodně prostoru - je to Šimon "mág". V **Sk 8,9n** se hovoří o Šimonovi, který měl velký vliv. **Sk 8,13**: "*Tu uvěřil i sám Šimon, dal se pokřtít, byl stále s Filipem a nevycházel z úžasu, když viděl, jak se tu dějí veliká znamení a mocné činy.*" Křest Šimona je popisován stejnými termíny jako křest Pána Ježíše v **Luk 3**. Je zde použito participium. Hlavní myšlenka textu se netýká toho, kdo přijal křest. Tím hlavním v textu **Luk 3,21** je modlitba. V **Sk 8,13** jsou dvě hlavní slovesa. Říká se, že "uvěřil", a potom že "viděl", jak se dějí znamení. Křest je podle tohoto popisu druhotnou záležitostí. Podle jedné hypotézy Lukáš dává přímo záměrně do souvislosti křest Ježíše se křtem Šimona "mága". Šimon v tomto popisu má představovat určitý typ antikrista.

Ještě jedna poznámka o Šimonovi v **Sk 8,18**: "*Když Šimon viděl, že ten, na koho apoštolové vloží ruce, dostává Ducha svatého, nabídl jim peníze a řekl...*" Je to jediný případ v celé knize Skutků, kdy se ukazuje, že dar Ducha svatého je výsledkem vkládání rukou. Říká se to v souvislosti s tím, co Šimon "viděl". Kladu si otázku, jestli to Šimon viděl správně. Jestli máme právo brát takovou interpretaci tak, jak ji vidí Šimon, abychom na základě jeho vidění vykonstruovali teologii o vkládání rukou, které by mělo být nástrojem seslání Ducha svatého. Ze **Sk 8,19-24** je zřejmé, že Petr i Lukáš popisuje Šimona jako neobráceného člověka. Nepovažuji za vhodné brát za "bernou minci" pohled člověka, který není obrácen, zvláště když to jasně vypovídá Petr (**Sk 8,20**): "*Tvé peníze ať jsou zatraceny i s tebou: Myslil sis, že se Boží dar dá získat za peníze!*" Dar Ducha svatého zůstává vždy darem Božím. Je to dar milosti - zadarmo. Jestliže považujeme vkládání rukou na někoho za příležitost, kdy Bůh sešle Ducha svatého, pak nesouhlasím s tím, že by vkládání rukou bylo příčinou seslání Ducha svatého.

Sk 8,25: "*Apoštolové i potom vydávali svědectví a kázáli slovo Páně, pak se vraceli do Jeruzaléma a ještě cestou zvěstovali evangelium mnoha samařským vesnicím.*" Lukáš zdůrazňuje, že když apoštolové poznali, když byl Filip mezi Samařany, že Duch svatý sestoupil i na samaritány, byli ochotni dokonce dělat evangelizaci v samařských vesnicích. Předtím by to nikdy neudělali. Jejich předsudky jim bránily v takové činnosti.

Další příběh se týká etiopského dvořana. Také v tomto příběhu se hovoří o Duchu svatém, ale zcela jiným způsobem. Zmínka o Duchu je zde dvakrát. (a) **Sk 8,29**: "*Duch řekl Filipovi: »Běž k tomu vozu a jdi vedle něho!«*" (b) **Sk 8,39**: "*Když vystoupili z vody, Duch Páně se Filipa zmocnil a dvořan ho už neviděl, ale radoval se a jel dál svou cestou.*" V první zmínce se mluví nejdříve o Duchu a potom o Duchu Páně. Když se podíváme na tyto dvě intervence, vidíme, že z redakčního hlediska jsou to klíčová místa celého oddílu. Nejdříve jsou představeny dvě osoby, a vše, co se odehrává dál po zmínce o Duchu, je setkání těchto dvou. I před druhou zmínkou o Duchu se říká, že Filip a dvořan jsou spolu a dál se pak ukazuje, že už jsou od sebe. Je to poselství o dvou činnostech Ducha, a chce se tím ukázat, že Duch vede křesťanskou misii. Ukazuje se, že cesty dvou lidí se střetávají a že se také se rozpojují. Intervence Ducha svatého se odehrává ve verbální rovině, skrze slova, která Filip slyší. Druhá činnost je daleko dynamičtější - Duch Páně se zmocnil Filipa a někam ho transportuje. Není to vyjádřeno přímo, ale je zde narážka na to, že Eliáš byl také veden Duchem a někam transportován. Je to jakýsi typ na Eliáše. Znovu zde máme určité narážky na působení Ducha svatého ve Starém zákoně. Tady se neříká, že po křtu tento dvořan dostal dar Ducha svatého - ale na konci 39. verše čteme, že se radoval a jel svou cestou. to je i v souvislosti se **Sk 13,52** - radost je výsledkem přítomnosti Ducha svatého v životě. Lukáš nepovažuje za nutné vyjmenovávat zde všechny detaily obrácení, chce ukázat, že je tady působení Ducha svatého při obrácení a chce to zdůraznit zvláště v tom smyslu, že začíná nová etapa.

Jsem přesvědčen, že z Lukášovy teologie můžeme usoudit, že příchod Ducha svatého je všude tam, kde se prožívá obrácení. Už ve **Sk 2** jsme viděli normální způsob, jak se člověk stává křesťanem. Nejdříve je pokání (*methanoia*), potom křest ve jméno Pána Ježíše a poté následuje přijetí Ducha svatého. Bez tohoto procesu se člověk nestává křesťanem. Z tohoto hlediska není v textu řečeno nic, co by u dvořana scházelo. Už jsem uvedl, proč je v tomto místě řeč o etiopském dvořanu. Tento člověk byl totiž představitelem proselytů, kteří nebyli přijati mezi židy kvůli tomu, že byli eunuchy. Nebylo tedy možné, aby eunuch patřil ke společenství židů. Poslední událostí je obrácení Pavla (**Sk 9,1nn**). Zde se také hovoří o Duchu svatém (**Sk 9,17.18**). Saul měl na cestě do Damašku vidění, ve kterém viděl Krista. Slepým zůstal několik dnů a Bůh mu posílá do cesty Ananiáše. **Sk 9,17**: "*Ananiáš šel, vstoupil do toho domu, vložil na Saula ruce a řekl: »Saule, můj bratře, posílá mě k tobě Pán - ten Ježíš, který se ti zjevil na tvé cestě; chce, abys opět viděl a byl naplněn Duchem svatým.« Tu jakoby mu z očí spadly šupiny, zase viděl a hned se dal pokřtít. Pak přijal pokrm a síla se mu vrátila.*" V tomto textu se nejdříve hovoří o vkládání rukou, o přijetí Ducha svatého a také o tom, že byl naplněn Duchem svatým. Hovoří se o křtu a zároveň se hovoří o uzdravení očí, které byly slepé. Je velmi těžké propojit všechny momenty. K čemu sloužilo vkládání rukou?

Existují tři nebo čtyři různé hypotézy. První hypotéza - vkládání rukou bylo kvůli uzdravení slepoty, z hlediska gramatiky, o čem je řeč v textu. Vložil na Saula ruce a řekl: posílá mně k tobě Pán, abys viděl. Jsou někteří, kteří dávájí vztah mezi

vkládáním rukou a uzdravení. Je to možné vykládat gramaticky?

Druhá hypotéza - na základě vkládání rukou bylo možné obdržet dar Ducha svatého. Zase gramaticky - vložil ruce a řekl: posílá mně, abys byl naplněn Duchem svatým. To je hypotéza, která se dá připustit v tom smyslu, že se stále chápe, že tento dar Ducha svatého, který přichází v souvislosti s vkládáním rukou, je darem Božím, a že vkládání rukou je pouze příležitostí, při které to Bůh dělá.

Další hypotézou je gesto bratrství. V textech, které jsou předtím, když Bůh chce poslat Ananiáše k Saulovi, Ananiáš odpovídá **Sk 9,13-14**: "*»Pane, mnoho lidí mi vyprávělo o tom člověku, kolik zla způsobil bratřím v Jeruzalémě. Také zde má od velekněží plnou moc zatknout každého, kdo vzývá tvé jméno.«*" Ananiáš má strach ze Saula a ví, že Saul je pro křesťany nebezpečným člověkem. **Sk 9,15**: "*Pán mu však řekl: »Jdi, neboť on je mým nástrojem, který jsem si zvolil, aby nesl mé jméno národům i králům a synům izraelským. Ukáži mu, co všechno musí podstoupit pro mé jméno«.*" Ty máš obavu, že bys kvůli němu mohl trpět, ale já ti chci říct, že to bude on, který bude trpět pro mne. V důsledku toho jde Ananiáš k Pavlovi, setkává se s ním a oba dva jsou v nebezpečí, že budou pronásledováni. Tento výklad je krásný, ale má určitou překážku v tom, že nikde v bibli není myšlenka, že by vkládání rukou bylo symbolem bratrství či solidarity.

Další hypotéza: Vkládání rukou bylo nad Pavlem uskutečněno proto, aby byl konsakrován k poslání, které jej čekalo. Bůh si tohoto muže vybral a svěřil mu zvláštní poslání. Tento výklad je zajímavý, ale není snadné přijmout ho v tomto podání. Např ve 13. kapitole je vkládání rukou nad Saulem a Barnabášem za účelem pověření k misii.

Já osobně se kloním k výkladu, kdy vkládání rukou je hlavně dáváno do souvislosti s uzdravením Saula. Velmi jasně je to vyjádřeno v **Sk 9,12**: "*Dostalo se mu vidění, jak k němu vchází muž jménem Ananiáš a vkládá na něj ruce, aby opět viděl.*"

Dále je určitý paralelismus v konstrukci veršů 17 a 18, kdy se nejdříve v **Sk 9,17** hovoří o vkládání rukou, potom se hovoří o uzdravení zraku a o tom, že bude naplněn Duchem svatým. Na začátku 18. verše se hovoří znovu o uzdravení, a na místě, kde bychom čekali zmínku o přijetí Ducha svatého, je řeč o křtu. Myslím si, že je tady daleko lepší dávat souvislost mezi křtem vodou a darem Ducha svatého, a na druhé straně vkládání rukou dávat do souvislosti s uzdravením. Přesto chci být ve svém úsudku opatrný. Zdá se mi, že zpráva o Saulovi je na tomto místě proto, že jsme v bodě, kdy Lukáš zobrazuje přemostění, tranzitní pasáž, přelom misie pro židy a misie pro pohany. Je zde řeč o samaritánech, kteří byli obřezáni, ale přesto nebyli židé, a potom je řeč o dvořanovi, který byl proselytou, ale nemohl být přijat do společenství židů, protože byl eunuchem. A následuje třetí vsuvka přechodu z jedné části do druhé, kdy se hovoří o obrácení Pavla, který byl nepřítelem Božího lidu, který se však stane Božím "nástrojem" a mluvčím jako evangelista. Výslednicí toho všeho je (**Sk 9,31**): "*A tak církev v celém Judsku, Galileji a Samaří měla klid, vnitřně i navenek rostla, žila v bázni Páně a vzrůstala počtem, protože ji Duch svatý posiloval.*" Judsko, Galilea a Samaří jsou územím, které bylo kdysi doménou davidovského království. Nyní se dostává evangelium až na okraje území a na tomto území žije církev v klidu, pronásledování skončilo, protože úhlavní nepřítel se obrátil. Chci znovu zopakovat hlavní perspektivu Lukáše. Lukáš chtěl vyjádřit, že když já jako neobřezaný pohan jsem mohl získat své místo v církvi, je to proto, že Duch svatý intervenoval a přinutil křesťany židovského původu, aby zlomili své předsudky, aby milost Boží byla také v jejich životě a stala se zdrojem milosti i pro nežidy. To je podle mě tím hlavním, co chce zdůraznit Lukáš. (Studujeme-li Skutky, nelze jako hlavní vidět to, že po sestoupení Ducha svatého lidé mluvili jazyky nebo že darem Ducha svatého je - konání divů a zázraků.)

Závěr:

Pavel chce ve své teologii ukázat, že činností Ducha svatého je otevřít myšlení prvních křesťanů ze židů, aby nezůstali pouze nějakou sektou pocházející z judaismu, ale aby se stali univerzální všeobecnou církví. A já se ptám, jestli dnes naše potřeba Ducha svatého nejde také tímto směrem. Mnozí tvrdí, že potřebujeme Ducha svatého, abychom mluvili cizími jazyky, abychom mohli dělat divy a zázraky, abychom dělali mimořádné činy. Kladu si otázku, jestli hlavní dílo Ducha svatého dnes nespočívá v tom, aby byly zlomeny veškeré předsudky, které jsou mezi lidmi. Ty předsudky, které nám brání, abychom evangelizovali v určité skupině lidí, aby mnozí, které my považujeme za nepřijatelné, mohli být přijati do církve. Nemyslím si, že je to jediné naučení z knihy Skutků o Duchu svatém a jeho činnosti. Duch svatý způsobí, obnoví, naladí v člověku mnoho kvalitních vlastností, jako je radost, moudrost, síla, poslušnost, jistota. Věřím, že Duch svatý je zde proto, aby vedl bratry, inspiroval je a vedl tak jako proroky Starého zákona. Duch svatý je zde od samého začátku křesťanské církve, aby církev mohla dělat globální, univerzální misii. Věřím, že i dnes je třeba dělat konečnou evangelizaci, která musí být globální, celosvětová. Přeji si, abychom všichni byli spolupracovníky Ducha svatého.

Problematika Ducha svatého v 1. Korintským 14

Strukturální úvod

Z metodologického hlediska odmítám hovořit pouze o **1 Kor 14**, protože tato kapitola se musí studovat v kontextu. Když se pak podíváte na strukturu, je jasné, že jeden celek je tvořen 12. - 14. kapitolou - a ten je třeba vidět v souvislosti celého prvního listu ke Korintským. Chci připomenout 2-3 věci důležité pro naše studium. Na začátku knihy (**1 Kor 1-3**) chce Pavel připomenout sboru především Ježíše Krista ukřižovaného. Zřejmě proto, že tento Kristus ukřižovaný byl dán jako by stranou v tomto sboru. Na konci knihy (15. kapitola) Pavel podtrhuje nutnost věřit ve vzkříšení. Jasně hovoří o tom, že v tomto sboru byli lidé, kteří říkali, že není vzkříšení.

Jak můžeme chápat takovou situaci v křesťanském sboru, kde chybí to nejpodstatnější: víra v Krista a ve vzkříšení? Některé verše nám mohou osvětlit tento problém (**1 Kor 4,8**): "*Už jste nasyceni, už jste zbohatli, vešli jste do Božího království, a my ne! Kéž byste skutečně vešli do království, abychom i my kralovali spolu s vámi!*" Co chce říci tento výrok "vy už jste králové"? Zdá se to jednoduché. Korinťané si mysleli, že už jsou v Božím království. Není třeba už čekat na vzkříšení, není třeba ani zdůrazňovat ukřižování Krista. "Už jsme v tom království." Oni přijali myšlenku, že Boží lid, tedy eschatologický lid, už se realizuje. Pro ně to znamenalo, že Boží království se už realizuje a že jeden z úkazů té skutečnosti je, že někteří z nich už měli úžasné duchovní zkušenosti a projevy. Nadšení a emoce, které se projevovaly při této zkušenosti, to mimořádné, co se projevovalo při mluvení jazyky, pravděpodobně někteří Korinťané vzali jako důkaz, že už jsou v Božím království. V důsledku toho ti, kteří nemají takový projev, nebudou občany Božího království.

1 Kor 12-14 jsou napsány Pavlem jako pastorem, který má starost o církev, o sbor a také o výchovnou péči. Chce vyložit některé nauky, jak by se měli správně chápat. Nejprve všeobecné vyjádření o celé epištole. Podívejme se na některé oddíly v **1 Kor 12** a **13** dříve, než si přečteme celou **1 Kor 14**.

1 Kor 12,1: "*Pokud jde o duchovní dary, bratří, nechtěl bych vás nechat v nevědomosti.*" Zde použité slovo je adjektivem. Je neutrální, středního rodu a množného čísla. Na začátku je těžké říct, co to znamená. Při pohledu na další skutečnosti na to však přijdeme. Pavel používá některá vyjádření pro lepší pochopení. V **1 Kor 12,2** říká to, co už věděli. Učitel by měl vždycky I na začátku vycházet z toho, co lidé už vědí. To, co oni věděli, nebyla jen intelektuální znalost, ale bylo to něco, co sami prožívali. "*Pamatujete se, že když jste byli pohané, táhlo vás to neodolatelně k němým modlám.*" Jaké byly vaše vztahy k duchovním hodnotám? Cesta k duchovnu byla hazardní cestou. Navzdory všemu tomu, co jste si třeba přáli, táhlo vás to jinam. Vaše zodpovědnost nebyla zapojena do té míry, jak by bylo třeba, protože vás to táhlo k věcem, které jsou nazvány jako modly. Můžeme to také přeložit jako určité obrazy, "vnější vzhled" (něco, co není schopno komunikovat).

Je důležité udělat i studii korintského prostředí. Bylo to město obklopené různými lidmi, byla tam spousta různých náboženství a kultů, nejenom tradiční náboženství řecká, ale také různá orientální náboženství, která přinášeli obchodníci. Tato náboženství měla mít určitý společný faktor, tito lidé, kteří se dali na takové náboženství, získali zkušenosti s duchovními věcmi. Tento fenomén můžeme vidět jako určitý prvek, který byl extatický, nebyl kontrolován rozumem. Pavel jasně říká, že tento typ fenoménu v době, kdy se tito křesťané v Korintu obrátili na víru, byl a vedl k určitému náboženskému prvku. To je přivedlo k něčemu, co je Boží a co nemohlo s nimi komunikovat.

1 Kor 12,3: "*Proto vám zdůrazňuji, že žádný, kdo mluví z Ducha Božího, neřekne: »Ježíš buď proklet!« a že nikdo nemůže říci: »Ježíš je Pán«, leč v Duchu svatém.*" To znamená, že duchovní blud existoval. Zjistit, jestli to je, nebo není od Boha, nám pomůže skutečnost, k jakým činům vás to vede. Když vás to vede k tomu, abyste proklínali Ježíše, tak je zcela jasné, že to nemůže být z Boha. Jestliže vám to pomáhá, abyste vyznávali Ježíše jako Pána, je to jistě od Boha. Tady Pavel ukazuje na podstatu duchovních věcí, protože Korinťané si mysleli, že jestli tady jsou nějaké duchovní hodnoty, nadpřirozené věci, už to je samo o sobě důkazem, že je tady Duch Boží. To však není dostatečný důkaz - a Pavel otevírá ještě více cestu Ducha tím, když říká, že každý, kdo vyznává Ježíše jako Pána, je pod vlivem Ducha. Je to něco, co je nezávislé na nějakých emocích nebo nadpřirozených projevech. To je jasně vyjádřený úvod.

V **1 Kor 12,4-12** Pavel vysvětluje a používá velmi zajímavá vyjádření. Hovoří tam o *charismatu*. To už není totéž jako *pneumatikos*, o kterých se zmiňuje na začátku. Zřejmě bychom měli nejdříve chápat tento termín trochu technicky, že to jsou vlastně dary Ducha. Tedy Pavel zde cílevědomě používá termín, který záměrně neskrývá v sobě slovo Duch. Je to slovo, které obsahuje výraz "milost". A v běžném slova smyslu znamenal "dárek". Nic se neříká o tom, kdo ten dar dává, ale chce se tímto termínem říci něco o vlastním daru. Je to opravdu dar "zdarma darovaný". V **1 Kor 12,4.11** říká, že to je Duch, který dává tyto dárky, ale dává každému podle toho, jak sám chce. Pavel podtrhuje myšlenku daru. U každého daru záleží na dárci, co chce dát a jak to chce dát. Nezávisí to na chuti a rozhodnutí toho, kdo je obdarován.

Druhou věc, které je třeba si všimnout v tomto oddíle: Pavel dělá všechno proto, aby vysvětlil, že tyto "dárky" jsou pro každého. Nikdo v církvi nemůže říci, že někdo dar má a druhý žádný dar nedostal. Nikdo nemůže soudit svého bratra podle toho, jaký dar má nebo nemá. A druhá věc, kterou Pavel zdůrazňuje: tyto dary jsou různé. Právě tato rozdílnost a různost obdarování je zdůrazněna v **1 Kor 12,5.6.7**. To je také vyjádřeno už tím slovníkem, který se zde používá. Jednou se mluví o rozdílných darech jindy o různém působení a různé službě, potom o rozdílnosti činů. Nebo se mluví o určité energii, která potom koná činy. Také rozdílnost je podtržena rozdílnosti těch, kteří jsou obdarováni. Je tady Duch, ale také Pán a Bůh - rozdílnost toho, kdo dar dává. Není to jenom nějaký dar Ducha, ale je tady celé božství, které dává tyto dary. Nebylo by správné, kdybychom je chtěli nějak omezit na nějaké "citové rozpoložení", které případně přinášejí. Podle **1 Kor 12,7** můžeme vidět Pavlův důraz na to, že tyto dary musí být důležité pro celek. Dále je zde seznam darů, o kterém si nemyslíme, že jsou úplným seznamem, který však chce být určitou ilustrací různosti. V tomto seznamu mohou být věci, které jsou docela běžné pro křesťana, a zase jiné, které mohou být mimořádné. Je tam slovo moudrost, poznání. (To byly dary, které asi byly běžné v tom společenství.) Také je zde přidána víra, a je jasné, že by neměl být křesťan, který by řekl: "Já nemám víru." Takže to je zřejmě určitý fenomén, který měl být zcela zřejmý v životě křesťana. Dále jsou v tom seznamu dary, které jsou mimořádnější - dar uzdravování atd. Nakonec přichází ke dvěma darům, které pak bude vysvětlovat v **1 Kor 14.** Slovo, které je na konci,

není neutrální. To, co oni považovali za nejdůležitější, Pavel dává až na konec. Chce jim tím ukázat, že není důvod, aby se to dávalo na nejvyšší místo. A Pavel navíc na místo, kam to řadí, vždycky ještě přidává něco, co má modifikovat předcházející verš. Třeba když v **1 Kor 12,10**, když mluví o proroctví, připomíná, že je třeba rozlišovat proroctví. Pavel si uvědomuje, že v různých náboženstvích a kultech byli vždycky lidé, kteří o sobě tvrdili, že jsou proroky. Když vystoupil nějaký prorok v křesťanském společenství, mohl být pravdivý, ale také falešný. Je třeba, aby v takovém sboru byli lidé, kteří mají dar rozlišování duchů, aby mohli říct, jestli je ten prorok pravý nebo falešný. Je tady také dar mluvení jazyky, ale i dar vykládání jazyků. Když někdo mluví ve společenství jazykem, je potřeba někoho, kdo by vykládal (to je vysvětlováno ve 14. kapitole). Neměli bychom tedy stavět do popředí fenomény, které by byly na úkor ostatních.

Celý další oddíl **1 Kor 12,20nn** popisuje obraz církve jako těla a Pavel v něm podtrhuje dvě skutečnosti. Na jedné straně různost těla, na druhé straně jednotu v různosti. Je zákonitá a potřebná různost, ale také jednota v různosti. Není možné, aby si někdo myslel, že není ve společenství důležitý a nemá zde své místo, když nemá tu či onu funkci nebo obdarování. Když Pavel vysvětlil obraz o těle, v **1 Kor 12,28** uzavírá tím, že dává určitou hierarchii uprostřed církve-sboru. Představuje ji jako Boží vůli. V církvi Bůh jedny ustanovil za apoštoly, druhé za proroky, třetí za učitele, potom jsou mocné činy, pak dar uzdravování - služba potřebným, řízení církve a nakonec mluvení jazyky. Opět je dar jazyků uvědoměle položen až na závěr celého seznamu. Proroci zde zaujímají druhé místo - mají významné postavení. Zde už poznáváme ten směr, který bude Pavlem více rozveden v **1 Kor 14**. Pavel ukáže prioritu proroctví nad mluvení jazyky. Jako kdyby ukazoval, že ti, kteří mluví jazyky, jsou lidé méně používající rozum. Apoštolové byli lidé, kteří měli výsadní postavení. Mohli žít v určité křesťanské epoše, kdy byli samotným Ježíšem vybráni, mohli s Ním chodit po zemi, být svědky mnohých jeho činů a také vzkříšení. To byla pro ně velice konkrétní výsada, nejen nějaké extatické privilegium, ale zkušenost života, kdy se mohli Krista dotýkat, vidět Jej a také slyšet všechno, co říkal. Po prorocích mluví o těch, kteří vyučují, o učitelích. Takže tito mají sami o sobě vyšší postavení. Po tomto seznamu Pavel říká, aby si nikdo nemyslel, že všichni mají mít stejnou zkušenost. Závěr v **1 Kor 12,31** je důležitý: "*Usilujete o vyšší dary*" Jinými slovy: pro Pavla jsou některé dary lepší než ty druhé. Je třeba používat i svůj rozum, abychom dávali tyto dary na správné místo. Kromě toho říká: já vám ukážu ještě daleko lepší cestu. Aniž bych s vámi chtěl studovat 13. kapitolu, můžeme to velice jednoduše shrnout: Člověk může mít veškeré dary, ale když nemá lásku, nemá nic.

Výklad 1 Kor 14

Motivace, na základě které jsou používány duchovní dary, může způsobit, že tyto dary ztratí kompletně svoji hodnotu, nebo naopak získají svou skutečnou hodnotu. To naznačuje, že dary samy o sobě nejsou vším, musí být nutně "v kontextu".

1 Kor 14,1: "*Držte se lásky a usilujte o duchovní dary, nejvíce o dar prorocké řeči.*" Toto shrnutí je zcela zřejmé na základě 13. kapitoly. Pokud chceme prožívat duchovní prožitky s citovým nábojem, pak Pavel doporučuje dar prorocké řeči. Říká to proto, že v korintském sboru si někteří mysleli, že hlavním darem je dar mluvení jazyky.

Ve druhém verši říká, že ten, který mluví ve vytržení, nemluví lidem, ale Bohu, a nikdo mu nerozumí. Je puzen Duchem, ale zůstává tajemstvím, co chce říci. Tento dar neumožňuje komunikaci s někým, kromě komunikace s Bohem. Tomu, co se říká, lidé nerozumějí, je to srozumitelné jenom pro Boha.

Když se Pavel vyjadřuje k fenoménu mluvení jazyky, jedná s taktem, pastoračně. Ve srovnání s darem mluvení jazyky vyzdvihuje dar prorocké řeči. Člověk, který má prorocký dar, mluví k lidem pro jejich duchovní užitek, napomíná je a povzbuzuje.

V sedmém verši dává apoštol Pavel následující kritérium. Jestliže existuje nějaký autentický dar, který přichází od Boha, měl by být užitečný pro celek. Prorocký dar je darem od Boha, protože je užitečný pro celek (*14,4*). Kdo mluví jazyky ve vytržení, mluví ke svému užitku, ale kdo mluví prorocky, mluví k užitku všech. Je třeba si uvědomit, že nejlepší cestou je láska. Pravá láska není jen láskou k sobě. Láska není v tom, když se chce člověk vzdělávat sám pro sebe, ale v tom, když člověk dává svůj život do služby druhým. Z toho Pavel vyvozuje v pátém verši: "*Chtěl bych, abyste všichni mluvili jazyky*", tzn. abyste se vy sami vzdělávali, "*ale ještě více, abyste měli prorocký dar*," tzn. abyste vzájemně vzdělávali jeden druhého. "*Neboť ten, kdo mluví prorocky, znamená více než ten kdo mluví ve vytržení - ledaže by jeho řeč byla vykládána, aby z toho církev měla užitek.*" V jistém smyslu se zde říká, že pokud mluvení jazykem je vykládáno a stává se tedy srozumitelné, v tom případě se ztotožňuje s proroctvím, protože v samém důsledku vzdělává společenství. Nyní Pavel začíná používat některé ilustrace, aby bylo jasné, co chce sdělit. V první ilustraci mluví o sobě (**14,6**): "*Vždyť kdybych k vám, bratři, přišel a mluvil jazyky, a nepřinesl vám žádné zjevení od Boha ani poznání ani prorocké slovo ani naučení, jaký prospěch byste z toho měli?*" To je velmi jednoduchá ilustrace. Představte si, že bych k vám přijel, přednášel bych ve francouzštině bez překladu a mezi vámi by nebyl nikdo, kdo by francouzštině rozuměl. K čemu by vám byla moje přednáška? Podobně vysvětluje i Pavel, není třeba hledat v tom nějakou komplikaci.

Po tomto příkladu uvádí Pavel další příklad, o hudebních nástrojích (**14,7**): "*Je to jako s hudebními nástroji, s flétnou nebo s kytarou: kdyby nevydávaly odlišné tóny, jak by bylo možno rozeznat nápěv, který se na nich hraje?*" Aby se Pavel ujistil, že bude správně pochopen, dává ještě jeden příklad (**14,8**): "*A kdyby polnice vydala neurčitý zvuk, kdo by se připravoval k bitvě?*" Používání hudebního nástroje má svou funkci. Jestliže ji posluchač nezná, potom je takový nástroj k ničemu. Jestliže spíte v domě, kde začne hořet, jinak budete po probuzení reagovat na zvuk poplašného systému, a jinak byste reagovali, kdyby hrála hezká hudba. Podobnou ilustraci používá Pavel. Jestliže Bůh chce něco sdělit prostřednictvím jazyků, je třeba, aby se jednalo o jasnou a zřetelnou komunikaci, aby měla smysl pro dané společenství.

Po sérii těchto příkladů předkládá Pavel několik vysvětlení (**14,9**): "*Tak i vy: Jestliže ve vytržení nepromluvíte jasné slovo, jak se má poznat co bylo řečeno? Budete mluvit jen do vzduchu!*" Toto vysvětlení je založeno na předchozích příkladech. "*Na světě je mnoho různých řečí, každá má svá slova. Jestliže však neznám význam těch slov, budu pro mluvícího cizincem a on zase bude cizincem pro mne.*" (**14,10-11**) Pro Řeka jsou všichni ti, kteří nerozumí řečtině, cizinci. Obyvatelé Korintu velice dobře Pavlovým slovům rozuměli, neboť psal v jejich jazyce.

(**14,12**): "*Tak i vy: když tak horlivě usilujete o duchovní dary, snažte se, abyste měli hojnost těch, které slouží růstu celé církve.*" Zase je zde použit výraz, ve kterém zaznívá slovo Duch. Vždy, když Pavel používá v nějaké souvislosti slovo *pneuma* jako slovo složené s nějakým slovem, chce odkázat na to, že nějaké nadpřirozené hodnoty nejsou kritériem samy o sobě, ale kritériem a měřítkem je vzdělávání církve.

Důsledek je popsán v následujícím verši (**14,13-14**): "*A proto ten, kdo mluví jazyky, nechť prosí, aby je dovedl také vykládat. Kdybych se modlil ve vytržení, modlil by se můj duch, ale má mysl by toho nebyla účastna.*" Tímto veršem chce vyjádřit určitou vyrovnanost a rovnováhu. Bůh stvořil člověka s rozumem, dal mu inteligenci. Dal ji proto, aby jí člověk používal. Proto bychom si neměli myslet, že i přes tento dar se můžeme dostat do situace, ve které nemusíme používat rozum. Pavel zde hovoří o určitém druhu inspirace. Jaký by to mělo smysl, když bych mluvil a přitom by nebyl používán můj rozum. Proto si klade otázku (**14,15**): "*Co tedy? Budu se modlit ve vytržení ducha, (nadpřirozeně) ale budu se také modlit s vědomou myslí. Budu zpívat chvalozpěvy ve vytržení ducha, ale budu zpívat také s vědomou myslí.*" Jestliže není nic jiného než to nadpřirozené, které zde působí, pak vyjadřuješ-li určité požehnání, "*kdybys děkoval Bohu ve vytržení, jak by ten, který do toho není zasvěcen, mohl říci Amen k tvému díkuvzdání, když nerozumí tomu, co říkáš?*" (**14,16**)

Jestliže mluvím a nepoužívám přitom rozum, jistě to nemůže oslovit posluchače v rozumové oblasti. Když se mluví o posluchačích, je zde použit výraz *idiotes*, tzn. někdo, kdo nerozumí. Tento výraz se používá v mysterijních kultech. Jedná se o někoho, kdo není zasvěcen do mysterijních kultů. Přijde na bohoslužby třeba ze zvědavosti, ale není do bohoslužby přímo zasvěcen. Možná tam přišel ze sympatií nebo ze zvědavosti, ale sám není součástí oné skupiny, není členem společnosti, která něco uctívá, není do toho zasvěcen. Když si to uvědomíme, pochopíme, co bylo tou hlavní Pavlovou starostí - růst a prospěch sboru. Je tady společenství lidí s různými dary a je třeba, aby se srozumitelně podělili o to, co jim bylo dáno. Neplyne-li z těchto darů žádné požehnání pro ostatní, jsou vlastně zbytečné.

Dál pokračuje (**14,17**): "*Ty sice dobře vzdáváš díky, ale druhý z toho nemá žádný užitek.*" Pavel uzavírá tento pododdíl slovy (**14,18-19**): "*Děkuji Bohu, že mám dar mluvit jazyky více než vy všichni, ve shromáždění však - abych poučil i druhé, raději řeknu pět slov srozumitelně než tisíce slov ve vytržení.*" Srozumitelné slovo má tisíckrát vyšší hodnotu než slovo ve vytržení. Je zde jasně předložen výběr. Proto si kladou mnozí vykladači otázku, co Pavel myslí tím, když o sobě říká, že mluví jazyky více než všichni. Používá humor?

"*Bratří, ve svém myšlení nebuďte jako děti. Ve zlém buďte jako nemluvňata, ale v myšlení buďte dospělí.*" (**14,20**) Pavel přichází do další etapy svého vysvětlování. Nebuďte děti ve smyslu - bez soudnosti. Jedná se o stejný termín, který byl použit ve 12. kapitole pro rozpoznávání duchů. Co se týče schopnosti rozpoznávat, nesmíte být děti. Na druhé straně tváří v tvář zlu můžete být i dětmi. Co se týče rozpoznávání, měli byste být dospělí. Znovu tady Pavel říká, že Bůh nás nezbavuje schopnosti, kterou nám dal. Odvolává se na Zákon a cituje z proroků. Hovoří o zákoně, ale cituje proroka Izaiáše: "*Jinými jazyky a ústy cizozemců budu mluvit k tomuto lidu, ale ani tak mě nebudou poslouchat.*" Tento citát (Iz 28,11-12) neodpovídá znění hebrejského textu ani znění Septuaginty. Podle našich vědomostí neodpovídá žádnému oficiálnímu překladu. Víme jedině to, že Origénes ve 3. století řekl, že našel jeden řecký překlad tohoto znění. U proroka Izaiáše tyto verše chtějí říci toto: Izraelci neposlouchají Boží prorocké poselství z Izaiášových úst v jejich rodné řeči, i když mu rozumí. Když přijdou Asyřané, budou hovořit jazykem, kterému Izraelci vůbec neporozumí. Nebezpečí, které Izraeli hrozí díky neposlušnosti Bohu, se opravdu projeví. Pavel cituje tento výrok proto, aby uvedl problém jazyků, kterým není rozuměno, a aby také uvedl své prohlášení (**14,22**): "*Mluvení jazyky není tedy znamením k víře, nýbrž k nevěře...*" Na první pohled se tento výrok jeví jako protimluv k verši předcházejícímu. Tento verš je sporný - jedná se o jednu z nejtěžších Pavlových textů. Text z Izaiáše hovořil o tom, že Izrael porozumí prostřednictvím cizího jazyka cizincům, protože jazyk, který používal Izaiáš, je měl něco naučit. Získáváme dojem, že tento jazyk je znamením pro věřící lidi. Je třeba si však připomenout skutečnost z Izaiášovy doby.

V době Izaiáše byl Izrael nevěrný. Je tedy logické to, co se Pavel chystá říct. Tento cizí jazyk nebyl znamením pro ty, kterým Izaiáš kázal. Nebylo přeci nutné, aby čekali, až přijdou Asyřané se svým cizím jazykem, aby pochopili, co říkal Izaiáš - ale právě těm, kteří nevěřili Izaiášovým slovům, bude cizí jazyk Asyřanů znamení toho, že Izaiáš mluvil pravdu. Tak chápeme, že cizí jazyk je znamením pro nevěřící. Problém nesprávného porozumění spočívá v tom, že klademe automaticky rovnítko mezi slovo žid a věřící. Izaiáš chce říci, že cizí jazyk není znamením pro židy, protože jsou židy, ale je znamením pro ty, kteří nevěřili Izaiášovu poselství.

Poté, co Pavel vysvětlil situaci v době Izaiáše, přechází na současnou situaci ve svém sboru (**14,23**): "*Kdyby se celá církev sešla ve shromáždění a všichni by mluvili ve vytržení, a přišli by tam lide nezasvěcení a nevěřící, cožpak neřeknou, že blázníte?*" Docela snadno můžeme potvrdit tuto reakci.

1 Kor 14,24-25: "*Budou-li všichni mluvit prorocky a přijde tam člověk nevěřící nebo nezasvěcený, bude vším, co slyší, souzen a usvědčován, vyjdou najevo věci skryté v jeho srdci, takže padne na kolena, pokoří se před Bohem a vyzná: »Vskutku je mezi vámi Bůh!«*" Tuto reakci není těžké pochopit, protože proroctví přináší zcela srozumitelné poselství. Protože je to poselství sdělované Bohem, musí se dotknout srdce nevěřícího nebo toho, kdo se o ně zajímá. Tyto tři verše není těžké pochopit. Tím obtížným je návaznost textů na to, co předchází. Domnívám se, že se mi podařilo ukázat na vztah mezi 21. a 22. veršem. Nejsem si však jist, že budu schopen vysvětlit vztah mezi veršem 22. a dalšími třemi verši. Jsem dokonce tak daleko, že si kladu otázku, jestli si sám Pavel rozuměl. Četl jsem množství výkladů, ale žádný mne nepřesvědčil o správnosti. Ještě stále hledám, a proto v tomto bodě musím mlčet.

"*Co z toho plyne, bratří? Když se shromažďujete, jeden má žalm, druhý slovo naučení, jiný zjevení od Boha, ještě jiný promluví ve vytržení a další to vyloží. Všecko ať slouží ke společnému růstu.*" (**14,26**) Nejprve pokládá řečnickou otázku, a pak vyvozuje praktické důsledky toho, co řekl dosud.

Každý má svobodu vyjadřování. Každá svoboda má však svá pravidla. Když někdo říká, že může dělat, co chce, ať se potom nediví, když je okraden. První omezení je na konci verše 26 - "*vše ať slouží ke společnému růstu.*" Pavel ví, co chce. Od 12. kapitoly opakuje stále totéž.

Dále dává příklad: "*Pokud jde o mluvení jazyky, ať promluví dva nebo tři, jeden po druhém, a někdo ať vykládá. Kdyby neměli vykladače, ať ve shromáždění mlčí, každý ve vytržení jen pro sebe a před Bohem.*" (**14,27-28**) To je

Pavlovo přání, pokud jde o mluvení jazyky ve shromáždění.

"*Z proroků ať promluví dva nebo tři a ostatní ať to posuzují.*" (**14,29**) Další část mluví o prorocích - je zde stejné omezení na dva nebo tři lidi jako v předchozím případě. Dál už omezení není.

"*Dostane-li se zjevení jinému ve shromáždění, nechť ten první umlkne. Jeden po druhém můžete všichni prorocky promluvit, aby všichni byli poučeni a všichni také povzbuzeni.*" (**14,30.31**) Tato pravidla nejsou těžká k pochopení. "*Prorok přece ovládá svůj prorocký dar.*" (**14,32**) Když je prorok pod inspirací, neztrácí schopnost ovládat situaci. Jestli nějaký fenomén uznáváme jako fenomén inspirace, nepřichází ještě automaticky od Boha, ale schopnost rozsuzovat dává rozpoznat, jestli je to od Boha, nebo ne. Je to výsledkem toho, jak Bůh stvořil člověka (viz vysvětlení darů v 12. kap.). Dar rozsuzování byl dán až po prorockém daru, aby ho "reguloval".

Zde je určité shrnutí: "*Bůh není Bohem zmatku, nýbrž Bohem pokoje.*" (**14,33**) V následujících verších jsou jisté skutečnosti, které kladou svobodě její hodnotu. Svoboda, která má definované hranice, je krásná. Bůh není Bohem zmatků a svoboda, která má hranice, přináší pokoj.

Zdá se, že další text nesouvisí s naším tématem. "*Jako ve všech obcích Božího lidu, ženy nechť ve shromáždění mlčí. Nedovoluje se jim, aby mluvily; mají se podřizovat, jak to říká i Zákon.*" (**14,34**) Zajímalo by mne, který zákon to říká. Když Pavel hovoří o zákonu, neznamená to, že myslí na zákon v Písmu. Zákon u Pavla má i jiné významy, např. logika myšlení nebo názoru, ale také zvyk (v našem případě), tedy určitý bontón. Možná to byla otázka právě v oblasti Korintu. V 11. kap. Pavel říká, že když má žena prorokovat, má být přikryta, z čehož vyplývá, že Pavel nezakazuje ženě mluvit. (Protimluv 11. a 14. kapitoly ukazuje určité protiřečení myšlenek.)

"*Vyšlo snad slovo Boží od vás? Nebo přišlo jen k vám samotným?*" (**14,36**) Toto je přísné slovo ke Korintským. "*Pokládá-li se někdo za proroka nebo za člověka obdařeného Duchem, měl by poznat, že to, co vám píšu, je přikázání Páně.*" (**14,37**) Pavel zde hovoří na základě své apoštolské autority, tedy uvažování, které je vedeno Bohem. V **1 Kor 7,10** dělá ve své řeči rozdíl mezi svým vlastním názorem a tím, co říká Pán. V **1 Kor 14,37-38** jsou velmi silné výrazy. "*Kdo to neuznává, nedojde sám uznání.*" (**14,38**) Může to znamenat, že nebude uznán Pavlem.

Nakonec přichází obecný závěr: "*A tak, bratři moji, horlivě se snažte prorokovat a nebraňte mluvit jazyky. Všechno ať se děje slušně a spořádaně.*" (**14,39.40**) Tento závěr by nás pro svou jednoduchost mohl uspokojit.

OBSAH

Problematika Ducha svatého v Lukášových spisech 3
Úvod 3
Struktura Lukášových spisů 4
Lukášovo evangelium 5
Skutky apoštolů 8
Diskuze 12
Duch svatý v knize Skutky apoštolů 13
Závěr 24
Problematika Ducha svatého v 1 Kor 14 25